

Vilniaus universitetas

Komunikacijos fakultetas

Bibliotekininkystės ir informacijos mokslų institutas

Gražina Meilutienė,

Muziejininkystės magistrantūros studijų programos II k. studentė

KAIŠIADORIŲ MUZIEJUS – LOKALAUS MUZIEJAUS PAVYZDYS

Magistro darbas

Vadovė doc. dr. N. Keršytė

Vilnius, 2008

<i>Pildo bakalauro / magistro baigiamojo darbo autorius</i>	<i>Magistro darbo lydraštis</i>
Gražina Meilutienė _____ (bakalauro / magistro baigiamojo darbo autoriaus vardas, pavardė)	
Kaišiadorių muziejus – lokalaus muziejaus pavyzdys _____ (bakalauro / magistro baigiamojo darbo pavadinimas lietuvių kalba)	
Kaišiadorys museum as a case of the local museum _____ (bakalauro / magistro baigiamojo darbo pavadinimas anglų kalba)	
<p>Patvirtinu, kad bakalauro / magistro baigiamasis darbas parašytas savarankiškai, nepažeidžiant kitiems asmenims priklausančių autorių teisių, visas baigiamasis bakalauro / magistro darbas ar jo dalis nebuvo panaudoti kitose aukštosiose mokyklose.</p> <p>_____</p> (bakalauro / magistro baigiamojo darbo autoriaus parašas)	
<p>Sutinku, kad bakalauro / magistro baigiamasis darbas būtų naudojamas neatlygintinai 5 metus Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto studijų procese.</p> <p>_____</p> (bakalauro / magistro baigiamojo darbo autoriaus parašas)	
<i>Pildo bakalauro / magistro baigiamojo darbo vadovas</i>	
Bakalauro / magistro baigiamąjį darbą ginti _____ (irašyti – leidžiu arba neleidžiu)	
_____	_____
(data)	(bakalauro / magistro baigiamojo darbo vadovo parašas)
<i>Pildo instituto / katedros, kuriojančios studijų programą, reikalų tvarkytoja</i>	
Bakalauro / magistro baigiamasis darbas įregistruotas _____ (instituto / katedros, kuriojančios studijų programą, pavadinimas)	
_____	_____
(data)	(instituto / katedros reikalų tvarkytojos parašas)
<i>Pildo instituto / katedros, kuriojančios studijų programą, vadovas</i>	
Recenzentu skiriu _____ (recenzento vardas, pavardė)	
_____	_____
(data)	(instituto / katedros vadovo parašas)
<i>Pildo recenzentas</i>	
Darbą recenzuoti gavau _____ (data) (recenzento parašas)	

REFERATO LAPAS

Meilutienė, Gražina

Me 81; Kaišiadorių muziejus – lokalaus muziejaus pavyzdys: magistro darbas / Meilutienė, Gražina; mokslinė vadovė doc. dr. Keršytė, Nastazija; Vilniaus universitetas.

Komunikacijos fakultetas. Bibliotekininkystės ir informacijos mokslų institutas. – Vilnius, 2008. – 73, lap. – Mašinr. – 18 diagr. – Santr. angl. – Bibliogr.: p. 69–73 (76 pavad.).

UDK 069

Raktiniai žodžiai: *lokalus muziejus, muzeologija.*

Magistro *darbo objektas* – Kaišiadorių muziejus. *Darbo tikslas* – atskleisti vieno iš Lietuvos lokalių muziejų veiklos specifiką ir apibrėžti šios veiklos reikšmę rajono kultūrai. *Darbo uždaviniai:* išanalizuoti Kaišiadorių muziejaus veiklą; palyginti lokalių muziejų veiklos formas.

Naudojantis muziejų veiklą sąlygojančių dokumentų analize bei Kaišiadorių muziejaus svetainės ir Lietuvos muziejų svetainės pateikta medžiaga, Kaišiadorių muziejaus fondų ir veiklos analize, interviu ir lyginamuoju *metodais*, išanalizuota Kaišiadorių muziejaus veikla (rinkiniai, mokslinė-tiriamoji veikla, leidybinė veikla, muziejaus darbuotojai, muziejaus patalpos, lėšos, Kaišiadorių muziejaus socialinis vaidmuo), prieita prie *išvados*, kad Kaišiadorių muziejus, nuo savo kūrimosi pradžios kaupdamas ir autentiškus kultūros paminklus, ir įvairiapusišką informaciją apie Kaišiadorių rajoną, turi potencialių galimybių tenkinti pagrindinius rajono žmonių kultūrinius ir socialinius poreikius.

Magistro darbas *gali būti naudingas* savivaldybių muziejų darbuotojams, kultūros istorijos ir muziejininkystės tyrinėtojams, muziejininkystės dėstytojams ir studentams bei visiems besidomintiems šiuolaikinės muziejininkystės ir kultūros galimybėmis.

TURINYS

ĮVADAS	5
1. LOKALIAUS MUZIEJAUS SAMPRATA	9
1.1. Lokalaus muziejaus tipas.....	9
1.2. Lokalaus muziejaus socialinis vaidmuo	16
2. LOKALIŲ MUZIEJŲ LIETUVOJE ORGANIZAVIMO TENDENCIJOS	23
2.1. 1967 metų ir 2007 metų muziejų kiekybinis statistinis palyginimas	23
3. KAIŠIADORIŲ MUZIEJUS – LOKALIAUS MUZIEJAUS PAVYZDYS	26
3.1. Kaišiadorių rajono apžvalga	26
3.2. Muziejaus raidos bruožai.....	33
3.2.1. Muziejaus statusas	36
3.3. Muziejaus šiuolaikinė veikla	38
3.3.1. Rinkiniai	39
3.3.1.1. Ekspонатų apsauga ir priežiūra.....	42
3.3.1.2. Mokslinis-tiriamasis darbas	43
3.3.1.3. Parodos	46
3.3.2. Leidybinė veikla	47
3.3.3. Muziejaus internetinė svetainė	55
3.3.4. Muziejaus darbuotojai	59
3.3.5. Muziejaus patalpos	62
3.3.6. Lėšos	63
3.4. Kaišiadorių muziejaus socialinis vaidmuo	65
IŠVADOS	67
SUMMARY	68
BIBLIOGRAFINIŲ NUORODŲ SĄRAŠAS.....	69

1 priedas. Kaišiadorių muziejaus statusas

2 priedas. Kaišiadorių leidiniai

ĮVADAS

Temos aktualumas. Informacinės visuomenės plėtra yra vienas iš strateginių mūsų valstybės tikslų. Vieni iš svarbiausių informacinės visuomenės plėtros uždavinių yra *sudaryti sąlygas muziejuose pažinti nacionalinę ir užsienio tautų istoriją, kultūrą, meną, (...) sudaryti muziejuose tinkamas sąlygas kaupti ir saugoti istorijos, kultūros, gamtos ir mokslo paveldo objektus, plėsti ir gerinti rinkinių restauravimo sąlygas*“ (Lietuvos kultūros politikos nuostatos, 2001).

Šiuolaikinio muziejaus veikla siejama su kultūros, švietimo, informacijos skleidimo funkcijomis. *Muziejai turi derinti vertybių kaupimą ir saugojimą su komunikavimu, informacijos visuomenei teikimu ir jos švietimu* (Lietuvos kultūros politikos nuostatos, 2001).

Terminas *vietinis muziejus* Lietuvoje vartojamas nuo 1995 metais įsigaliojus Lietuvos Respublikos muziejų įstatymui – 9 straipsnyje paminėta, kad vietinius muziejus steigia savivaldybės. 2003 m. gegužės 29 d. priimtas pagrindinis šiuo metu Lietuvos muziejų veiklą reglamentuojantis dokumentas – Muziejų įstatymo pakeitimo įstatymas, kuris reglamentuoja muziejų sistemą, klasifikaciją ir rūšis, steigimą, veiklą, pabaigą ir pertvarkymą, muziejinių vertybių apskaitą ir apsaugą bei kitus su muziejų veikla susijusius santykius. Naujoji įstatymo redakcija buvo parengta priėmus Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso naują redakciją, Vietos savivaldos pagrindų įstatymą, Juridinių asmenų registro įstatymą ir kitus teisės aktus. Lyginant su 1995 m. priimtu Muziejų įstatymu, naujajame įstatyme buvo pakeista ir papildyta daugiau nei pusė įstatymo straipsnių – atsisakyta nuostatų, pagal kurias savivaldybės galėjo reorganizuoti arba likviduoti vietinį muziejų tik gavusios Kultūros ministerijos raštišką sutikimą, taip pat nenumatytas privalomas valstybinių muziejų vadovų ir vyriausių fondų saugotojų skyrimo ir atleidimo derinimas su Kultūros ministerija. Pagal Muziejų įstatymą, Kultūros ministerija iš dalies finansuoja valstybės muziejų plėtojimo, muziejinių vertybių restauravimo bei mokslinio tyrimo programas. Muziejai gali būti finansuojami pagal specialiąsias programas.

Lietuvos Respublikoje muziejai klasifikuojami pagal jų priklausomybę į nacionalinius, respublikinius, apskričių, savivaldybių, žinybinius ir kitus. Lietuvoje valstybinių muziejų sistemą sudaro nacionaliniai, respublikiniai, apskričių, vietiniai ir žinybiniai muziejai. Vietiniai muziejai dažniausiai vadinami savivaldybių muziejais, kadangi vietinius muziejus steigia savivaldybės.

Savivaldybės kompetencija muziejų veiklos reguliavimo srityje:

- steigia vietinius muziejus, formuoja pavaldžių muziejų tinklo struktūrą ir nustato plėtotę;
- finansuoja ir kontroliuoja pavaldžius muziejus, rūpinasi jų materialine baze;
- reorganizuoja ir likviduoja pavaldžius muziejus, gavusi Kultūros ministerijos raštišką sutikimą;

- koordinuoja jos teritorijoje veikiančių vietinių ir nevalstybinių muziejų veiklą;
- finansuoja kultūrai svarbias muziejų veiklos programas.

Savivaldybių muziejai grupuojami į kraštotyros ir memorialinius muziejus. Memorialiniai muziejai turi gana aiškius apibrėžtumo kriterijus, jų pavadinimas rodo kokia jų paskirtis. Kita grupė dar vadinama krašto, kraštotyros, krašto istorijos, etnografijos, kultūros istorijos ir kitokį kultūrinį paveldą puoselėjančiais muziejais. Didžioji jų dalis tyrinėja savo krašto (savivaldybės) materialųjį ir nematerialųjį paveldą. Savivaldybių muziejai sudaro didžiausią Lietuvoje veikiančių muziejų grupę (2007 metais iš 107 muziejų 64 buvo savivaldybių). Savivaldybės muziejaus paskirtis, pasiekti ir planuojami rezultatai glaudžiai susiję su savivaldybės socialine, politine ir ekonomine aplinka, o veikla derinama su švietimo, kultūros ir kitomis institucijomis.

2003–2004 m. Lietuvos Respublikos Kultūros ministerijos užsakymu atliktas sociologinis Lietuvos gyventojų kultūrinių poreikių tyrimas. Iš tyrimo išvadų paaiškėjo, kad muziejus lanko 53% Lietuvos gyventojų. Statistiškai vyraujantys muziejų lankytojai yra vidurinio ir ypač aukštesnio už vidurinį išsimokslinimo, jauno ir vidutinio amžiaus didmiesčių gyventojai, šiek tiek daugiau moterų negu vyrų. Tad muziejai iš dalies funkcionuoja kaip elitinės – išsimokslinusių miesto gyventojų – kultūros įstaigos. Žmonių suvokime vyraujanti muziejų samprata jiems asocijuojasi ne tik su praeities kultūros reprezentavimu; muziejai suvokiami ir kaip kultūros įstaigos, tenkinančios įvairius kultūrinius poreikius (rengiančios parodas, paskaitas, šventes, koncertus ir pan.). Ši muziejų veikla sukuria prielaidas jų „demokratizavimui“ – įvairesnių, tarp jų mažiau išsimokslinusių – gyventojų grupių poreikių tenkinimui. Muziejų veiklos plėtrą, įvairovę, dažniau keičiamas ir šiuolaikiškesnes ekspozicijas žmonės nurodo ir tarp jiems svarbiausių muziejų lankymo motyvų. Kitas žmonėms svarbus muziejų lankymo motyvas – muziejų prieinamumas (informacija ir reklama, bilietų kainos ir lengvatos, daliai, ypač kaimo, žmonių – atstumas ir nuvykimo galimybės). Esamas muziejų ekspozicijas dauguma lankytojų vertina iš esmės teigiamai. Vyraujančios, daugumai gyventojų labiausiai įprastos muziejų lankymo formos – lankymas šeimomis arba su draugais. Didėjanti įvairiems gyventojų sluoksniams skirta muziejų veiklos įvairovė, taip pat augantis visuomenės išsilavinimo lygmuo leidžia manyti, kad susidomėjimas muziejais turėtų didėti.

Muziejų ir visuomenės tarpusavio sąveika yra viena svarbiausių muzeologijos problemų. Muziejų veiklai didelę įtaką daro aplinka – per ekonominius, visuomenės kultūrinius, technologinius ir politinius-įstatyminius veiksnius. Visuomenėje populiarūs siekiantys universalumo, tarnaujantys visiems lankytojams muziejai.

Kaišiadorių muziejus, 2008 m. gegužės 27 dieną švęsiantis įkūrimo dešimtmetį, vis dar esti patalpose, nepritaikytose pagrindinių įstaigos funkcijų vykdymui – eksponatų kaupimui, pirminei priežiūrai, konservavimui, laikymui ir saugojimui. Kitoms funkcijoms – ekspozicijoms, parodoms,

edukacinei veiklai ir renginiams – patalpų visiškai nėra. Muziejus, savo tiksluose numatęs kaupti, saugoti ir populiarinti Kaišiadorių rajono savivaldybės kultūros bei gamtos vertybes, derinant vertybių saugojimą su visuomenės švietimu ir kultūrinių paslaugų teikimu susiduria su *problema* – kaip vykdyti šiuolaikinio muziejaus veiklą, siejamą su kultūros, švietimo, informacijos skleidimo funkcijomis, kaip tapti kultūros ir paveldo informacijos infrastruktūros dalimi, esant sudėtingoms vietinėms sąlygoms. Su patalpų stoka susiduria ne vienas Lietuvos savivaldybės muziejus.

Bendro pobūdžio muziejinkystės raidai skirtų leidinių Lietuvoje yra mažai, neskaitant F. Waidacher „Bendrosios muzeologijos matmenys“ (2007). Dažniausiai Lietuvoje prieinami leidiniai apie vietos (savivaldybių) muziejus yra išleisti Rusijoje arba buvusioje SSRS. Apie dabartinę muziejų veiklą daugiausia informacijos paskelbta „Muziejinkystės biuletenyje“, tačiau publikacijose dažniausiai kalbama apie didžiųjų muziejų patirtį. Kultūrologiniuose ir muziejinkystės tyrinėjimuose skiriama mažai dėmesio savivaldybių muziejų klausimams, o straipsniuose apie savivaldybių muziejus pastebime, kad vyrauja dažniausiai renginius arba atskiras muziejų veiklos sritis aprašantys straipsniai. Kraštotyros muziejų apibendrinimus yra paskelbę P. Galaunė ir N. Keršytė. Savivaldybių muziejų muziejinė veikla kaip mokslinio tyrimo objektas Lietuvoje dar mažai nagrinėta (O. Lukoševičius (2004), V. Povilionienė (2005) ir G. Butkevičius (2005), tačiau jų darbuose nagrinėjama tik atskiros muziejinės veiklos dalys, ne visa muziejinė veikla). Apie lokalių muziejų sampratą bei tipo apibrėžtis rašė Mieczyslaw Treter (1917), Stanislaw Lorentz (1974), James Tirrul-James (1995), Per Uno Ågren (1999), Bruno Ingemann (2000), Anders Johansen (2000). Lokalaus (vietinio) muziejaus veikla, neturint patalpų ekspozicijoms, parodoms, edukacinei veiklai ir renginiams, dar Lietuvoje nenagrinėta.

Palyginimui su Kaišiadorių muziejaus veikla pasirinkome du lokalius (savivaldybių) muziejus, panašius įkūrimo data ir priešistore: Prienų krašto muziejų, įkurtą 1995 m., kaip dar vieną iš Kauno apskrities muziejų ir Molėtų krašto muziejų, įkurtą 1991 m., lankytojams atidarytą 1997 m., turintį internete savo svetainę nuo 2002 m. Lyginama paskutiniųjų 10 metų veikla (rinkiniai, leidiniai, svetainės pobūdis ir lankytojai, darbuotojai, patalpos ir lėšos). Šiame darbe bus aptariama vidinė ir išorinė muziejaus veikla. Kadangi magistrantė nuo 2005 m. dirba Kaišiadorių muziejaus Jono Aisčio skyriaus vedėja, siekiant objektyvumo, Jono Aisčio skyriaus veikla nenagrinėjama.

Hipotezė – vietinis muziejus, trūkstant patalpų ekspozicijoms, parodoms, edukacinei veiklai ir renginiams, vykdo mokslinę-tiriamąją veiklą.

Darbo objektas – Kaišiadorių muziejus, kaip lokalaus muziejaus pavyzdys.

Darbo tikslas – atskleisti vieno iš Lietuvos lokalių muziejų veiklos specifiką ir apibrėžti šios veiklos reikšmę rajono kultūrai.

Darbo uždaviniai:

1. išanalizuoti Kaišiadorių muziejaus veiklą,
2. palyginti lokalių muziejų veiklos formas.

Tyrimo metodai:

1. mokslinės literatūros analizė,
2. muziejų veiklą sąlygojančių dokumentų analizė,
3. atvejo studija,
4. interviu,
5. tyrimo duomenų analizė ir apibendrinimas.

Naudojantis muziejų veiklą sąlygojančių dokumentų analize bei Kaišiadorių muziejaus svetainės ir Lietuvos muziejų svetainės pateikta medžiaga, Kaišiadorių muziejaus fondų ir veiklos analize, interviu ir lyginamuoju *metodais*, prieita prie *išvados*, kad Kaišiadorių muziejus, nuo savo kūrimosi pradžios kaupdamas ir autentiškus kultūros paminklus, ir įvairiapusišką informaciją apie Kaišiadorių rajoną, turi potencialių galimybių tenkinti pagrindinius rajono žmonių kultūrinius ir socialinius poreikius.

Darbo struktūra. Darbą sudaro: įvadas, 3 dalys, išvados, santrauka (lietuvių ir anglų kalbomis), 2 priedai. Magistro darbo apimtis 73 psl., pagrindinis tekstas 57 psl. Pateikta 18 diagramų. Literatūros sąrašė yra 76 šaltiniai, tarp jų 16 užsienio kalba.

Mokslinė ir praktinė vertė. Tikimasi, kad šis darbas paskatins tolimesnius teorinius ir praktinius vietinių (lokalių) muziejų veiklos tyrinėjimus Lietuvoje, turės reikšmės lokalių muziejų veiklos galimybių vietos visuomenės komunikacijai, kultūros plėtrai. Magistro darbas *gali būti naudingas* savivaldybių muziejų darbuotojams, kultūros istorijos ir muziejininkystės tyrinėtojams, muziejininkystės dėstytojams ir studentams bei visiems besidomintiems šiuolaikinės muziejininkystės ir kultūros galimybėmis.

Už pagalbą ir dalykines pastabas rašant darbą nuoširdžiai dėkoju darbo vadovei doc. dr. Nastazijai Keršytei, taip pat Kaišiadorių muziejaus direktoriui Olijardui Lukoševičiui, visoms ir visiems Kaišiadorių muziejaus darbuotojams bei visiems padėjusiems parašyti magistro darbą.

1. LOKALAUŠ MUZIEJAUS SAMPRATA

Nagrinėjant lokalaus muziejaus sampratą bei tipo apibrėžtis, pirmiausia pasiaiškinsime, ką reiškia žodis lokalus.

Tarptautiniame žodžių žodyne *lokalus* – susijęs su tam tikra vieta, ribomis; būdingas vietai, riboms; vietinis (Tarptautinis žodžių žodynas, 2003, p. 445).

Anglų kalbos žodis *local* reiškia 1. vietinis, vietos; lokalinis; 2. nustatyti buvimo vietą (Mokomas anglų kalbos žodynas, 2000, p. 388).

1.1. Lokalaus muziejaus tipas

Muziejai klasifikuojami grupuojant pagal požymius, reikšmingus muziejų tinklo organizavimui ir vystymuisi, taip pat visai muziejinei veiklai. Pagal tai sudaroma muziejų klasifikacija leidžia spręsti apie muziejų vystymosi racionalumą, išryškinti pagrindines muziejų vystymosi tendencijas, išsiaiškinti įvairių muziejų grupių ryšius su visuomeniniais poreikiais. Pagrindinės muziejų klasifikacijos sąvokos yra muziejaus profilis ir tipologija (Равикович, 2001, с. 273).

Šiuolaikinės muzeologijos teorijos nepateikia vieningo muziejų tipologijos modelio. Yra eilė tipologinių schemų. Klasikinė muziejų tipologija – paremta muziejų rinkinių rūšimis.

O taip pat tradiciškai muziejai klasifikuojami pagal administracinius-teritorinius požymius, priklausomybę (valstybiniai, žinybiniai, visuomeniniai ir privatūs) ir veiklos apimtį (centriniai, regiono, vietiniai). (Равикович, 2001, с. 273).

Waidacher renka eilę kriterijų: muziejų savitumus, rūšis, veiklos pobūdį, teritorinį apibrėžtumą, – ir formuoja plačią muziejų tipologijos schemą (Waidacher, 2007, p. 226). Jo nuomone, pagal teritorinį apibrėžtumą skiriami tokių tipų muziejai: nacionaliniai, kraštų, provincijų, kraštovaizdžio, regioniniai, apskričių, kraštotyros, vietiniai.

Lietuvoje, remiantis Lietuvos Respublikos muziejų įstatymu, muziejai klasifikuojami į nacionalinius, respublikinius, apskričių, savivaldybių, žinybinius ir kitus.

Nacionalinius muziejus steigia Lietuvos Respublikos vyriausybė. Respublikiniai muziejai yra pagrindiniai specializuoti muziejai. Juos steigia Kultūros ministerija arba kitos ministerijos. Apskričių muziejus steigia apskričių viršininkai. Savivaldybių muziejus steigia savivaldybės.

Valstybinių muziejų sistemą sudaro nacionaliniai, respublikiniai, apskričių, savivaldybių ir žinybiniai muziejai. Eilė savivaldybių muziejų yra vietos (arba vietiniai) arba lokalūs.

Vietiniai muziejai – tai muziejai, saugantys tam tikros teritorijos kultūros istoriją atspindinčius muziejinių vertybių rinkinius.

Vietinio muziejaus funkcijos:

- dalyvauja bendrose apskrities muziejinėse programose;
- bendradarbiauja su rajono švietimo įstaigomis ir rengia muziejinės moksleivių lavinimo programas;
- organizuoja su muziejaus veikla susijusius kultūros renginius (Valstybinio muziejaus nuostatai, 1996).

Vietiniai muziejai dažniausiai vadinami savivaldybių muziejais, kadangi vietinius muziejus steigia savivaldybės.

Savivaldybė 1990 m. vietos savivaldos pagrindų įstatyme buvo apibrėžiama kaip administracinio-teritorinio vieneto gyventojų visuma su jų formuojamais valstybinės valdžios ir valdymo organais. Gi 2000 m. priimtame Vietos savivaldos įstatymo pakeitimo įstatyme savivaldybė apibūdinama kaip valstybės teritorijos administracinis vienetas, turintis juridinio asmens statusą bei Lietuvos Respublikos Konstitucijos laiduotą savivaldos teisę, įgyvendinamą per savivaldybės tarybą (Astrauskas, 2003, p.15).

Taigi – lokalų – vietos – muziejų galima apibrėžti kaip savivaldybės įsteigtą ir išlaikomą, įstatymų nustatyta tvarka įregistruotą juridinį asmenį – muziejų, kurio pagrindinis tikslas – įvairiapusiškas savo vietos – apibrėžtos teritorijos (savivaldybės) – tyrimas ir kultūros vertybių išsaugojimas bei populiarinimas.

Tačiau muziejų ir jų tipų apibūdinimo istorija nurodo vietos – lokalaus – muziejaus termino ir sampratos persipynimus su krašto (kraštotyros) ar regioninio muziejaus apibrėžtimi.

Lietuvos Respublikos Muziejų įstatyme paminėta, kad muziejuose pagal muziejuose esančią rinkinių rūšį gali veikti ir kraštotyros muziejai. Kraštotyros sąvoka apibūdinama kaip žinių visuma apie atskirą kraštą arba jo dalį Lietuvių enciklopedijoje. Tiriant pasirinktą kraštą ar jo dalį stengiamasi pažinti tos vietos susidarymą (geologiją), augaliją, gyvūniją tik daliniu atžvilgiu, tačiau plačiau sustojama prie žmogaus ir jo gyvensenos. Kraštotyros tikslams pasiekti buriamasi į draugijas, steigiami muziejai su aplinkos, augalijos, gyvūnijos ir proistorės, istorijos, etnografijos skyriais. Lietuvoje kraštotyros terminas pradėtas vartoti maždaug 1919 m., tačiau likęs neapibrėžtos reikšmės. (Mažiulis, 1958, p. 12–13).

Pirmaisiais sovietų valdžios Rusijoje metais nesutiktume termino *краеведческий музей*. Taip dabar vadinami muziejai vadinosi *провинциjos* arba *vietos*. Jie buvo susikūrę dažniausiai gubernijų centruose, prisiglaudę ankštose nepritaikytose patalpose.

V. A. Nevskio straipsnių rinkinyje, paruoštame spaudai 1916 m., straipsnyje „Rajoniniai muziejai ateityje“ taip apibrėžia vietinį muziejų: „Rajoninis liaudies (visuotinis) muziejus turi būti visų pirma vietos muziejum, vietos elementas turi būti vyraujantis, bet neišsemiantis jo turinio, jis turi būti aprūpintas bendro žinojimo priemonėmis“

V. A. Nevskis pasiūlė ir sekančią ekspozicijų struktūrą:

I – mokyklinis – studijinis, kuris turėtų minimalų rinkinį vaizdinių priemonių pradiniam mokymui,

II – gamtos ir 10 žinomiausių disciplinų klasifikacija,

III – žmonių gyvenimas praeityje ir dabartyje,

IV – meno kūrinių reprodukcijos (Ионова, 1957, c. 38).

Rusiškas terminas *краеведческий* reiškia muziejų, rinkiniuose atspindintį konkretaus administracinio regiono arba vietovės (respublikos, krašto, srities, apygardos, miesto, rajono, kaimo) gyvenimą – gamtines sąlygas, istorinę raidą, ekonomiką, buitį, kultūrą. Krašto muziejaus specifika – jų kompleksškumas. Rinkiniuose pristatomi visų rūšių eksponatai pagal atskiras mokslinių disciplinų sritis. Krašto muziejai sudaro didžiausią Rusijos muziejų dalį. Vietos muziejai palapsniui pavirto kultūros-švietimo ir mokslinių tyrinėjimų centrais, taip padėdami plačiosioms masėms studijuoti savo gimtąjį kraštą.

XX a. viduryje jie buvo suprantami, kaip „provincijos mokslų akademijos“, „gyvos krašto enciklopedijos“. Tai rodo jų, kaip kultūros centrų, savitumą. Iš tiesų, apskrities miestuose jie buvo dažniausiai vienintelis kultūros ir mokslo centras (Размыстова, Фролов, 2001, p. 301).

Kraštotyros muziejaus prototipu buvo vietos muziejai, atsiradę Rusijoje 1920 metais. Po II pasaulinio karo kraštotyros muziejai reiškėsi kaip mokslo tiriamosios ir kultūros-švietimo įstaigos. Nauja kraštotyros forma buvo sukūrimas visuomeninių muziejų 1960–1980 metais. Kraštotyros muziejų ekspozicijos buvo orientuotos tarybinių jubiliejų datoms. Užsienyje analogiškų kraštotyros muziejų neegzistuoja. Europos ir Amerikos vietiniai muziejai dokumentuoja, dažniausiai, vieną iš regiono gyvenimo aspektų: konkrečius kultūros arba buities, ekonominę ir ūkio veiklą, atskirų paminklų istoriją (Размыстова, Фролов, 2001, p. 301).

1975 m. išleistame pasaulio muziejų žinyne paminėti tik keli Lietuvos muziejai: kaip *local museums* (vietos muziejai) paminėti Biržų ir Mažeikių muziejai, kaip *local history* (vietos istorijos) – Šiaulių „Aušros“ ir Telšių „Alkos“ muziejai, Kėdainių – *municipal museum* (savivaldybės muziejus), Trakų – *historical museum* (istorinis muziejus) (The directory of world museums, 1975, p.431–442). Tai neatspindi nei Lietuvos muziejų tinklo, nei tipologijos.

Lenkai naudojo terminą *regionalne muzeum* – regioninis, *local* – vietinis muziejus, nors egzistavo ir krašto muziejų tipas („mieszany typ muzeum krajoznawczych) M. Treteris 1917 m., išleistoje knygoje dalina muziejus į gamtos ir istorijos. Gamtos muziejų grupei priskiria etnografinius, ten gali būti kaupiami ir geografijos, istorijos, antropologijos bei archeologijos rinkiniai. Tuo metu atsiradęs kaip ir kraštotyris tipas muziejus, artimas vokiškai provincijai „Heimat museen“. Miestų muziejus jis priskiria prie istorinių muziejų tipo (Treter, 1917, p. 14–16).

N. Keršytė apibūdina „kraštotyros muziejus, kurių turinio ir erdvės interesų paradigmas atskleidžia kitų kraštų terminai: *homeland, folk, local history museum; Heimatmuseum; regionalne museum*, buvo ir yra vaizdais kuriama lokali monografija. Jos standartinės schemos ribos: žemė-žmogus arba gamta-istorija“. Lietuvoje kraštotyros muziejaus pobūdį nulėmė monografiniai pasirinktos vietos tyrimai bei kraštotyros judėjimo siekiai atspindėti gamtos, dvasinės ir materialinės kultūros istorinius ir esamus požymius, pirmiausia etnokultūrinius (Keršytė, 2003, p. 141).

Lietuvoje buvo paplitusi dar XIX a. viduryje grafo Eustachijaus Tiškevičiaus skelbtoji provincijos muziejaus „veidrodžio“ sąvoka – muziejus kaip veidrodis turi rodyti „savyje“ gamtą, jos turtus, istoriją, pramonę ir tapti krašto „kultūringumo atvaizdu“, kuris „lavina be to žmogaus sąmonę ir savo asmens gerbimo jausmą, kelia tautinį susipratimą dargi pas žmones visai bemoksliai“ (Keršytė, 2003, p. 141).

Vinco Ruzgo teigimu kraštotyros muziejaus programos tiksliai nustatyti negalima, nes tai labai priklauso nuo vietos sąlygų ir aplinkybių. Jis siūlė laikytis tradicinės schemos ir rekomendavo formuoti muziejinių vertybių rinkinius ir ekspozicijas, atspindinčias vietos gamtą, geografiją, socialinį žmonių gyvenimą, žemės ūkį, prekybą, pramonę, kultūrą, švietimą ir pedagogiką (Keršytė, 2003, p. 141).

Aprašant pasaulinės muziejų raidos bruožus Lietuvių enciklopedijoje teigiama, kad „plačiausios reikšmės XX a. gavo tankus regionalinių ir lokaliųjų m. tinklas, vad. tėviškės ar kraštotyros m., kurie savo rinkiniais apsiriboja tik vienos kurios teritorijos ar tik vieno miesto ar net jo vienos dalies medžiagos rinkimu (krašto ir miesto m.), dokumentuojant ir išryškinant lokalinę istorijos, meno ir gamtos pobūdį“ (Reklaitis, 1959, p. 438).

Ir Lietuvoje, ir užsienyje sąvokos *regioninis* ir *lokalus* nėra aiškios, jos persipynusios.

Tarptautinių žodžių žodyne *regionas* įvardijamas kaip [kraštas, sritis]. 1. didelis, savitas teritorinis vienetas (gamtinis, ekonominis, politinis); 2. geogr. kurio nors krašto, srities, rajono landšaftų kompleksas (Tarptautinis žodžių žodynas, 2003, p. 632).

Regionai gali būti apibrėžiami ir remiantis tokiais sociokultūriniais kriterijais kaip kalba, dialektas, religija.

Prof. habil. dr. Antanas Tyla 2001 m. kovo 19 d. straipsnyje „Dėl regionų pavadinimo lietuviško atitikmens“ siūlo šiuo metu siūlomą sudaryti regioninį Lietuvos padalinimą, sudarant 4 regionus, vadinti žemėmis, „kadangi rajonas ir regionas yra tarptautiniai žodžiai. Lietuvos administravimo istorijoje jie niekada nebuvo vartojami, išskyrus sovietinės okupacijos metus panaikinus apskritis ir įvedus [1950 m.] administracinį padalinimą rajonais. Žemių pavadinimą turėjo vienas iš regionų – Žemaitija, tik naujasis darinys nesutampa su istorinės Žemaitijos žemės,

vėliau Žemaitijos kunigaikštystės ribomis. <...> Žemės terminas turi tradicijas ir jis pilnai gali pakeisti regiono, kaip administracinio dalinio pavadinimą (Tyla, 2001).

Jeigu būtų galima skirstyti muziejus kaip regioninius tuos, kurie sukurti apskrities viršinkų administracijos, nes tai stambesnis administracinis vienetas, o savivaldybių muziejai galėtų būti vadinami lokaliaisiais, nes administraciniu požiūriu jie renka mažos teritorijos (savo rajono) materialųjį ir nematerialųjį paveldą, tai būtų suvienodinta terminologija ir įvestas aiškumas pagal muziejų priklausomybę.

Per-Uno Ågren nuomone, sąvoka „regionas“ yra diskutuotina ir dažnai aptarinėjama, nes sunku rasti aiškius skirtumus tarp sąvokų *regionas* ir *bendruomenė*. Sąvokos *regioninis*, *savivaldybės*, *vietinis* yra dažnai naudojami kalbant apie tokio tipo muziejines įstaigas. Sąvoką *regionas* dažniausiai suprantame erdvine prasme, geografiškai, jo ieškome žemėlapyje.

Švedijoje veikia trijų rūšių muziejai: mažučiai lokaliniai (krašto), didesni regioniniai, ir nacionaliniai. Lokaliniai muziejai susiformavo buvusiose parapijų ribose. Įdomu, jog XIX amžiuje jie kūrėsi krašto istorijos asociacijų pagrindu, kurios dažnai turėdavo mažą muziejuką po atviru dangumi su savo kolekcija, rūpindavosi išleisti parapijos istorijos knygą. Centralizuota regioninių muziejų sistema buvo sukurta 1930–1940 metais Nacionalinio Antikvaro Sigurdo Curmano iniciatyva bei rūpesčiu. Ji apėmė 24 muziejus, kurie tapo svarbiausiais kultūros istorijos muziejais. Taip Švedijos regioniniai muziejai įgavo vieną svarbiausių savo bruožų: eksponatų rinkimą ir informacijos apie regione esančių priešistorinių bei istorinių paminklų, atmintinų vietų rinkimą. Dėl to palaipsniui iškilo dilema: kaip regionas – administracinė ir kultūrinė erdvė gali būti reprezentuotas muziejuje? Ir kaip administracinė, socialinė ir kultūrinė erdvė dera regione kaip visuma?

Daugybė regioninių muziejų ilgą laiką buvo kaltinami, jog tarnauja išimtinai tik bendruomenei. Dabar jie yra integruoti į regiono kultūros politiką, o jų ambicijos pritraukti regiono gyventojus kaip auditoriją palaipsniui atsiskleidė per įvairias veiklos rūšis: po regioną vežiojamos parodos; vietinių asociacijų parama ir galimybė rodyti jų kolekcijas; skirtingose vietose organizuojamos muziejaus savaitės, siekiant padaryti savo darbą matomą visam regione. Muziejaus veikla įsitvirtino ir tapo laukiama socialinio gyvenimo dalimi, taip apibūdinančia socialinės erdvės charakteristiką.

Koks būtų kultūrinės erdvės apibrėžimas? Tai esminis klausimas, nes per kultūrinę erdvę, kurią muziejus tyrinėja, apibūdina ir bendrauja su lankytojais, išreiškiama laikina dimensija fizinėje aplinkoje bei materialioje kultūroje. Daugelis mūsų mano, kad kultūrinė misija pirmiausia yra rūpintis kolekcija, kuri patikėta mūsų muziejui ir puoselėti ją tradicine linkme. Autentiškumas ir kilmės vieta yra svarbiausi kriterijai įgyjant naujus eksponatus. Tačiau kai reikia suformuoti

kolekciją ir apibūdinti ja regiono kultūros istoriją, atsiranda daug neaiškumų. Kokiu būdu eksponatai ženklintų juos siejančią kultūrinę erdvę?

Per-Uno Ågren įsitikinimu, „*Kiekvienas objektas muziejuje pirmiausiai yra lokalus*“. Visi objektai buvo padaryti tam tikrų žmonių tam tikroje erdvėje ir juos naudojo tam tikri žmonės lokalinėse erdvėse. Ir tik kitas lygis yra tai, ar objektas regionalus, ar nacionalinis, ar skandinaviskas, ar europietiškas, arba rytietiškas ir t.t. Štai kodėl vieninteliai tikri muziejai yra lokalūs muziejai, kuriuose eksponatai turi savo šaknis, gali „jaustis“ kaip namie, gali pasiimti iš supančios aplinkos daug regioninės reikšmės, turint omenyje, kad ji, bėgant laikui, nelabai keitėsi.

Per-Uno Ågren muziejų struktūrą apibūdina kaip darinį iš trijų apskritimų, kurioje regioninis muziejus yra atsidūręs tarp lokalinio ir nacionalinio muziejaus. Plačiausias apskritimas žymi nacionalinę kultūrą, bendrą visai visuomenei. Nacionalinis charakteris ir nacionaliniai bruožai ženkliną nacionalinę kultūrą. Nacionaliniai simboliai yra sukurti, kad išreikštų nacionalinį identitetą ir sustiprintų nacionalinę bendruomenę. Toliausias apskritimas pristato lokalią kultūrą, pilną konkrečių ir tam tikrų daiktavardžių bei būdvardžių. Štai šioje lokalinėje ir socialinėje erdvėje iš tikrųjų išaugo individo kultūrinis identitetas. Parapiją Per-Uno Ågren apibūdina kaip sudėtingą socialinę erdvę, veikimo lauką „tikrajam muziejui“ – lokaliniam muziejui. Tarp šių dviejų apskritimų liko vieta nacionaliniam muziejui. Jį sąlygoja administracinės ribos su griežtomis kultūrinėmis sienomis. Iš šių apribojimų yra ištraukta kultūrinė evoliucija, pristatanti tradicinių muziejaus ekspozicijų pasakojimą. Todėl iš lokalinių objektų su turtinga kiekvieno jų istorija pavogiama daugybė reikšmių, nes jie naudojami apibendrinti ir sukurti abstrakčią regiono istoriją. Regionas yra per didelė administracinė abstrakcija, kad objektai patys savaime tarnautų kaip iliustracijos. Tik tie, kurie įjungiami į „viršstruktūrą“ iš dvasinių, švietimo, teisės, karinių ar susisiekimo institucijų, gali tikrai būti traktuojami kaip regiono istorijos dalis.

Todėl mes matome, jog lokalinių muziejų skaičius taip pat labai padidėjo, o kokybė išaugo. Jų svarba vietos paveldui yra neigiamai, o ir ypač tai, kad tokie muziejai nori pasidalinti savo finansiniais ištekliais su jau įsteigtais nacionaliniais ir regioniniais muziejais. Pažymėtina, jog jie atsigręžia į tam tikras apibrėžtas kultūrinės erdves – tyrinėja kaimus ar kitas izoliuotas gyvenvietes, išleisdami Švedijoje daugybę monografijų. Tai labai svarbu, nes lankytojai pradeda labiau domėtis eksponatų žmogiškąja reikšme, o ne meninėmis jų savybėmis.

Regioniniai muziejai reaguoja į vykstančius jų socialinės ir kultūrinės erdvės pasikeitimus stengdamiesi daryti savo kolekcijas ir archyvus kaip galima labiau priimtinais visuomenei, ypač fotografijų rinkinius, pristatydami jas erdvėse, pavadintose „faktų kambariais“, „studijų kambariais“, kur kiekvienas gali savarankiškai studijuoti praeitį, turėdamas po ranka šaltinius. Žmonėms daugiau nereikia tenkintis istorijos versijomis, kurias, interpretuodami daiktus ir

dokumentus, pateikia ekspozicijų ar parodų organizatoriai. Kompiuteriai leidžia „faktų kambarius“ įrengti visuose muziejuose ir jų nuolat daugėja.

Sprendžiant, koks turėtų būti regioninio muziejaus santykis su lokaliu muziejumi, galimi keturi modeliai. Lokalūs muziejai pasižymi gyvybingumu, nes daugelis jų buvo įkurti kaip ekomuziejai tose vietose, kur uždaryti fabrikai, siekiant prisiminti ir įpraminti darbininkus, jų gyvenimo sąlygas, beišnykstančią technikos istoriją. Regioninis muziejus gali būti kaip centras, koordinuojantis rajono lokalius muziejus. Kiekvienas lokalinis muziejus koncentruojasi į tam tikrą regiono kultūros aspektą, būdingą vietai, kurioje yra įsikūręs. Regioninis muziejus reprezentuoja pristato visa apimančią apžvalgą ir nurodo lankytojui, kuris lokalinis muziejus labiausiai atspindėtų jo domėjimosi interesus. „Tinklo“ modelyje regioninis muziejus yra įsteigtas ten, kur niekas anksčiau neegzistavo. Jis taip pat atlieka koordinatoriaus funkcijas, tačiau yra kaip krašto lokaliųjų muziejų suma. Egzistuoja ir trečias, priešingas „tinklui“, modelis. Kiekvieno lokalinio muziejaus konservavimo patalpos, saugykla, veikiančios ekspozicijos – įkurtos atskiroje erdvėje, paprastai neprieinamoje muziejaus lankytojui. Vienas iš lokaliųjų muziejų, dažniausiai esantis regiono centre, gali pasiūlyti visų tarpusavyje susietų muziejų apžvalgą. Ketvirtoji alternatyva yra tuomet, kai lokaliuose muziejuose dirba pakankamai kompetentingas personalas ir šiuo atveju muziejai yra decentralizuoti nuo regioninio muziejaus.

Dabar yra diskutuojama apie tokius anksčiau nekėlusias ginčų muziejaus tikslus bei kryptis, o taip pat ir kriterijus, kuriais remdamiesi muziejai konstruoja savo istorijos ir paveldo interpretacijas. Ginčo objektu tapo tezės: „Kieno istorija?“, „Kieno paveldas? Kam jis padarytas?“ Šie klausimai kyla muziejui bendraujant su visuomene – eksponatų rinkimas, ką rinkti, išskirti, ir kodėl bei pačių kolekcijų pristatymas – ką eksponuoti, kaip komunikuoti ir kodėl? Muziejus pristato tokį bendravimo lygį, kai gyvi žmonės bendrauja su išsaugota žmogaus patirties praeityje reprezentacija. Kaip toli ekspozicija gali perduoti aiškią arba įdomią žinią iš žmonių praeityje žmonėms dabartyje? Ar žinia yra gaunama ir priimama kaip bendruomenės kultūrinio identiteto dalis? Daugybėje muziejų lankytojai yra pašaliečiai, turistai arba svečiai iš užsienio. Vietiniai žmonės dažnai net neužsuka arba net nėra matę muziejaus. Vietinė bendruomenė paprastai net nepastebi, kas diskutuojama muziejuje kaip kultūrinio identiteto dalyje, o juk muziejus taip pat yra gyvybingas organizmas, dalelė žmogaus gyvenimo.

Todėl pagrindinis muziejaus darbuotojo rūpestis turėtų būti muziejaus, kaip tarpininko tarp praeities ir dabarties, vaidmuo socialinėje erdvėje (Ågren, 1999, p. 24).

Lokalūs [lokaliniai] (vietiniai) muziejai renka, saugo, tyrinėja, eksponuoja ir populiarina savo teritorijos kultūros istoriją, dažniausiai savo misijose tai įvardindami. Rinkiniuose daugiausiai istorinių eksponatų iš tos vietos, tyrinėjamas savas krašto kultūros paveldas.

Sparčiai besivystančioje informacinėje visuomenėje muziejai irgi kinta. Kalifornijos Berklio universiteto profesorius Manuel Castells mano, jog kultūros išraiška transformuojasi dviem skirtingomis kryptimis. Iš vienos pusės, globaliniai komunikacijų tinklai remiasi, ryškiai augančiu ir simboliškai veikiamu lokaliu, vietiniu identitetu. Iš kitos pusės, kultūrinės išraiškos apribojamos elektroniniu hipertekstu, kuriu apie internetą ir multimediją. Visuomenėje išplitus informacinėms technologijoms, darosi būtina atkurti žmogiškus ryšius ir santykius. Šiame kontekste visų kultūros institucijų uždavinys yra sujungti tai, kas lokalu, specifiška ir tai, kas globalu, istorines tradicijas ir ateities vizijas. Nors muziejai veikia lokalinėje aplinkoje, tačiau informacijos amžiuje neišvengiamai susiję su globalinėmis informacinėmis komunikacijomis. Jie perduoda informaciją apie meno, mokslo, kultūros vertybes, bet išlaiko jų šiandieninį visuomeninį kontekstą (Saržickienė, 2001, p. 6–7).

1.2. Lokalaus muziejaus socialinis vaidmuo

Žmogaus egzistencijai, jo gyvenimui ir klestėjimui reikalinga ne tik gamta, bet ir bendrija, bendruomenė, kitų žmonių junginys, kuris susijęs informacijos keitimosi, veiksmų koordinavimo pagrindu. (Jovaiša, 1996). Panašiai bendruomenę apibūdina ir „Dabartinės lietuvių kalbos žodynas“: „Bendruomenė – tai gamybiniais ir kitais santykiais susijęs gyvenimas, kolektyvas“ (1993). „Sociologijos žodyne“ teigiama, jog „bendruomenė – šeimų ir žmonių grupė, kurią jungia tam tikros bendro naudojimo vertybės; bendruomenė turi vieningas tarnybas, įstaigas, interesus ar geografinį artumą“ (1993, p. 278).

Viktorija Baršauskienė bendruomenę, kaip tam tikrą visuomenės dalį, apibrėžia taip: „Bendruomenė – tai grupė žmonių, kuri turi bendras naudojimo vertybes, aptarnavimo įstaigas (seniūnija, sveikatos priežiūros įstaigos, mokyklos ir kt.) ir gyvena apibrėžtoje teritorijoje (kaimas, gyvenvietė, mikrorajonas). Geografinis artumas gali būti suvokiamas valstybės, apskrities, miesto ar kaimo lygyje. Kiekvieną teritorinę bendruomenę sudaro žmonės ir žmonių grupės, kiekvienoje teritorinėje bendruomenėje galima išskirti subkultūrą, mikrosociumą, ugdymo ir kultūros įstaigas“ (Baršauskienė, 2001, p. 20). Amerikiečių sociologas G. Hilley yra aptikęs įvairiuose šaltiniuose net 90 skirtingų bendruomenės apibūdinimų (Bendruomeniškumas ir savivalda, 2000, p. 18), o ir kiekviena kalba tą sąvoką verčia skirtingai, pvz., *bendruomenė* anglų kalba – *community*, *neighbourhood* (Mokomasis anglų kalbos žodynas, 2000, p. 815).

Lietuvių kalboje bendruomenė yra naujas žodis. Seniau jo vietoje buvo vartoti gentis, giminė, kaimas, šeimyna, parapija. Vietos žodžio „visuomenė“, vartoti atitikmenys: regionų pavadinimai (Žemaitija, Sūduva ir kt.), tauta ir kt. Bendruomenės ir visuomenės sąvokos lietuvių kalboje susijusios su XIX a. antroje pusėje Europoje vykusiais nacionalinio ir liberalinio judėjimo

procesais. Nacionalinio išsivadavimo idėjos Europoje buvo artimos lietuvių tautinės savimonės gaivintojams: Simonui Daukantui, Jonui Basanavičiui, Maironiui, Vincui Kudirkai ir kt., kurie praturtino lietuvių kalbą visuomenės, bendruomenės sampratos terminais (Dobranskienė, 2002, p. 8).

Lietuvoje tautinio atgimimo laikotarpiu tapo svarbi „tautos“ sąvoka. Pasak L. Jovaišos, tauta susideda iš daugelio šeimų, giminių ir genčių, atpažįstančių save kaip tos pačios dvasios bendriją. Atpažinimo kriterijai: bendra kalba, bendri papročiai, bendra kultūra ir istorija (Jovaiša, 1996, p. 79).

Sociologų nuomone, tauta – tik įsivaizduojama bendruomenė, nes: 1) netgi pačios mažiausios tautelės nariai niekada nepažins daugumos savo tautiečių, nors kiekvieno tautos nario sąmonėje ir gyvuoja įvaizdis, jog jie visi susiję; 2) yra sienos, už kurių gyvena kitos tautos (taigi tauta – ribota bendruomenė; 3) nepaisant tikros socialinės nelygybės ir išnaudojimo, kiekvienoje tautoje tauta suvokiama kaip stipri, horizontaliais ryšiais sutvirtinta bičiulystė (Andersson, 1999, p. 51).

R. D. Lewis manymu, bet kurios kultūrinės grupės narių elgesys beveik visiškai priklauso nuo žmonių toje visuomenėje istorijos. Istorinė patirtis, geografinė bei geolingvistinė padėtis, fiziologija ir išvaizda, instinktas išlikti – visa tai drauge sudaro šerdį nuostatų bei vertybių, kurios palaiko ir patenkina tam tikros visuomenės siekius ir poreikius. Grindžiamos šiais veiksniais ir nuostatomis sukuriamos bei įvertinamos tos grupės narių sociokultūrinės prielaidos (Lewis, 2002, p. 69–70).

Bet kuris muziejus užima tam tikrą padėtį savoje bendruomenėje su savo misija, vizija, tikslais, uždaviniais, ir funkcijomis.

Tarptautiniame žodžių žodyne *muzejus* apibūdinamas kaip „kultūros, švietimo įstaiga, renkanti, sauganti, tirianti ir eksponuojanti gamtos, istorijos, materialinės ir dvasinės kultūros vertybes“ (Tarptautinis žodžių žodynas, 1985, p. 333).

Įdomu pastebėti, kad po beveik 20 metų išleistame tarptautiniame žodžių žodyne *muzejus* jau nebe švietimo įstaiga – „kultūros įstaiga, renkanti, sauganti, tirianti ir eksponuojanti gamtos, istorijos, materialinės ir dvasinės kultūros vertybes“ (Tarptautinis žodžių žodynas, 2003, p. 501).

Lietuvos Respublikos muziejų įstatyme *muzejus* apibūdinamas kaip juridinis asmuo, veikiantis kaip biudžetinė, viešoji įstaiga ar kitos teisinės formos juridinis asmuo, įsteigtas įstatymų nustatyta tvarka, kurio svarbiausia veikla yra kaupti, saugoti, restauruoti, tirti, eksponuoti bei populiarinti materialines ir dvasines kultūros vertybes bei gamtos objektus.

Valstybinio muziejaus nuostatuose *muzejus* apibūdinamas kaip „visuomenei tarnaujanti ir jos bei gamtos raidą atspindinti vieša, nuolatinė, įstatymo nustatyta tvarka įregistruota kultūros įstaiga, kurios svarbiausia veikla yra kaupti, saugoti, restauruoti, tirti, eksponuoti bei populiarinti materialines ir dvasines kultūros vertybes bei gamtos objektus. Valstybinis muziejus – tai muziejus,

kurio steigėjas yra valstybės valdymo institucija, savivaldybė bei kitos valstybinės įmonės, įstaigos ir organizacijos“ (Valstybinio muziejaus nuostatai, 1996).

Globalizacija mūsų kintančiame pasaulyje lemia ir muziejaus pokyčius. Jei anksčiau būta keturių pagrindinių muziejų uždavinių ir darbo krypčių – kaupti, saugoti, tyrinėti ir eksponuoti – tai dabar vis didesnę reikšmę įgauna penktoji muziejų veiklos kryptis – paslaugos. Šalia tradicinių muziejaus funkcijų – mokslinės ir edukacinės – vis labiau įsigali nauja – atraktyvioji funkcija. Muziejus, perėjęs pomėgio, visuomenės prestižo išraiškos, mokslo šventovės etapus sparčiau artėja prie Disneilendo etapo. Deja, visuomenėje tokio poreikio esama (Salatkienė, 2001, p. 4–7).

Pasak O. Lukoševičiaus, muziejai yra vieni iš universaliausių instrumentų, realizuojantys esmines kultūros funkcijas – socializacijos (visuomenės, kurioje gyvenama, kolektyvinės patirties, socialinių normų, kultūros vertybių ir simbolių perėmimas), inkultūracijos (perėmimas anksčiau gyvavusių kultūros elementų, būdingų gimtajai kultūrai), integracijos (vienybės palaikymas, ankstesnių kartų sukauptos patirties saugojimas), kūrybinę (naujų vertybių, žinių, tradicijų atskleidimas, įsigalėjusių kultūros vertybių ir simbolių atnaujinimas), pažintinę (žinių susistemimas ir perteikimas), taip pat komunikacijos, informacijos, vertybinę ir kitas funkcijas.. Ypač didelę reikšmę šia prasme jie turi provincijoje, kur bene vienintelės kultūrinės institucijos yra muziejus, viešoji biblioteka ir kultūros centras (Lukoševičius, 2003, p. 5).

Vakarų šalyse maždaug nuo 1980 m. muziejai, atstovavę tradicijos, istorizmo, tautiškumo, elitinės kultūros vertybes, transformavosi, išplėsdami savo veiklos ribas bei pobūdį. Lietuvoje tokia keitimasis galėjo prasidėti tik po Nepriklausomybės atgavimo 1990 m. kovo 11 d. Muziejai greta „aukštosios kultūros“ ir tautinio paveldo reprezentavimo, pradeda dalyvauti šiuolaikinės, taip pat ir populiariosios kultūros procesuose: jų veiklos diapazonas tampa įvairus. Pradedama labiau įsiklausyti į lankytojų poreikius.

Šiuolaikinėje visuomenėje muziejai tampa viena iš mokymui skirtų institucijų, kaip ir ikimokyklinės įstaigos, mokyklos, kolegijos, universitetai, profesinio mokymosi centrai, bibliotekos ir t. t. „(...) Muziejai turėtų būti kultūros židiniai, kuriuose nuolat dirbama, svarstoma, veikiama. Ir kuriuose nuolat būtų vaikų ir jaunimo alaso. Tokie yra Prancūzijos muziejai. Jie man primena dirbtuves, mokyklas, kultūros kalves. (...) Stambiujų muziejų programos solidžios, aprėpia paskaitų, koliokviumų, seminarų ciklus. Jos aukšto intelektualinio lygio, taikomos skirtingo amžiaus žmonių grupėms – vaikams, paaugliams, gimnazistams, šeimoms, turistų grupėms” – teigia Algirdas Gaižutis (2001, p. 28, 36).

Renata Baltrūnaitė (2003, p. 6–7) išskiria šešis muziejaus, kaip išskirtinės mokymosi institucijos statusą lemiančius, veiksnius:

1. Muziejuose mokomasi iš pirminių kultūros šaltinių. Mokymasis muziejuose unikalus tuo, kad yra tiesiogiai kontaktuojama su realiu objektu, dokumentu, meno dirbiniu. Šios galimybės neturi jokios kitos mokymo institucijos;
2. Muziejaus ekspozicijomis atskleidžiama įvairių amžių žmonių kultūra. Šiuolaikinės visuomenės lyginimas su istoriniais faktais muziejuose suteikia galimybę suvokti, kaip evoliucionuoja visos kultūros;
3. Atskleisdami pasaulio daugialypiškumą muziejai stiprina visuomenės atvirumą ir supratimą istoriniam ar kultūriniam išskirtinumui. Lankytojai skatinami kritiškai permąstyti savas sampratas, gerbti kitokias nuomones;
4. Muziejaus ekspozicijos padeda suvokti laiko tėkmę, jų dėka formuojama istorinė sąmonė.
5. Mokantis muziejuje vadovaujamasi savarankiškumo principu, be to, tai puiki laisvalaikio praleidimo forma, todėl muziejaus funkcija gali būti suprantama ir kaip pasiūlymas saviuoklai;
6. Muziejus, interpretuodamas savo kolekcijas, gali skatinti lankytojų savos vertės bei pasitenkinimo pajautimą ir suteikti jiems naujų žinių.

Pirmiausia muziejus turėtų išsiaiškinti mokymosi poreikius ir esamus bei potencialius lankytojus. Kiekvienas muziejus turi unikalią auditoriją, kuri priklauso nuo institucijos pobūdžio ir visuomenės ypatybių. Muziejaus aplinkoje daug įvairių šaltinių, įtakojančių pažinimą ir jais gali naudotis ne tik formalus mokymo institucijų auklėtiniai, bet ir atskiri individai, šeimos bei kitos socialinės grupės.

Siekdami būti efektyviomis mokymosi institucijomis, muziejai turi sudaryti galimybes visiems norintiems plėtoti savo žinias. Nuostata, kad muziejai turi būti prieinami visiems, suformuluota dar 1976 m. tarptautinės paminklų ir saugotinių vietų tarybos (ICOMOS) Briuselyje priimtoje Kultūrinio turizmo chartijoje. Ji atsispindi ir tarptautinės muziejų tarybos (ICOM) priimtame muziejų Profesinės etikos kodekse.

Anders Johansen nuomone plėtotinos 4 pagrindinės muziejų ateities vystymuisi studijų sritys:

- muziejus gali būti tyrinėjamas kaip komunikacijos forma,
- kaip sąlyga mokslo vystymuisi,
- kaip kultūros istorijos šaltinis,
- kaip socialinė institucija (Johansen, 2000, p. 59–68).

Muziejai naudojami visuomeniškai jau nuo seniausių laikų. Tačiau kokios jų socialinės funkcijos, pradėta svarstyti tik antroje XX a. pusėje. Pasak Tamaros Jurenevos (2003, p. 326–327), yra istoriškai susiklostę dvi funkcijos, paryškinančios muziejinės veiklos specifiką, vietą ir muziejaus paskirtį visuomenėje ir kultūroje. Tai muzealijų dokumentavimo ir lavinimo(si) bei auklėjamoji.

Muziejinės dokumentacijos tikslas yra išskirti ir atrinkti gamtos ir žmogaus sukurtus objektus, galinčius būti objektyvios realybės autentiškais liudininkais. Tapę muziejinio rinkinio dalimi, jie liudija konkretų įvykį ar reiškinį. Ši savybė realybėje dar labiau atsiskleidžia objektą tyrinėjant ir moksliskai aprašant. Dokumentavimo vaidmuo atspindi mokslinius ir kultūrinius visuomenės poreikius ir realizuojamas komplektuojant muziejinius fondus, juos saugojant ir tyrinėjant.

Švietimo ir lavinimo(si) funkcija remiasi muzealijos informatyvumo ir ekspresyvumo savybėmis. Ji paremta pažintine ir kultūrine visuomenės veikla ir realizuojama ekspozicijomis ir kultūros paveldą populiarinančia muziejų veikla.

Pasak Ravikovič, muziejams charakteringa dar ir laisvalaikio organizatoriaus funkcija, atliepanti visuomenės kultūringo laisvalaikio praleidimo lūkesčiams ir emocinių naujovių paieškose. Ji, skirtingai nuo švietimo ir lavinimo(si) funkcijų, motyvuojama pažintine kultūrine veikla.

Kaip muziejaus atskiras socialines funkcijas (pagal A. Razgoną, A. Frolovą), dar galima išskirti mokslo tiriamąją, saugojamąją (apsaugos), o taip pat komunikacinę (I. Iksakova). D. Ravikovič argumentuoja oponentams, kad mokslinis-tiriamasis darbas atliekamas atrenkant muzealijas į muziejinį rinkinį (tezaurą), tyrimai tęsiasi ir tyrinėjant muzealiją, išsiaiškinant jo informacinį potencialą, jam virstant tam tikro fakto, įvykio, proceso dokumentiniu liudininku. Todėl mokslinis-tiriamasis darbas – ne atskiras vaidmuo, o neatskiriama dokumentavimo dalis. Muziejaus, kaip kultūros paveldo saugotojo vaidmuo – tai irgi viena iš dokumentavimo formų, ypač tada, kai kalbama apie muzealijų (ir paminklų, ir gamtos objektų) įmuzealinimą ir saugojimą, išsaugojant muziejines vertybes šiandienos naudotojams ir ateinančioms kartoms. Muziejinė komunikacija, kurios esmė yra informacijos perdavimas, jos virsmas muziejaus specifine socialine funkcija su laiku apims ir dokumentavimą, ir švietimo ir lavinimo(si) funkcijas, kadangi visa muziejaus veikla orientuota į informacijos perdavimą (Юренева, 2003, c. 326–327).

Kiekvienas muziejus veikia tam tikroje erdvėje, visuomenėje, bendruomenėje, komunikuoja su ja.

Muziejaus darbas su visuomene plačiausia prasme yra sistemiška veikla, kuria siekiama patenkinti visuomenės poreikius ir pageidavimus mainais. Tai uždaras ratas, reikalaujantis atlikti šiuos dalinius žingnius: apibūdinti publiką, į kurią orientuojamasi; sukurti šiai publikai pritaikytą programą; numatyti metodus, kaip apie šią programą pranešti ir kaip paskatinti dalyvauti; įvertinti procesą ir įforminti visas priemones pagal vertinimo rezultatus (Waidacher, 2007, p. 384).

Bruno Ingemann skelbia 10 muziejaus bendruomenėje tezių:

- muziejus gali pateikti pasakojimus su autentiškais objektais,
- autentiški objektai gali būti pristatyti naujame kontekste,
- objektai gali būti konstruojami kaip estetiškas eksperimentas,

- estetiškas eksperimentas gali būti kuriamas „teksto“ ir lankytojo,
- objektai gali būti matomi kaip meniškas pasakojimas (išdėstymas),
- pasakojimas (išdėstymas) skatina kūrybines galias,
- bendruomeninis pasakojimas yra sudėtas iš mitų ir simbolių,
- muziejus gali komunikuoti visuomenės pasakojimus,
- muziejus yra bendruomenėje,
- bendruomenė yra muziejuje (Nordisk Museologi 2000/1, p. 47–55).

Koks yra svarbus muziejų socialinis vaidmuo, rodo ir Tarptautinės muziejų tarybos (ICOM) paskelbtos 2001 m. tarptautinės muziejų dienos tema – „Muziejai: bendruomenės kūrimas“, tuo pabrėžiant muziejų socialinį vaidmenį, jų reikšmę visuomenės plėtrai.

Kartais muziejus apibrėžiamas trumpu aforizmu: „Muziejus – tai veidrodis, kuriame matome vietos bendruomenę“. B. Salatkienės žodžiais tariant, kitas klausimas, kaip regiono bendruomenė išnaudoja galimybę išlaikyti vietinį savitumą per daugiašakę muziejų veiklą, išryškindama keletą aspektų – muziejaus kaip paveldo institucijos, muziejaus kaip mokslo institucijos, muziejaus kaip vietos bendruomenės kultūros centro ir muziejaus kaip turizmo industrijos objekto svarbą (Salatkienė, 2003, p. 2).

Muziejaus vaidmuo siekiant išlikti, nėra lengvas šiandienos nenuspėjamos ekonomikos pasaulyje. Galima įvardinti tris muziejaus funkcijas, tai yra – saugojimą, mokslinius tyrimus ir informaciją leidiniuose, o ypač laikinose arba nuolatinėse parodose. Apibrėžiant paveldą kaip „bet kokią materialų arba nematerialų daiktą, visuotinai pripažintą ir pasisavintą dėl savo kaip istorinės atminties liudytojo vertės ir nusipelnusį būti ginamu, saugomu ir panaudojamu“, pripažintama, kad tai ir yra muziejaus savastis, kadangi jis (muziejus) renka eksponatus ir juos pateikia visuomenei, aiškina jų kaip liudytojų vertę ir atmintį, juos gina, saugo ir naudoja. Be to, ši funkcija veiksminga tik tada, kai publika iš tiesų lankosi muziejuose; tuo atveju lankytojai patys kuria paveldą (Les missions...).

Alice Parman mano, jog muziejai turi neformalią, neprofesionalią savybę, kuri paverčia juos jų bendruomenės susirinkimo vietomis. Nors muziejai yra mokslo įstaigos, jie nenustato stojimo reikalavimų, neprašo lankytojų laikytis tvarkaraščio, nevertina jų už jų įdėtas pastangas. Lankytojai turi sumokėti už bilietus, bet jie gali mokytis taip, kaip nori. Dar muziejai skiriasi savo galimybėmis pritraukti bendruomenės narių grupes. Esminis faktorius slypi muziejaus pasiskirtame vaidmenyje, susijusiame su bendruomene, kuris gali būti sąmoningai parinktas ir palaikomas arba nesąmoningas ir nenagrinėtas. Ir pateikia muziejaus bendruomeninio vaidmens nustatymo priemonę, padėsiančią įvertinti tam tikro muziejaus bendruomeninį vaidmenį. Muziejus, jo nuomone, gali vaidinti daugiau negu vieną rolę:

patrauklumas lankytojams (muziejus – tai bendruomenės „paradinės durys“, kviečiančios lankytojus užėiti ir leidžiančios jiems apžvelgti, kas įdomaus ir unikalaus yra šioje vietovėje);

pasikeitimų katalizatorius (muziejus egzistuoja, kad atneštų žinią, kuri paskatintų žmones skirtingai pagalvoti apie savo santykius su kitais arba su pasauliu);

kūrybiškumo centras (muziejus paskatina lankytojus dalyvauti užsiėmimuose, kuriuose jie daro arba gamina daiktus. Lankytojai greičiau negu muziejus nulemia rezultatus);

atminties bankas (muziejus parodo vietas, asmens, kultūrinės tradicijos ir t.t. istorijos aspektus);

pasakotojas (muziejus interpretuoja vietas, asmens, kultūrinės tradicijos ir t.t. istoriją, susiedamas praeitį su dabartimi ir netgi su ateitimi);

pastogė (muziejus saugo objektus ir atvaizdus, kurie kitu atveju būtų išmesti kaip niekam nereikalingi);

lobynas (muziejus saugo vertingus, reikšmingus ir / ar retus ir neįprastus objektus bei atvaizdus);

šventykla / garbės salė (muziejus pagerbia tam tikrą grupę ar asmenį ir skatina lankytojus domėtis šia tema);

privilegiuotųjų klubas (nors atviras visiems, muziejus pirmiausiai orientuojasi į žmones su tam tikrais interesais ir žiniomis) (Parman, .

Ir, atlikus tokius bendruomenės tyrimus, belieka prisitaikyti prie bendruomenės. Prisitaikyti – reiškia suprasti, kaip institucija su savo unikaliu identitetu gali efektyviausiai susieti save su bendruomene.

Iš muziejų, kurie sėkmingai susidorojo su minėtais sunkumais, tapo ir išliko savimi, nuostabiai prisitaikė bendruomenėje, man atmintyje įstrigo trys. Wing Luke Azijos muziejus nustatė tarptautinį standartą bendruomene grindžiamoms ekspozicijoms ir programoms. Pratt muziejus Aliaskoje yra žymus savo darbu su čiabuviais ir kitais bendruomenės nariais, nebrangių technologijų panaudojimu sukuriant daugybę prieinamos spaudos, požiūriu į Kachemako įlankos interpretavimą ir išsaugojimą. Manheteno Tenement muziejus siūlo įsimintinas programas, pasakojančias apie unikalią istorinę vietovę, taip pasitarnaudamas emigrantų bendruomenėms kaimynystėje ir visame mieste.

Vakarų muziejinių nuomone, anot N. Keršytės, svarbiausia šiuolaikinių muziejų raidos tendencija yra universalumo siekis. Populiarūs tie muziejai, kurių veikla (erdvės, eksponavimas, edukacija, paslaugos) tarnauja visiems lankytojams ir kurie siekia visumos atspindžio (to siekė ir XVI–XIX a. muziejai, kurių koncepsijos buvo menai, gamtos, pasaulio teatrai, enciklopedinė vizija, kraštotyra) (Keršytė, 2001, p. 7).

Visame pasaulyje į bendruomenes orientuoti muziejai siūlo skirtingus dalykus įvairaus amžiaus bei padėties žmonėms. Ekspozicijos ir programos kviečia lankytojus ir narius gilintis į bendrus interesus ir skatina dialogą apie dabarties problemas. Ir kai bendruomenės nariai pradeda pasitikėti muziejumi, kaip saugia erdve, kurioje galimi įvairūs požiūriai, atsiranda galimybės diskutuoti kontraversiškomis ar visuomenėje kurstančiomis nesantaiką temomis.

Pavyzdžiui, Norvegijos Emigrantų muziejus ir tyrimų centras Ottestad atsidėjęs išimtinai tikrai medžiagos apie Norvegijos emigraciją, reemigraciją ir imigravimą rinkimu, konservavimu, tyrimais ir tiriamos medžiagos platinimu. Muziejui susideda iš tyrimų centro, Ingrid Semmingsen tyrimų bibliotekos, archyvo ir muziejaus po atviru dangumi. Įstaiga taip pat teikia paslaugas tyrinėjantiems savo geneologinį medį.

Lower East Side Tenement Niujorke, JAV, muziejaus misija yra pagelbėti plėtojant toleranciją ir istorinėje perspektyvoje interpretuotai pristatant įvairių emigrantų ir migrantų patirtis Manhatteno žemutinėje rytų pusėje, taip vadinamuose Vartuose į Ameriką. Muziejaus šerdis – į akis iš tolo krintantis orientyras – nuomojamas pastatas, apskaičiuotas apytikriai 7000 gyventojų, virš 20 tautybių, nuo 1863 iki 1935 metų.

Daugumos šių dienų visuomenės narių sąmonėje yra gyvas reliktas, kad muziejai yra amžini praeities sergėtojai. Muziejai buvo ir yra patys istorijos dalis – tai „gyvos“ institucijos, kurios turi nuolat susidurti su dabartimi ir įsivaizduoti, kaip pasiruošti ateičiai. Muziejai turi dvigubą uždavinį – išsaugoti kultūrinį palikimą ateičiai ir atskleidžiant kultūros paveldą dabarčiai, šiandienos lankytojams.

2. LOKALIŲ MUZIEJŲ LIETUVOJE ORGANIZAVIMO TENDENCIJOS

2.1. 1967 metų ir 2007 metų muziejų kiekybinis statistinis palyginimas

Šiam palyginimui pasinaudosime J. Kasperavičiaus leidiniu „Lietuvos TSR muziejai“ ir Lietuvos Respublikos Kultūros ministerijos Informacinės visuomenės plėtros skyriaus pateiktais Lietuvos muziejų svetainei 2003 m., 2004 m., 2005 m., 2006 m. ir 2007 m. statistiniais duomenimis.

1967 metais Lietuvos TSR veikė 10 revoliucijos, istorijos, istorijos-etnografijos, ateizmo muziejų (Lietuvos TSR Revoliucijos; Pirčiupio; Panerių; Kauno IX forto; Kauno valstybinis istorijos; Trakų istorijos; Vilniaus pilies; LTSR istorijos-etnografijos ir Lietuvos TSR Ateizmo muziejus), 7 dailės muziejai (Lietuvos TSR Dailės; Paveikslų galerija; Gintaro muziejus; Kauno valstybinis M. K. Čiurlionio dailės; Vitražo ir skulptūros galerija; A. Žmuidzinaičiaus kūrinių ir rinkinių; Liaudies skulptūros muziejus), 2 literatūros muziejai (Lietuvos TSR Literatūros ir Literatūrinis A. Puškino), 10 memorialinių (F. Dzeržinskio namas-muziejus; P. Cvirkos; P. Cvirkos

tėviškė; S. Nėries; A. Baranausko ir A. Vienuolio-Žukausko; D. Poškos; M. K. Čiurlionio; Vinco Grybo; prof. A. Hrebnicko), 14 kraštotyros muziejų (Alytaus, Biržų, Kapsuko, Kėdainių, Klaipėdos, Kretingos, Mažeikių, Panevėžio, Rokiškio, Šilutės, Švenčionių, Telšių, Ukmergės, Utenos) ir 3 kiti muziejai (Teatro ir muzikos; Respublikinis Pedagoginis; Kauno Zoologijos).

Vadinasi, galima daryti išvadą, kad 1967 metais Lietuvos TSR buvę kraštotyros muziejai sudarė daugiau negu 30 % visų Lietuvos teritorijoje įsikūrusių muziejų.

Kėdainių kraštotyros muziejų įkūrė 1922 m. Kėdainių krašto muziejus įkurtas kraštotyros muziejaus bazėje 1921 m. bibliotekininkės Jadvygos Laucytės iniciatyva ir šis muziejus yra vienas iš seniausių Lietuvoje.

Šiaulių „Aušros“ muziejus įkurtas 1923 m. Pelikso Bugailiško ir kitų entuziastų iniciatyva. 1923 m. muziejų įsteigė Šiaulių apskrities valdyba ir pavadino ją pirmojo lietuviško laikraščio „Aušra“ (1883–1886) vardu. Pirmieji muziejaus eksponatai – jo įkūrimo iniciatoriaus, kultūros ir spaudos veikėjo, kraštotyrininko Pelikso Bugailiško (1883–1965), kitų steigėjų bei muziejaus rėmėjų, Šiaulių inteligentų padovanotos asmeninės kolekcijos. 1928 m. muziejų savo globon perėmė ir ekspoziciją įrengė Šiaulių kraštotyros draugija.

Klaipėdos kraštotyros muziejus įkurtas 1924 m. Klaipėdos krašto muziejaus draugijos iniciatyva.

Panevėžio kraštotyros muziejus įkurtas 1925 m. Panevėžio gimtajam kraštui tirti draugijos iniciatyva.

Biržų kraštotyros muziejus įkurtas 1928 m. vasario 16 d.

Mažeikių kraštotyros muziejus įkurtas 1928 m. Mažeikių apskrities senovės pažinimo mėgėjų draugijos iniciatyva.

Telšių kraštotyros muziejus įkurtas 1931 m. Žemaičių senovės mėgėjų draugijos „Alka“ pastangomis.

Marijampolės kraštotyros muziejus įkurtas 1933 m. kaip Sodžiaus muziejus. 1930 m. Marijampolės apskrities taryba muziejui įkurti skyrė lėšų, sudarė organizacinį komitetą muziejui steigti, kurio pirmininku buvo V. Bielskus. Muziejų nutarta pavadinti „Sodžiumi“ ir pirmiausia rinkti bei tvarkyti liaudies meno eksponatus.

Rokiškio kraštotyros muziejus įkurtas 1933 m. Rokiškio kraštotyros draugijos iniciatyva.

Kretingos kraštotyros muziejus įkurtas 1935 m. Kretingos kraštotyros draugijos iniciatyva.

1935 m. Alytaus kraštotyros muziejus buvo įkurtas Dzūkų kraštotyros draugijos iniciatyva.

1936 m. Šiaulių sąjungos namuose buvo atidarytas pirmasis Kelmės muziejus. II pasaulinio karo metais visi jo eksponatai dingo.

Ukmergės kraštotyros muziejus įkurtas 1940 m. Rytų Lietuvos kraštotyros draugijos iniciatyva.

Utenos kraštotyros muziejus įkurtas 1945 m. 1929 m. Utenos apskrities mokyklų inspektorius A. Namikas (1887–1980), lankydamas mokyklas ragino mokytojus rinkti archeologijos ir etnografijos eksponatus, istorinę medžiagą. 1929 m. lapkričio 22 d. buvo įregistruotas muziejus.

Švenčionių muziejus įkurtas 1945 metais, Šilutės kraštotyros muziejus – 1949 metais.

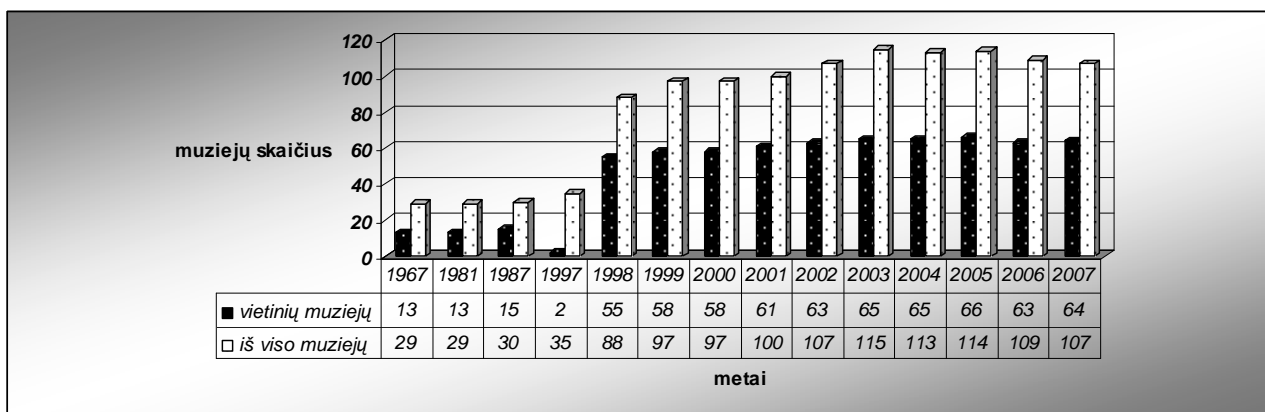
N. Keršytė pastebi, kad kraštotyros muziejai siekė būti prieinami visiems visuomenės sluoksniams. Šventadieniais juos buvo galima aplankyti veltui. Tačiau visuomenė dažniausiai muziejais susidomėdavo, kai atidarydavo naujas ekspozicijas ar surengdavo parodas... Tarpukario Lietuvoje kraštotyros muziejai ir mokyklos buvo svarbiausi kultūros ir švietimo židiniai provincijoje. Jų veikla konsolidavo visuomenę, nes jie propagavo visiems bendrą patriotinį nusiteikimą, savo krašto, tėviškės pažinimo svarbą, bendrą rūpestį ateičiai, praeities kultūrinės vertybes, liudijančias tautos tapatumo bruožus ir istorinę raidą (Keršytė, 2003, p. 159).

Nuo 1988 iki 1995 metų Lietuvos kultūros įstaigose vyko dideli struktūriniai ir organizaciniai pasikeitimai. Nors bendras kultūros įstaigų skaičius tuo metu smarkiai sumažėjo, šis procesas beveik nepalietė muziejų sistemas. Bendras muziejų bei jų filialų skaičius didėjo. Po Nepriklausomybės atstatymo 1990 m. buvo du komunistinės ideologijos skleidimui tarnavę muziejai – Ateizmo ir Revoliucijos – bei jų filialai. Abu jie buvo likviduoti, o jų rinkiniai perduoti Nacionaliniam muziejui. Savivaldybių muziejai taip pat uždarė ideologinio pobūdžio filialus. Tiek Kultūros ministerija, tiek savivaldybės kūrė naujus muziejus ir filialus (Senapėdis, 1997, p. 2).

Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, pastebimai išaugo savo krašto istorijos pažinimo poreikis. Savivaldybės, iki tol neturėjusios muziejų, pradėjo kurti savo krašto istorijos muziejus. Kartais jie buvo kuriami neturint nei eksponatų, nei materialinės bazės.

Kultūros ministerija, formuodama muziejų politiką, laikėsi nuomonės, jog kiekviename rajone turėtų būti krašto istoriją atspindintis muziejus. 2003 m. iš 49 rajonų tik 6 (Varėnos, Ignalinos, Šalčininkų, Akmenės, Pakruojo, Širvintų) neturėjo centrinio kraštotyros muziejaus. Tačiau juose veikė kiti įvairūs muziejai (Bogušienė, 2003, p. 20–21).

Nuo 1988 m. tuose rajonuose, kur nebuvo valstybinio muziejaus, savivaldybės kūrė muziejus, pavadindamos juos įvairiai: krašto, krašto istorijos, istorijos. Didžiausias skaičius savivaldybių muziejų buvo 2005 m. – 66 (1 diagrama):

1 diagrama. Muziejų skaičiaus kitimas 1967–2007 metais

Muziejaus tipas, rinkinių ir veiklos ypatybės dažniausiai atsispindi muziejaus pavadinime. Iš 2007 metais veikiančių 64 savivaldybių muziejų 15 vadinami „krašto“ (Akmenės, Biržų, Gargždų, Jonavos, Jurbarko, Kelmės, Kėdainių, Lazdijų, Molėtų, Pasvalio, Prienų, Rokiškio, Vilkaviškio, Zarnavos, Zarasų), penki, vieni iš seniausių Lietuvoje ir išikūrę buvusių apskričių centruose – „kraštotyros muziejais“ (Alytaus, Marijampolės, Panevėžio, Ukmergės, Utenos), aštuoni muziejai vadinami miesto vardais (Birštono, Kaišiadorių, Kretingos, Mažeikių, Skuodo, Šilutės, Tauragės), ar regiono (Telšių rajono savivaldybės Žemaičių). Kiti muziejai vadinami: du – „miesto“ (Druskininkų ir Kauno), du – „istorijos“ (Klaipėdos miesto savivaldybės Mažosios Lietuvos, Neringos), du – „kultūros istorijos“ (Daugyvenės, Rietavo Oginskių), ir toliau dar įvairiau – Kupiškio etnografijos, Raseinių krašto istorijos, Elektrėnų savivaldybės literatūros ir meno, Joniškio istorijos ir kultūros, Varėnos rajono savivaldybės Merkinės kraštotyros ir genocido, Šilalės Vlado Statkevičiaus, Žemaičių dailės muziejus.

Didėjantis muziejų skaičius bei jų konkurencija su kitomis visuomenės laisvalaikio praleidimo institucijomis paskatino pačius muziejus pajavairinti savo darbo formas, daugiau orientuotis į visuomenę bei jos socialinius poreikius.

Muziejų darbo pokyčiams didelę įtaką turėjo ir išoriniai veiksniai: socialiniai-demografiniai pokyčiai, politinės ir ekonominės sistemų pasikeitimas, pačios visuomenės demokratėjimas, naujų technologijų atsiradimas ir globalizacija. Visi šie pokyčiai lėmė tai, kad muziejai, kaip institucijos, turėjo keisti savo darbo tikslus ir uždavinius, savo vadybą ir administravimą, savo darbo formas ir priemones.

Muziejų skaičiaus augimą lėmė visuomenės ir savivaldybių poreikiai. Iš esmės pasikeitė ir išaugo muziejų veiklos galimybės ir pobūdis, išsiplėtė beveik visos muziejinės veiklos kryptys, tyrinėjimai, turizmo, edukacinės paslaugos. Pastaruoju metu Lietuvos muziejininkystės politikoje numatyta sukurti apskričių muziejų tinklą. Lietuvos kultūros politikos nuostatos orientuoja muziejus ir bibliotekas tapti informacinės visuomenės kūrimo centrais (Lukoševičius, 2004).

3. KAIŠIADORIŲ MUZIEJUS – LOKALAUS MUZIEJAUS PAVYZDYS

3.1. Kaišiadorių rajono apžvalga

Parengė „Bernardinai.lt“ informacinis partneris Kaišiadorių rajone – dienraštis „Atspindžiai“

2005 m. gyventojų surašymo duomenimis, Kaišiadorių rajone gyveno 36 885 gyventojai, iš jų darbingo amžiaus – 21 996, pensinio – 7945. 2006-aisiais buvo 36 529 gyventojai, darbingo amžiaus iš jų – 21 998, pensinio – 7782.

Statistikos departamento Kaišiadorių skyriaus duomenimis, pastebima šiokia tokia gimimų didėjimo tendencija. 2004 m. gimė 301 kūdikis, 2005 m. – 339. Nors daugėja santuokų (2004 m. užregistruota 187; 2005 m. – 203), daugėja ir ištuokų; atitinkamai 90 ir 104. 2005 m. mirė 593 rajono gyventojai. Dažniausia mirties priežastis (344 atvejai) - kraujotakos sistemos ligos.

Rajonas pagal tautybę labai lietuviškas: čia 2005 m. gyveno 35 862 lietuviai, 1027 rusai, 374 lenkai ir keli šimtai kitų tautybių žmonių.

Labai mažai rajono žmonių turi aukštąjį išsilavinimą – 10 metų ir vyresniam gyventojui tenka 2722, aukštesnįjį – 5660, pradinį – 8088. Daugiausia gyventojų (8764) turi vidurinį išsilavinimą.

Istorikas E. Gudavičius, remdamasis XIII a. rašytiniuose šaltiniuose minimų lietuvių asmenvardžių ir Lietuvos vietovardžių analize, iškėlė hipotezę, kad Nemuno ir Neries tarpupyje būta Mindaugo domeno, manoma, kad čia buvo XIII a. ketvirtajame dešimtmetyje rusų metraštininko minima *Mindaugo Lietuva*. E. Gudavičiaus žiniomis, dar XIV a. pabaigoje Nerį pavadindavo Lietuvos žemės (siaurąja prasme) riba. Kalbininkas S. Tarvydas rašė, kad Lietuvos žeme buvo vadinamas kraštas, esąs į pietus nuo Neries žemupio, dešinėje Nemuno vidurupio pakrantėje. Taigi dabartinė Kaišiadorių rajono teritorija yra Lietuvos žemėje (siaurąja prasme), tuo metu buvusioje bene didžiausia ir svarbiausia iš visų žemių. Būtent Lietuvos žemės (siaurąja prasme) kunigaikštis Mindaugas baigė vienyti Lietuvą.

Dėl geografinės padėties bei istoriškai susiklosčiusių aplinkybių Kaišiadorių regiono teritorija buvo tapusi daugelio tautų gimtine. Keletą šimtmečių šioje žemėje kartu gyveno lietuvių ir lenkų, rusų ir žydų, totorių ir karaimų bendruomenės. 2005 m. sukako 450 metų, kai pirmąkart paminėti dvylika Žasliuose gyvenusių žydų (1555 m. rugpjūčio 30 d.) – šis faktas rodo tuo metu jau gyvavus Žaslių žydų bendruomenę – seniausią Kaišiadorių regiono teritorijoje ir vieną pirmųjų dabartinėje Lietuvoje. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės laikais šiose vietose apsigyvenusios gausios totorių bendruomenės nesulaukė mūsų laikų, tačiau Kaišiadorių žemei paliko keliolika gyvenviečių vietovardžių, bylojančių apie čia gyvenusius totorius bei jų asmenvardžius. Netgi Kaišiadorių miesto vardas kilęs nuo XVI amžiuje dabartinio miesto apylinkėse gyvenusio totoriaus, vardu Chaišadaras. Šis asmenvardis yra samplaikinis darinys iš dviejų arabiškų vardų *Hadži* (*Chadži*)

piligrimas į Meką” ir *Haidar* “liūtas”. Vietovardžio kilmę išaiškino Kaišiadorių muziejaus muziejininkas Rolandas Gustaitis.

Vos už šešių kilometrų nuo Kaišiadorių yra Uogintų kaimas. 1486 m. Lietuvos didysis kunigaikštis Aleksandras Uogintų dvarą padovanojo Smolensko kunigaikščio Vasilijaus Hbašinos anūkui Dmitrijui Hlušonskiui. Pagal vietovardį (Uogintai) Hlušonskio palikuonys ėmė vadintis Oginskiais. Kiek vėliau Oginskiai įsigijo netolimus Kruonio bei Strėvininkų (dabar Mūro Strėvininkai) dvarus. Tad Kaišiadorių rajonas pagrįstai gali didžiuotis kaip Oginskių giminės lopšys. Kalbant apie didikų gimines, būtinai reikėtų paminėti ir Riomerius. Vieni pirmųjų dabartinėje Lietuvos teritorijoje Riomerių išgytų dvarų buvo Vladikiškių ir Stoniavos dvarai Žiežmarių apylinkėse.

Dar kartą svarbią reikšmę Kaišiadorių regionas įgijo tuomet, kai Lenkija 1920 m. užėmė Vilniaus kraštą su Trakais: 1920 m. Kaišiadorys tapo Trakų apskrities, o 1926 m. – iš neokupuotos Vilniaus vyskupijos dalies sudarytos Kaišiadorių vyskupijos centru.

Dauguma gyventojų (daugiau kaip 32 tūkst.) yra Romos katalikai, 549 – stačiatikiai, 225 sentikiai.

Kaišiadorys – vyskupijos centras. 2006 metais Kaišiadorių vyskupija minėjo savo įkūrimo 80-metį. 1933 m. mieste buvo pastatyti vyskupijos kurijos namai, bažnytinėje žemėje įrengtas parkas (dabar - Miesto parkas), 1936 metais užbaigta statyti ir konsekruota Kaišiadorių katedra, pernai paminėjusi savo 70-etį. Žymiausi Kaišiadorių vyskupai – Juozapas Kukta, Teofilus Matulionis (1991 m. pradėta Jo paskelbimo kankiniu už tikėjimą byla bei suteiktas Dievo tarno vardas), kardinolas Vincentas Sladkevičius. Nuo 1989 m. vyskupijai vadovauja vyskupas Juozas Matulaitis.

Vyskupijos teritorija padalyta į 68 parapijas. Kaišiadorių rajono teritorijoje veikia Aušrinės Marijos vienuolynas Paparčiuose, vyskupijos kurijoje darbuojasi Vargdienių vienuolijos seserys. Kaišiadoryse įkurtas vyskupijos Katechetikos centras, veikia *Caritas*, Vilties tiltas, Maltos ordino pagalbos tarnyba, Kolpingo draugija, Neokatechumenato bendruomenė.

Rajono teritorijoje, Mūro Strėvininkuose, yra veikianti sentikių cerkvė, aplink kurią telkiasi dabar jau nedidelė sentikių bendruomenė iš pačių Mūro Strėvininkų, Žiežmarių, Kaišiadorių bei kitų rajono vietovių. Taip pat mieste veikia nedidelė baptistų bendruomenė.

Labiausiai rajone yra švenčiamos Valstybės šventės: Lietuvos valstybės atkūrimo diena, Kovo 11-oji, Valstybės diena. Jau 16-a metų Kruonio šile, vietoje, kurioje palaidoti Lietuvos partizanai, rengiami išpūdingi Vasario 16-osios minėjimai; šio renginio organizatoriai – du rajono šviesuoliai rumšiškiai: Vytautas Markevičius ir dr. Eligijus Juvencijus Morkūnas, jų pastangos yra remiamos Kaišiadorių rajono savivaldybės. Gražiai Valstybės dieną mini seniūnijų žmonės: daug metų Žaslių seniūnijos Eiriogalos kaime prie koplyčios į šventę susirenka didelis būrys aplinkinių kaimų ir rajono gyventojų, Dovainonių, Pravieniškių, Rumšiškių žmonės renkasi ant Lašinių

piliakalnio ir Vytauto Žiūko sodyboje, vyksta folkloro koncertai ir vakaronės; ant daugelio rajono piliakalnių Valstybės dieną kūrenami laužai, dalyvaujama Lietuvos piliakalnių sąsaukoje.

Rajone gaivinama Atlaidų švenčių tradicija: Darsūniškyje, Žasliuose, Palomenėje, Gegužinėje, Žiežmariuose, Kaišiadoryse po Atlaidų vyksta šventės, vakaronės, amatų mugės, kraštiečių susitikimai. Kaišiadorių krašto žmonės brangina išlikusią gyvąją tradiciją – Gegužines pamaldas kaimų sodybose, į kurias tradiciškai gegužio vakarais susirenka kaimo žmonės, jų pabaigoje rengiamos vakaronės ir vaišės.

Dovainonyse, poeto Jono Aisčio gimtinėje ir Rumšiškėse birželio pabaigoje – liepos pradžioje daug metų vyksta Jono Aisčio gimtadienio minėjimai, nuo 2004-ųjų – literatūrinės Jono Aisčio premijos įteikimas.

Kaišiadorių kultūros centras organizuoja smagias, žmonių mėgstamas tradicines rajono mėgėjų meno kolektyvų skirtingų žanrų šventes: „Grok, armonika“, „Su daina per gyvenimą eikim“, „Skambėk, daina“, „Subatvakaris“, „Pynimėlis“.

Visose seniūnijose švenčiamos Derliaus pabaigtuvių šventės, kuriose pagerbiami geriausieji ūkininkai, gražiausiai tvarkomų sodybų šeimininkai, bažnyčiose aukojamos šv. Mišios, dėkojant už Dangaus teikiamas dovanas, kasdieninę duoną; kaimo meno kolektyvai turi gražią galimybę pasirodyti, šventes lanko rajono vadovai, svečiai.

Dešimt metų iš eilės su JE Kaišiadorių vyskupo Juozapo Matulaičio pritarimu Kaišiadorių rajono savivaldybė rengia šventų Kalėdų koncertus Kaišiadorių katedroje. Juose dalyvauja garsiausi profesionalūs klasikinės sakralinės muzikos atlikėjai: Lietuvos kamerinis orkestras, ansamblis „Musica humana“, choras „Ažuoliukas“, dainininkės Regina Maciūtė, Judita Leitaitė, Kauno valstybinis choras, kiti garsūs atlikėjai.

2006-aisiais įvyko pirmasis Baroko kultūros festivalis Paparčiuose, labai vaizdingoje vietoje, buvusio dominikonų vienuolyno teritorijoje, autentiškoje vėlyvojo baroko erdvėje. Festivalyje dalyvavo profesionalūs muzikantai – baroko muzikos atlikėjai, Paparčių istorijos tyrinėtojai, mokslininkai. Festivalis taps kasmetiniu renginiu, kuriame laukiami visos Lietuvos žmonės, besidomintys baroko epochos kultūra, mėgstantys muziką ir gražią gamtą.

Kaišiadorių rajone yra 11 seniūnijų: Kaišiadorių miesto, Kaišiadorių apylinkės, Kruonio, Nemaitonių, Pravieniškių, Palomenės, Paparčių, Rumšiškių, Žaslių, Žiežmarių apylinkės ir Žiežmarių miestelio.

Pagal gyventojų skaičių – gausiausia Kaišiadorių miesto seniūnija, užimanti 1100 ha plotą. Čia gimė tokie Lietuvos politikai kaip Algirdas Mykolas Brazauskas, Antanas Valionis, krepšininkas Ramūnas Šiškauskas. Gražiomis apylinkėmis ir aštuoniais tvenkiniais garsėja *Kaišiadorių apylinkės seniūnija*. Pažymėtina tai, jog visos šios seniūnijos gyvenvietės nuo pernai apšviestos. Turtinga *Kruonio* seniūnijos istorinė praeitis, kur praeityje draugiškai gyveno ne tik

lietuviai, bet ir gausios lenkų, rusų, totorių, žydų, karaimų bendruomenės. Istoriniu požiūriu įdomiausios *Palomenės seniūnijos* vietos - Gegužinė, Zūbiškės, Šilonys. Gegužinėje savo pėdsakus palikęs kun. Nikodemas Švogžlys-Milžinas, dail. A. Zaleskis. *Paparčių seniūnijos* teritorijoje įsteigtas pirmasis krašte istorinis-archeologinis draustinis. Jo lankytojai gali užkopti į piliakalnį Žydkapį, kuriame, kaip liudija archeologiniai radiniai, gyventa jau 1-ajame tūkstantmetyje. Paparčiuose yra Šv. vysk. Stanislovo ir Šv. Pranciškaus Asyžiečio bažnyčia, Šv. Juozapo laikinos vaikų globos namai, Panerių kaime nuo 1994 metų veikia Betliejaus ir Dangun Ėmimo Mergelės seserų bei Aušrinės Marijos vienuolynas. Nors *Pravieniškės* Lietuvoje daugiausiai žinomos kaip įkalinimo vieta – čia veikia 4 pataisos kolonijos, seniūnija patraukli miškais, kurie užima didžiąją jos dalį ir turtingi gamtos gėrybių; čia gyvena ir kuria dailininkai Glinskiai, tarpukariu dirbo švietėjas, esperanto kalbos vadovėlio autorius S. Tijūnaitis (jo vardu pavadinta vietos pagrindinė mokykla), suburtas folkloro ansamblis, dvi bendruomenės, kurių viena leidžia savo laikraštį.

Didžiausias traukos centras – Lietuvos liaudies buities muziejus – yra *Rumšiškių seniūnijoje*. Taip pat čia veikia Kaišiadorių muziejaus Jono Aisčio skyrius, nes netoli, Dovainonyse – poeto gimtinė. Rumšiškių žemė dosni talentais: čia augo poetas Vaidotas Daunys, iki šiol gyvena ir kuria jo tėvas etnografas ir poetas Stasys Daunys, dailininkė Elena Kniūkštaitė, gyveno rašytojas Jonas Laucė, gimė ir augo rašytojas Stanislovas Abromavičius... *Žiežmarių miestelyje* išlikusi medinė žydų sinagoga. *Žiežmarių apylinkės* – labai turistų mėgstama vieta. Taip pat kaip ir *Žaslių apylinkės*, kuriose, beje, buvo filmuotas žymusis lietuviškas serialas „Tadas Blinda“. Netoli Žaslių - Guronų kaimas - kardinolo Vincento Sladkevičiaus tėviškė. Pernai Jo atminimo įamžinimui čia atidarytas Rožinio slėpinių parkas, kuriame pastatyta prof. A. Kmieliausko sukurta skulptūra, freskomis ištapytos koplyčios.

Rajono Tarybą Kaišiadoryse sudaro 25 nariai.

Švietimas

Rajone yra 7 ikimokyklinio ugdymo įstaigos; 3 mokyklos-darželiai, 9 pagrindinės mokyklos, Jaunimo ir suaugusiųjų mokykla, 6 vidurinės mokyklos. Šiais mokslo metais jas lanko 5396 mokiniai (praėjusiais – 5341 mokiny). Mokyklose dirba 644 mokytojai (357 vyr. mokytojai, 110 mokytojų metodininkų, 13 ekspertų). Taip pat mokyklose dirba 13 socialinių pedagogų bei 10 psichologų. Yra 21 kompiuterių klasė. Taip pat yra Kaišiadorių meno mokykla, Kūno kultūros ir sporto centras, Specialioji internatinė mokykla, Paparčių šv. Juozapo laikinosios vaikų globos namai ir Žemės ūkio mokykla. Neformalųjį suaugusiųjų švietimą vykdo rajono švietimo ir kultūros paslaugų centras bei Rumšiškių dvaro akademija. Savivaldybėje vyksta bendrojo lavinimo mokyklų tinklo pertvarka, kuri pradėta pernai, o baigsis 2012 m. Po pertvarkos turėtų būti 1 gimnazija, 3 vidurinės mokyklos, Jaunimo ir suaugusiųjų mokykla, 8 pagrindinės, 5 pradinio ugdymo skyriai, 1 pradinė mokykla ir 3 mokyklos-darželiai. Mokyklų tobulinimo programoje dalyvauja 6 mokyklos.

Popamokinė veikla suteikia galimybes visiems norintiems užsiimti sau priimtinu ugdymu - mokyklose veikia įvairūs būreliai, kaimo vietovėse prie jų grafiko priderintas moksleivių pavežėjimas į namus. Taip pat mokiniai laisvalaikiu turi galimybę lavintis Kaišiadorių kultūros centro, Kūno kultūros ir sporto centro būreliuose, Kaišiadorių meno mokykloje. Kaišiadorių savivaldybė tapo pirmąja Lietuvoje, kuri dalyvauja projekte „Neformalaus ugdymo organizavimo modelio sukūrimas ir įdiegimas Kaišiadorių savivaldybėje“ (projektą įgyvendina Pilietinių iniciatyvų centras). Sukūrus modelį, jis bus įgyvendinamas ir kitose savivaldybėse. Visos mokyklos teikia nemokamo maitinimo paslaugas vaikams iš socialiai remtinų šeimų.

Kultūrinis gyvenimas

Rajone veikia trys kultūros įstaigos: Kaišiadorių muziejus su Rumšiškių Jono Aisčio skyriumi, Viešoji biblioteka su 24 filialais visame rajone ir Kultūros centras, turintis 16 kaimo filialų ir 3 kultūrinės veiklos organizatorius. Meno kolektyvai finansuojami per Kaišiadorių kultūros centrą, juos jungia du skyriai – Menų ir Saviveiklos. Iš viso įvairiose rajono vietose veikia 48 Kultūros centro kolektyvai, iš jų 22 mieste, 26 – kaime. Dalis kolektyvų kaimuose veikia be Kultūros centro finansavimo, palaikomi bendruomenių, vietinių kultūros darbuotojų, vienas – Žiežmarių klubas „Skaisgija“, registruotas kaip asociacija, jo pagrindinė veikla yra liaudies šokių kolektyvo „Skaisgija“ palaikymas, koncertinė veikla. Taip pat svarbūs kultūros partneriai rajone yra kaimų bendruomenės: beveik visų rajone registruotų kaimų bendruomenių veiklos nuostatuose kultūra yra viena iš pagrindinių veiklų, bendruomenėms vadovauja daug kultūros darbuotojų ir yra jų valdybų nariais. Kaimų bendruomenių nariai rengia ir įgyvendina įdomius, reikšmingus kultūros projektus rajone, dalyvauja Kultūros ministerijos, Savivaldybės kultūros projektų konkursuose. Kelerius metus Kultūros ministerija rėmė ilgalaikį Nemaitonių seniūnijos kaimų bendruomenės projektą „Tradicinių verslų ir kultūros paveldo sklaida bendruomenėje“, kuriame vietiniai meistrai, amatininkai mokė pinti, austi, gaminti tradicinį maistą jaunesnius savo krašto žmones, projekto metu buvo surinkta vertinga etnografinė medžiaga, įkurta vietinė etnografinė ekspozicija. Taip pat Kultūros ministerija remia Paparčių seniūnijos kaimų bendruomenės projektus: „Vėlyvojo baroko aktualizavimas Paparčių bendruomenėje“ ir Baroko kultūros festivalį – šie projektai padėjo tvarkyti buv. Dominikonų vienuolyno teritoriją, išlikusią autentišką barokinę koplyčią, pasikvietus į pagalbą archeologus, restauratorius, architektus, muziejininkus, aktyviai dalyvaujant kaimo jaunimui; šių projektų įgyvendinimas garsina Paparčius, padeda tapti svarbiu kultūros centru.

Kultūrinė veikla rajone jau daugelį metų finansuojama programiniu būdu – lėšos ir darbai numatomi Kaišiadorių rajono savivaldybės kultūros programoje.

Kaišiadorių rajono kultūra turi ir išskirtinių bruožų: svarbus kultūros prioritetas yra knygų leidyba, Savivaldybė jau ketvirti metai vienintelė iš Lietuvos savivaldybių dalyvauja Vilniaus ir Baltijos knygų mugėse; 2006 metais buvo pristatyti daugiau kaip 50-ies pavadinimų leidinių, iš jų 6

visai nauji: Kaišiadorių muziejaus parengti „Kaišiadorių etnografinis žodynėlis“, Rolando Gustaičio „Kaišiadorių regiono žydai“ ir kiti. Šių metų leidybai Kaišiadorių muziejus jau parengęs kelis vertingus leidinius: „Kaišiadorių rajono archeologijos sąvadą“, straipsnių rinkinį „Kruonio apylinkės“, informacinį – pažintinį „Vadovą po Žaslius“.

Rajono kultūros darbuotojai kartu su „Atspindžiais“ leidžia kasmėnesinį kultūros priedą „Kultūros priemenė“, atspindintį rajono kultūros aktualijas, svarbiausius įvykius, santykius su kitomis gyvenimo sritimis. Šitokios informacijos sklaidos galimybės neturi nei viena kita rajono gyvenimo sritis.

Kitas svarbus rajono kultūros bruožas – pagarba Bažnyčiai, jos paveldui, daug bendrų darbų ir renginių. Kaišiadorių muziejus rengiasi išleisti knygą „Kaišiadorių vyskupijos varpai“, 2006–aisiais kartu minėjome Kaišiadorių vyskupijos 80-metį: greta kitų svarbių renginių trijose rajono bažnyčiose vyko muzikos ir atminimo vakarai, skirti prisiminti garbingą vyskupijos kelią, iškilus kunigus, šviesias asmenybes; bažnyčiose skambėjo profesionalių muzikantų atliekama sakralinė muzika. Europos paveldo dienos renginiai taip pat buvo skirti šiam iškiliam jubiliejui: kaip niekada gausus būrys žmonių keliavo po krikščioniškojo paveldo vietas Kaišiadoryse, Guronyse, Žasliuose, Paparčiuose. Kasmė Kaišiadorių katedroje rengiami Šventų Kalėdų koncertai, gausiai lankomi rajono žmonių, kultūros žmonės padeda puoselėti Atlaidų tradicijas; Žiežmariuose jau tampa tradicija jaunimo krikščioniškosios muzikos šventė „Aukštyn širdis“, pamažu sutraukianti vis daugiau jaunimo ne tik iš Kaišiadorių rajono, bet ir kitų vyskupijos vietų.

Pradėtas rengti Kaišiadorių kultūros centro reorganizavimo projektas, kuriuo turės būti atskirti kaimų filialai nuo Kaišiadorių kultūros centro tam, kad miesto žmonių kultūra nebūtų užpildoma tik jungtiniais kaimo meno kolektyvų pasirodymais, o įgytų SAVO specifinį veidą. Miestiečiai užmiršo, kada paskutinį kartą naudojosi Kaišiadorių – miesto privalumais: kada paskutinį kartą galėjo nueiti į dailės parodą ar kitą profesionalaus meno renginį, kada jaunimui buvo surengti šokiai, jaunimo muzikos koncertas ar vakarėlis... Ar tik ne dėl to, kad nėra nei muziejaus, nei normalios bibliotekos pastatų, Kaišiadorys tampa labiau panašūs į bažnytkaimį, nei kai kurie tikrieji rajono bažnytkaimiai, kurie turi savo švenčių tradicijas, kuriuose vyksta nemažai profesionalios muzikos koncertų, parodų, kuriuose branginamas ir puoselėjamas kultūros paveldas? Bažnytkaimio močiutė, atėjusi į savo parapijos bažnyčią, joje patiria daugiau kultūros nei jaunas Kaišiadorių miesto žmogus: močiutė ateina į bažnyčią, kurios pastatas dažniausiai yra architektūros paminklas, mato vitražus, vertingus paveikslus, girdi vargonus; o sekuliarizuotas kaišiadorietis yra atskirtas ir nuo kultūros, ir negauna nei to, ką žmogus kaime. Kaimuose būtent kultūra auginama bendruomeniškumą (ne ekonomika, ne politika); daugelis kaimo kultūros žmonių, seniūnų, bendruomenių vadovų aiškiai suvokia, kad būtent kultūra labiausiai ugdo bendrumo jausmą, toleranciją. Mūsų mieste, deja, nei kultūros, nei bendruomeniškumo...

Mieste daug potencialių kultūros vartotojų: gyvena apie 10 tūkst. žmonių, vien moksleivių – beveik 3 tūkst.

Savivaldybėje veikia per 20 kaimų bendruomenių ir vietos veiklos grupių, asociacija „Kaišiadorių rajono vietos veiklos grupė“. Žemės ūkio ministerijos valstybės paramos kaimo bendruomenių ir vietos veiklos grupių veiklai remti projektų konkurse 2006 m. finansavimą gavo 3 rajono kaimų bendruomenių projektai, šiemet taip pat jau numatyta paremti 3. Visose parapijose veikia *Caritas* grupės, yra Maltos ordino tarnyba. Turtinga veikla pasižymi Anoniminių alkoholikų grupė, vadovaujama aktyvaus visuomenininko, rašytojo Jono Katkevičiaus; Moterų katalikių organizacija. Gražias tradicijas puoselėja Kaišiadorių pensininkų klubas - organizuojamos rankdarbių parodos, įvairios šventės, labdaros akcijos, klubas turi folkloro ansamblį „Rudenėlis“; aktyviai veikia Lietuvos invalidų draugijos skyrius; automobilių sporto klubas „Lada“; medžiotojų būreliai; Krepšinio mėgėjų lyga; jaunimo klubas „X line“, yra dvi literatus jungiančios organizacijos; veikli rajono mokinių taryba. Savivaldybės teritorijoje yra dveji parapiniai senelių namai. Pastaruoju metu Kaišiadoryse padidėjo susidomėjimas pramoginiais šokiais - vis daugiau porų bei pavienių šokio mėgėjų ateina į šokio trenerių Ržeuskių organizuojamas šokių pamokas.

Kaišiadorių rajone šiuo metu leidžiami 3 laikraščiai: „Atspindžiai“, „Kaišiadorių aidai“ ir „Kaišiadorių kronika“. Pernai „Atspindžiai“ atšventė savo dešimtmetį. Tai nepriklausomas laikraštis, leidžiamas privataus leidėjo – UAB „Emduva“. Jau ketvirtį metų „Atspindžių“ projektai laimi Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondo finansavimą. Su Fondo parama leidžiamas kasmėnesinis kultūrinio gyvenimo priedas „Kultūros priemenė“, metų pabaigoje – „Kultūros priemenės“ žurnalas; taip pat kas mėnesį leidžiamas puslapis „Mūsų bendruomenė“, skirtas kaimų bendruomenių veiklos sklaidai. Taip pat šiemet pasirodė interneto svetainė www.atspindžiai.lt. Laikraštis „Kaišiadorių aidai“ perorganizuotas į UAB iš sovietmečiu rajone ėjusio „Į komunizmą“. Susumavus visą jo gyvavimo laiką, susidaro jau 60 metų. Abu šie leidiniai išeina du kartus per savaitę. Trečiasis laikraštis, išeinantis kartą per savaitę, – „Kaišiadorių kronika“, jis perkopė į antrus gyvavimo metus.

Tyrimui duomenys buvo imti iš muziejų atskaitų Lietuvos Respublikos Kultūros ministerijai „Muziejininkystės biuletenio“ (1999, nr. 1 – 1998 metų duomenys; 2000, nr. 1 – 1999 metų duomenys; 2001 m, nr. 1 – 2000 metų duomenys; 2002 m., nr. 1 – 2001 m. duomenys; 2003 m., nr. 1 – 2002 metų duomenys. Nuo 2003 m. muziejų atskaitų duomenys talpinami Lietuvos muziejų svetainėje www.muziejai.lt. Iki 2002 metų Kultūros ministerijai buvo prašoma pateikti tik muziejų veiklą, patalpas, fondus, darbuotojus ir lėšas atspindinčius davinius, todėl kai kuriose diagramose duomenys tik nuo 2002 metų.

2007 m. gruodžio viduryje Kaišiadoryse įvykusioje rajono kultūros darbuotojų konferencijoje dr. Nastazija Keršytė pabandė įvertinti dabartinę Kaišiadorių muziejaus padėtį ir statusą: toks yra

Kaišiadoryse, jis panašus į kitus krašto muziejus, bet ir turi skirtumų. Svarbu, kaip jį suvokia savi-valdybės vadovai ir vietos visuomenė, ir kaip vertina profesionalai – kuo yra ir kuo turėtų būti mu-ziejus krašto kultūros integracijoje. Dabar Kaišiadorių muziejus dirba kaip kultūros paveldo mokslinė institucija. Atlieka net istorijos instituto padalinio vaidmenį. Bet ar čia muziejaus misija? Todėl linkėjo ieškoti integralumo, kreipti savo veiklą į kasdienybės poreikius. Muziejus – kaip bažnyčia; čia gali ateiti kas tik nori (žinoma, jei įėjimas nemokamas), tai svarbi vieta bendruomenės gyveni-me. Kol kas esame patys save užliūliavę istorinės praeities kontekste ir mažai kreipiam dėmesio į tai, kaip muziejaus galimybes panaudoti šiuolaikiniam gyvenimui. (Jokšas, 2007).

3.2. Muziejaus raidos bruožai

Šiame poskyriuje pasinaudota Kaišiadorių muziejaus svetainės pateikta medžiaga.

Kaišiadorių muziejus beveik neturi duomenų apie vietos didikų dvaruose kauptas kultūrinių vertybių ir retenybių kolekcijas, išskyrus keletą užuominų apie Zaleskius Zūbiškėse arba Riomerius Vladikiškėse. Per šimtmečius nemažai ankstesnių epochų relikto susikaupė bažnyčiose, ypač unikaliame Paparčių dominikonų vienuolyne. Tačiau viešosios kolekcijos kaupimo ir jų eksponavimo veiklos pradmenis šiame regione randame tik nuo 1927 m., kai kunigas Nikodemas Švogžlys-Milžinas (1899–1985) buvusioje Kaišiadorių bažnytėlėje, tapusioje parapijos sale, įrengė senienų (senovinių daiktų) parodą. Per prieškario metus šiame muziejuje buvo sukaupta daugiau kaip 1000 senovinių daiktų – nuo archeologinių radinių iki meno kūrinių. Kaišiadoryse muziejus labai sėkmingai pradėjo savo veiklą, tapo vienu iš keliolikos provincijos muziejų, susikūrusių prieškaryje. Parapijos salėje buvusi muziejinė ekspozicija buvo panaikinta pokaryje, galbūt dėl to, kad ekspozicija buvo įrengta kunigo (pokalbis su Kaišiadorių muziejaus direktoriumi Olijardu Lukoševičiumi 2008 m. kovo 17 d. Užrašė G. Meilutienė), nors dar 1944 m. respublikinė valdžia jam buvo skyrusi lėšų.

1958 m. rajoniniame laikraštyje pasirodė keli straipsniai, raginantys rinkti ir saugoti senovės kultūros paminklus, o sukauptas vertybes kaupti rajoniniame muziejuje. Įkurti muziejų mėginta ir 1962 m. įsteigus Lietuvos TSR kraštotyros draugijos Kaišiadorių skyrių. Jau steigiamajame suvažiavime buvo iškeltas pirmaeilis uždavinys – įkurti Kaišiadoryse kraštotyros muziejų. Nevienkartiniai straipsniai to meto rajoniniame laikraštyje rodo, kad visame rajone buvo renkami senoviniai daiktai ir pristatomi į Kaišiadoris, tačiau neįkūrus muziejaus jie neišliko (išliko tik jo iškaba). Turbūt trumpiausiai ir aiškiausiai 1962 m. straipsnyje reziumavo J. Juknevičius: „*Tam, kad visas kultūrinės vertybes surinktume, sukauptume vienoje vietoje ir apsaugotume jas nuo sunykimo,*

reikia Kaišiadoryse įkurti Kraštotyros muziejų“. Didelis draugijos nuopelnas – buvo sukauptas kraštotyrinės medžiagos archyvas, tapęs muziejaus mokslinio archyvo dalimi.

Didžiausia muziejaus steigimo iniciatyva pastebima 1990 m. Pavyzdžiui, vien tik J. Laurinavičius rajono laikraštyje paskelbė šešis straipsnius, raginančius pagaliau išspręsti ilgus dešimtmečius tvyrojusį muziejaus įkūrimo ir patalpų įrengimo klausimą.

Kaišiadorių rajono tarybos sprendimu 1991 m. balandžio 28 dienos sprendimu Nr. 26 buvo įsteigtas Kaišiadorių krašto (sprendime buvo vadinamas kraštotyros-etnografijos) muziejus. Formaliai egzistavęs dvejus metus laikinai dėl nepalankios muziejui ekonominės situacijos 1993 m. birželio 23 d. muziejus buvo reorganizuotas į Etninės kultūros centrą (EKC). 1996 m. rajono Švietimo ir kultūros skyriui organizuojant konferenciją „Kaišiadorių rajono švietimo ir kultūros dabartis ir perspektyvos“ buvo atlikta rajono savivaldybės administracijos, seniūnijų, mokyklų ir kultūros įstaigų vadovų apklausa. Viename iš anketos klausimų buvo prašoma atsakyti, ar Kaišiadoryse reikalingas muziejus. Iš 53 respondentų tik 2 atsakė neigiamai. Vienas iš jų motyvavo, kad Kaišiadorių rajone, Rumšiškėse, jau yra Lietuvos liaudies buities muziejus.

Muziejaus steigimo idėją palaikė savivaldybės, Švietimo ir kultūros skyriaus vadovai. Tuo metu rajono taryboje buvo 2 muziejininkai – Lietuvos liaudies buities muziejuje dirbantys Vingaudas Baltrušaitis ir hum. m. dr. Eligijus Juvencijus Morkūnas. Pastarasis buvo rajono tarybos Kultūros komiteto pirmininkas, vėliau – Kaišiadorių muziejaus tarybos narys – steigėjo atstovas. Pasak E. J. Morkūno, prieš steigiant muziejų, tarp rajono tarybos narių taip pat buvo atlikta apklausa apie Kaišiadorių muziejaus steigimo būtinumą (Rumšiškių Jono Aisčio muziejus jau buvo įkurtas 1996 m. balandžio 12 d.), iš virš 20 rajono tarybos narių gautas tik vienas atsakymas – nereikalinga, kiti neatsakė nieko (Pokalbis su Lietuvos liaudies buities muziejaus direktoriaus pavaduotoju informacijai E. J. Morkūnu 2008 m. kovo 20 d. Užrašė G. Meilutienė).

1997 m. sausio 3 d. Kaišiadorių rajono tarybos sprendimu Nr. 237 buvo patvirtinta „Kaišiadorių rajono plėtros kryptių programa iki 2000 m., perspektyva iki 2005 m.“. Joje vienu iš prioritetinių darbų numatytas krašto istorijos ir etnokultūros muziejaus su sale miesto kultūriniam renginiams įkūrimas. Buvo nusakyti ir projekto privalumai – Kaišiadorių krašto istorijos, etnografijos, tautodailės tyrimo centras, vieta ekspozicijai, parodų, koncertų, susitikimų organizavimas, mokomųjų programų rengimas.

1998 m. gegužės 27 d. priimtas rajono Tarybos sprendimas Nr. 258 „Dėl Etninės kultūros centro reorganizacijos“, kuriuo, remiantis LR muziejų įstatymo 22 str.¹, Kilnojamųjų kultūros

¹ Savivaldybės kompetencija muziejų veiklos reguliavimo srityje:

- 1) steigia vietinius muziejus, formuoja pavaldžių muziejų tinklo struktūrą ir nustato plėtotę;
- 2) finansuoja ir kontroliuoja pavaldžius muziejus, rūpinasi jų materialine baze;
- 3) skiria ir atleidžia pavaldžių muziejų vadovus ir vyriausiuosius fondų saugotojus, gavusi Kultūros ministerijos raštišką sutikimą;
- 4) reorganizuoja ir likviduoja pavaldžius muziejus, gavusi Kultūros ministerijos raštišką sutikimą;

vertybių apsaugos įstatymo 12 str.² bei Kaišiadorių etninės kultūros centro nuostatų 3.1. punktu³ Etninės kultūros centras buvo reorganizuotas į Kaišiadorių muziejų.

Pasak Kaišiadorių muziejaus direktoriaus O. Lukoševičiaus, vieno iš Kaišiadorių muziejaus įkūrimo iniciatorių, „siekiant

- užtikrinti kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugą, neišgabenant jų į kitų miestų muziejus,
- rūpintis kultūros vertybių kaupimu, saugojimu, eksponavimu ir populiarinimu Kaišiadorių mieste ir rajone,
- sutvirtinti Kaišiadorių, kaip ne tik administracinio, bet ir rajono kultūrinio centro statusą,
- įkurti įstaigą kaip kultūrinės veiklos centrą, kurios funkcijos ir paskirtis yra nusistovėjusios, aiškios bei priimtinos ne tik valdžios atstovams, kultūros specialistams, bet ir plačiajai visuomenei.

Tam buvo įkūrimo galimybės:

- pakankamai sutvarkyti juridiniai muziejų veiklos pagrindai (Lietuvos Respublikos muziejų įstatymas, Lietuvos Respublikos kilnojamų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, valstybinių muziejų veiklos nuostatai);
- buvo pradinė įstaigos veiklos bazė (Etninės kultūros centras), taip pat specialistų, įsipareigojusių šiame darbe (tai ne mažiau svarbūs dalykai, nei finansavimas);
- galimybė ilgainiui įrengti ekspozicijų ir fondų saugyklų patalpas tuometiniame Laisvalaikio organizavimo centre (jei nebūtų kito, tinkamesnio varianto).

Sunkumus kūrėjai išvelgė nuo pat pradžių:

- patalpų trūkumas;
- nesukauptas bazinis eksponatų fondas;
- darbuotojų patirties ir kvalifikacijos stoka“ (pokalbis su Kaišiadorių muziejaus direktoriumi O. Lukoševičiumi 2008 m. kovo 17 d. Užrašė G. Meilutienė).

5) koordinuoja jos teritorijoje veikiančių vietinių ir nevalstybinių muziejų veiklą;

6) finansuoja kultūrai svarbias muziejų veiklos programas.

² Savivaldybės kompetencija kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos srityje:

1) kaupia informaciją apie į Registrą įrašytas kultūros vertybes, esančias savivaldybių teritorijoje;

2) atsako už savivaldybei priklausančių kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugą;

3) finansuoja savivaldybei priklausančių kilnojamųjų kultūros vertybių tyrimą, konservavimą, restauravimą ir apsaugos priemonių įrengimą;

4) rengia, finansuoja ir įgyvendina savivaldybei priklausančių kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos programas;

5) tikrina, kaip laikomasi prekybos antikvariniais daiktais taisyklių;

6) steigia, finansuoja, kontroliuoja, reorganizuoja ir likviduoja vietinius muziejus ir savivaldybių bibliotekas bei kitas institucijas, susijusias su kilnojamųjų kultūros vertybių apsauga;

7) skiria ir atleidžia vietinių muziejų ir savivaldybių bibliotekų vadovus bei vietinių muziejų vyriausiuosius fondų saugotojus, gavusi raštišką Kultūros ministerijos sutikimą.

³ EKC yra savarankiška kultūrinio švietimo įstaiga, įkurta reorganizuojant besikuriantį Kaišiadorių krašto muziejų ir susiklosčius palankesnei ekonominei situacijai, vėl gali būti pertvarkytas į Kaišiadorių krašto muziejų.

3.2.1. Muziejaus statusas

Pirmąjį muziejaus statutą parengė laikinai paskirtas muziejaus direktoriumi Olijardas Lukoševičius. Statutą 1998 m. rugpjūčio 31 d. patvirtino Švietimo ir Kultūros skyriaus vedėja Lilija Žukauskienė.

Antrasis statusas parengtas 2004 m. gegužės 27 d. atsižvelgiant į Muziejų įstatymo naują redakciją, taip pat atsižvelgiant į šešių metų patirtį. Trečiasis statusas (2004 m. rugsėjo 30 d.) parengtas atsižvelgiant į tai, kad muziejaus būreliai ir ansambliai buvo perduoti Kaišiadorių kultūros centrui, o prie muziejaus prijungtas Rumšiškių Jono Aisčio muziejus, kuris tapo J. Aisčio skyriumi. Antrasis ir trečiasis statutai patvirtinti Kaišiadorių rajono savivaldybės tarybos.

Pirmajame statute nurodoma, kad muziejus – „*kultūros įstaiga*, kaupianti ir sauganti Kaišiadorių miesto ir rajono kultūros istoriją bei gamtą atspindinčias vertybes, tirianti vietovės praeitį ir kita muziejine veikla dalyvaujanti rajono kultūriniame gyvenime“.

Antrajame statute ir trečiajame statute „muziejus – *savivaldybės biudžetinė įstaiga*, kaupianti, sauganti, tirianti, konservuojanti ir populiarinanti Kaišiadorių miesto ir rajono kultūros istoriją bei gamtą atspindinčias muziejines vertybes“.

Pirmajame statute svarbiausi muziejaus uždaviniai buvo „kaupiti, saugoti, restauruoti, tirti, eksponuoti ir populiarinti kultūros ir gamtos vertybes. Įgyvendindamas šiuos uždavinius muziejus:

- kaupia ir saugoja Kaišiadorių miesto ir rajono kultūros istoriją bei gamtą atspindinčius muziejinių vertybių rinkinius, taip pat kitą archeologiniu, istoriniu, etnografiniu, meniniu, memorialiniu ar kitokiu kultūros požiūriu vertingą medžiagą;
- ruošia nuolatinės ir laikinos ekspozicijas, parodas, organizuoja kitus su muziejaus veikla susijusius kultūros renginius;
- dalyvauja bendrose apskrities muziejinėse programose;
- priima ir saugo depozitus;
- bendradarbiauja su švietimo įstaigomis ir rengia muziejines moksleivių lavinimo programas;
- publikuoja vietovės kultūros istoriją atspindinčius leidinius;
- organizuoja ekspedicijas;
- teikia pagalbą kilnojamųjų kultūros vertybių savininkams, naudotojams ir savivaldybės teritorijoje esantiems nevalstybiniams muziejams.

Muziejuje gali veikti folkloro ir kraštotyros būreliai bei mėgėjų meno kolektyvai“.

Antrajame ir trečiajame statutuose muziejus savo tikslais įvardija „kaupiti, saugoti ir populiarinti Kaišiadorių rajono savivaldybės kultūros bei gamtos vertybes, derinant vertybių saugojimą su visuomenės švietimu ir kultūrinių paslaugų teikimu“.

Igyvendindamas tikslus, Muziejus vykdo šias funkcijas:

- kaupia, saugoja ir tiria Kaišiadorių miesto ir rajono kultūros istoriją bei gamtą atspindinčius muziejinių vertybių rinkinius, taip pat kitą archeologiniu, istoriniu, etnografiniu, meniniu, religiniu, memorialiniu arba kitokiu kultūros požiūriu vertingą medžiagą;
- rūpinasi sukauptų muziejinių vertybių apskaita, tinkamomis saugojimo sąlygomis, apsauga, konservavimu ir restauravimu;
- ruošia nuolatinės ir laikinos ekspozicijas, parodas, organizuoja kitus su muziejine veikla susijusius kultūros renginius;
- dalyvauja bendrose Kauno apskrities ir Lietuvos muziejinėse programose;
- bendradarbiauja su rajono švietimo įstaigomis ir rengia muziejines moksleivių ugdymo programas;
- rengia, leidžia ir platina tyrinėjimų rezultatus ir vietovės kultūros istoriją atspindinčius leidinius;
- pristato Muziejų, jo rinkinius ir vietovės kultūros istoriją interneto svetainėse;
- teikia pagalbą kilnojamųjų kultūros vertybių savininkams, naudotojams ir savivaldybės teritorijoje esantiems nevalstybiniam muziejams;

Muziejuje gali būti formuojami specializuoti skyriai“ (žr. 1 priedą).

Jau pirmajame statute 3 skyriuje apibūdintas muziejaus profilis ir rinkinių komplektavimo kryptys – muziejus atspindi Kaišiadorių miesto ir rajono kultūros istorijos ir gamtos bruožus, dėl ko galima Kaišiadorių muziejų priskirti prie lokalių muziejų tipo. Muziejaus fondų komplektavimo kryptys buvo: archeologija, istorija, etnografija, dailė, folkloras, kraštotyra, gamta.

Sudėtinė muziejaus fondų dalis – muziejaus biblioteka, mokslinis archyvas ir audio-foto-video archyvas“.

Antrajame statute muziejaus fondo rinkiniai jau skirstomi į pagrindinį ir pagalbinių fondus ir rinkinių komplektavimo kryptyse nebeliko vietos folklorui ir kraštotyrai, nes nebeliko folkloro ir kraštotyros būrelių. Antrajame ir trečiajame statute jau paminėti ir rinkinių šifrai, audio-foto-video archyvas pervardintas į garso, vaizdo, foto archyvą.

Pirmajame statute muziejui vadovavo direktorius. Steigėjas muziejaus direktorių ir vyriausiąjį fondų saugotoją skyrė ir atleido derindamas su Kultūros ministerija. Direktorius buvo pavaldus Švietimo ir kultūros skyriaus vedėjui.

Antrajame ir trečiajame statute muziejui vadovauja direktorius, kurį skiria ir atleidžia Kaišiadorių rajono taryba. Su direktoriumi darbo sutartį pasirašo Kaišiadorių rajono savivaldybės

administracijos direktorius. Kaišiadorių rajono savivaldybės taryba skiria ir atleidžia Muziejaus vyriausiąjį fondų saugotoją.

Muziejaus direktoriaus kompetencija ir darbo funkcijos nustatomos pareigybės aprašyme, kuri tvirtina Savivaldybės taryba (plačiau žr. 1 priede).

Apibendrinant galima sakyti, kad muziejaus misija, vizija, tikslai, uždaviniai ir funkcijos derinami su savivaldybės institucijomis.

3.3. Muziejaus šiuolaikinė veikla

Kaišiadorių muziejus įsteigtas 1998 m. gegužės 27 d. Kaišiadorių rajono tarybos sprendimu, įregistruotas Kultūros ministerijoje ir faktiškai pradėjo veikti 1998 m. rugsėjo 28 d.

Muziejaus misija – Kaišiadorių rajono kultūros vertybių išsaugojimas ir perteikimas visuomenei.

Muziejaus vizija – tapti Kaišiadorių kultūros paveldo pažinimo centru.

Muziejų veiklos pradžia paprastai turi tris etapus – įsteigimo sprendimo priėmimą, faktinės veiklos pradžią ir atidarymą lankytojams. Jau 10 metų keliamas uždavinys – atidaryti muziejų lankytojams. Patalpų klausimo išsprendimas sudarytų sąlygas atvirai kultūrinei veiklai (nuolatinėms ir laikinoms ekspozicijoms, parodoms, kultūriniais renginiais, moksleivių edukacinėms programoms ir pan.).

Kalbant apie muziejaus prieinamumą lankytojams direktorius mini ir galimus variantus (pokalbis su Kaišiadorių muziejaus direktoriumi Olijardu Lukoševičiumi 2008 m. balandžio 28 d. Užrašė G. Meilutienė):

- tradicinį (realus eksponavimas su pastoviomis ir keičiamomis parodomis, muziejinė ir kultūrinė veikla bei paslaugos orientuotos į lankytoją);
- kompromisinį (nedidelė patalpa keičiamoms parodoms, orientuojantis į trumpalaikius ar vienkartinis renginius, lygiagrečiai plečiant ir virtualias parodas internete, didesnioji patalpų dalis skiriama eksponatų saugykloms);
- virtualų muziejų (ekspozicijos, parodos ir kita informacija vartotojams pateikiama tik per internetą, patalpos naudojamos tik administraciniam-muziejiniam darbui ir eksponatų saugyklų įrengimui).

Šiuo metu muziejus naudojasi trečiuoju variantu, nors administracinėse patalpose priima ir lankytojus, kurie ieško medžiagos savo moksliniams tyrimams.

3.3.1. Rinkiniai

Iš visų kultūros institucijų tik vieninteliai muziejai renka ir saugo dabarties ir ateities kartoms vertingus to meto tikrovės objektus ir medžiagas. Be rinkinio nėra muziejaus. Tačiau rinkimą ir kaupimą visuomet riboja ekonominės, socialinės ir kultūrinės sąlygos.

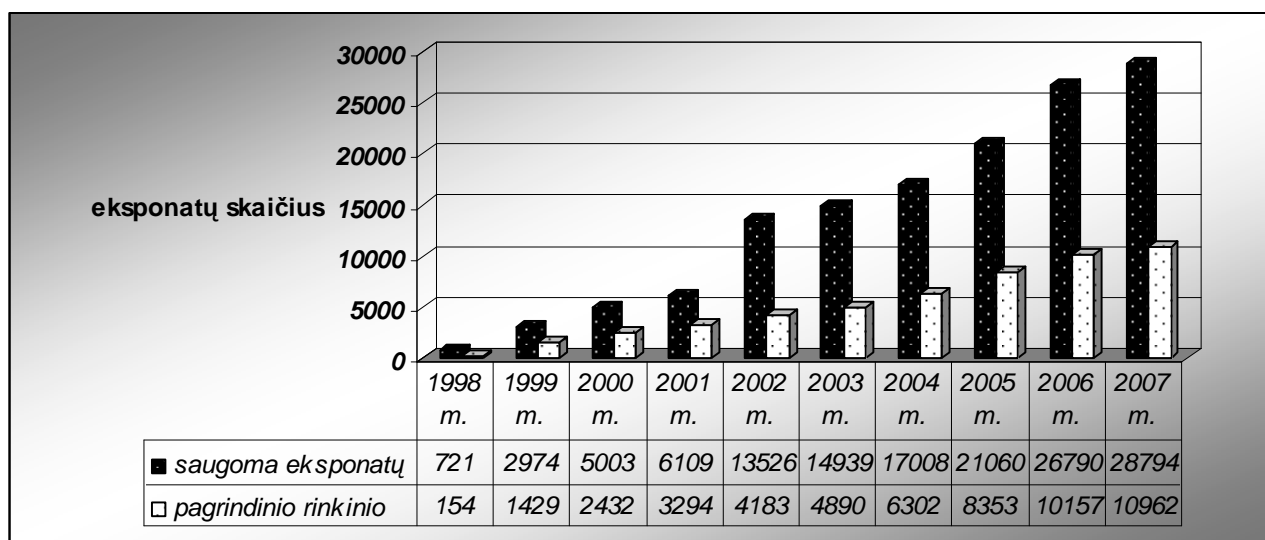
Žygotas Būčys teigia, kad rinkiniai yra muziejaus širdis ir siela; ašis, apie kurią sukasi visos kitos muziejinės veiklos formos. Tad jei muziejus gerai tvarko savo rinkinius, tai ir kitos muziejinės veiklos formos tampa efektyvesnės (Būčys, 2002, p. 46).

Muziejaus fondo rinkiniai suskirstyti į pagrindinį fondą ir pagalbinių fondų. Rinkinių komplektavimo kryptys: archeologija, istorija, etnografija, dailė, gamta.

Muziejaus rinkinių šifrai: A – archeologijos (AA – akmens amžius, AG – geležies amžius), I – istorijos (IN – numizmatika, IR – raštija, IF – fotografija), E – etnografijos, D – dailės, G – gamtos, VR – Viktoro Ruokio memorialinis rinkinys, JA – Jono Aisčio memorialinis rinkinys. Muziejuje taip pat komplektuojama muziejaus biblioteka – specializuota žinybinė biblioteka muziejinkystės, archeologijos, etnografijos, istorijos ir menotyros temomis šiuo metu tarnauja patiems darbuotojams, tačiau ilgainiui galės būti prieinama ir kitiems. Muziejuje komplektuojamas mokslinis archyvas ir garso, vaizdo, foto archyvas.

Chronologiniu požiūriu muziejaus rinkiniai apima laikotarpį nuo akmens amžiaus iki dabarties. Geografiniu požiūriu pirmiausia orientuojamasi į Kaišiadorių rajono teritorijoje esančias kultūros vertybes, taip pat į istoriškai su Kaišiadorių rajonu susijusius rinkinius.

Kaišiadorių muziejus pradėjęs savo veiklą neturėdamas nė 1000 eksponatų, beveik po 10 metų eksponatų skaičių padidino beveik 40 kartų (žr. 2 diagramą):

2 diagrama. Kaišiadorių muziejaus eksponatų skaičiaus kitimas 1998–2007 metais

Muziejaus pagrindinis rinkinio eksponatai sudaro beveik trečdalį visų muziejaus eksponatų, pagrindinis rinkinys padidėjo 71 kartą. Pagalbiniam rinkinyje saugoma kaip papildoma medžiaga parodoms, tyrinėjimams, ekspozicijoms, edukacijai ir kitai visuomeninei veiklai. Depozito teisėmis

muziejuje saugomi 249 eksponatai. Kiekvienais metais muziejaus rinkiniai pasipildo naujais eksponatais, kurių didžiąją dalį dovanoja Kaišiadorių miesto bei rajono žmonės.

2007 metų pabaigoje muziejaus pagrindiniame fonde buvo:

archeologijos – 4387 eksponatai,

istorijos:

- daiktų – 490 eksponatų,
- numizmatika – 1830,
- raštija – 502,
- senoji fotografija – 2016,

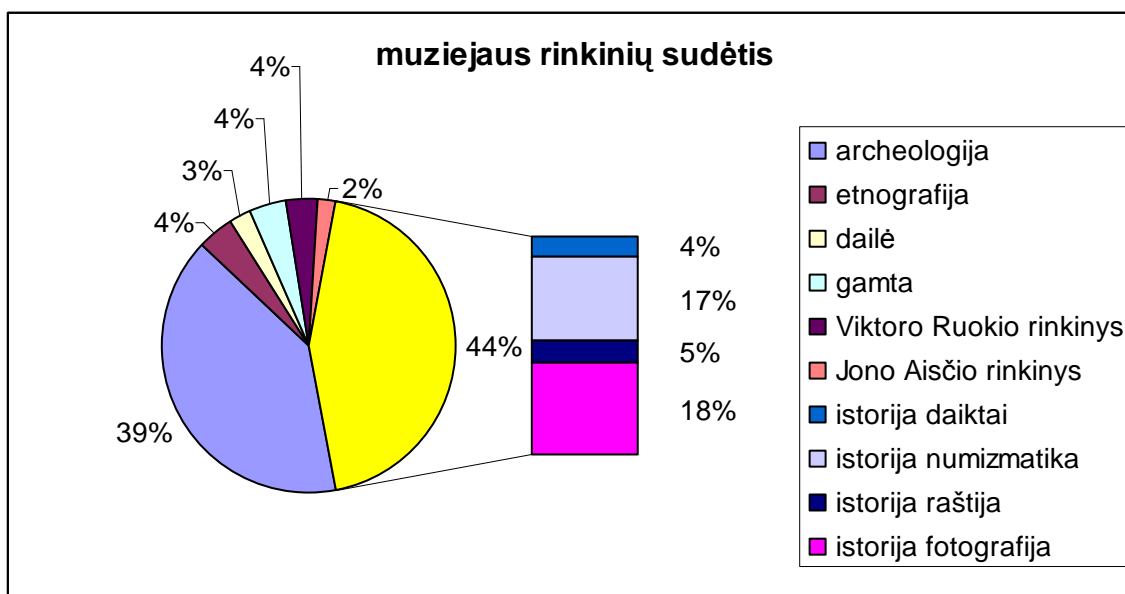
etnografija – 457,

dailės – 289,

gamtos – 430, (mineralų kolekcija dovanota Pravieniškių Stasio Tijūnaičio pagrindinės mokyklos mokytojos),

Viktoro Ruokio fondas – 400,

Jono Aisčio fondas – 196 (žr. 3 diagramą):

3 diagrama. Kaišiadorių muziejaus rinkinių sudėtis 2007 m. pabaigoje

Kaip matome iš 3 diagramos, didžiausią dalį muziejaus rinkinių sudaro istoriniai ir archeologiniai eksponatai.

Palyginus su Prienų krašto muziejaus rinkiniais matome, kad prieniškių rinkinių sudėtis labai įvairuoja.

Kaip pateikta Prienų krašto muziejaus direktorės Virginijos Maščinskienės 2008 m. balandžio 30 d. tyrėjai G. Meilutienei, Prienų krašto muziejaus rinkiniai kaupiami šiomis pagrindinėmis

kryptomis: daiktiniai eksponatai, atspindintys Prienų krašto istoriją, spaudos eksponatai, fotografijos ir vaizdo informacija, sakraliniai eksponatai:

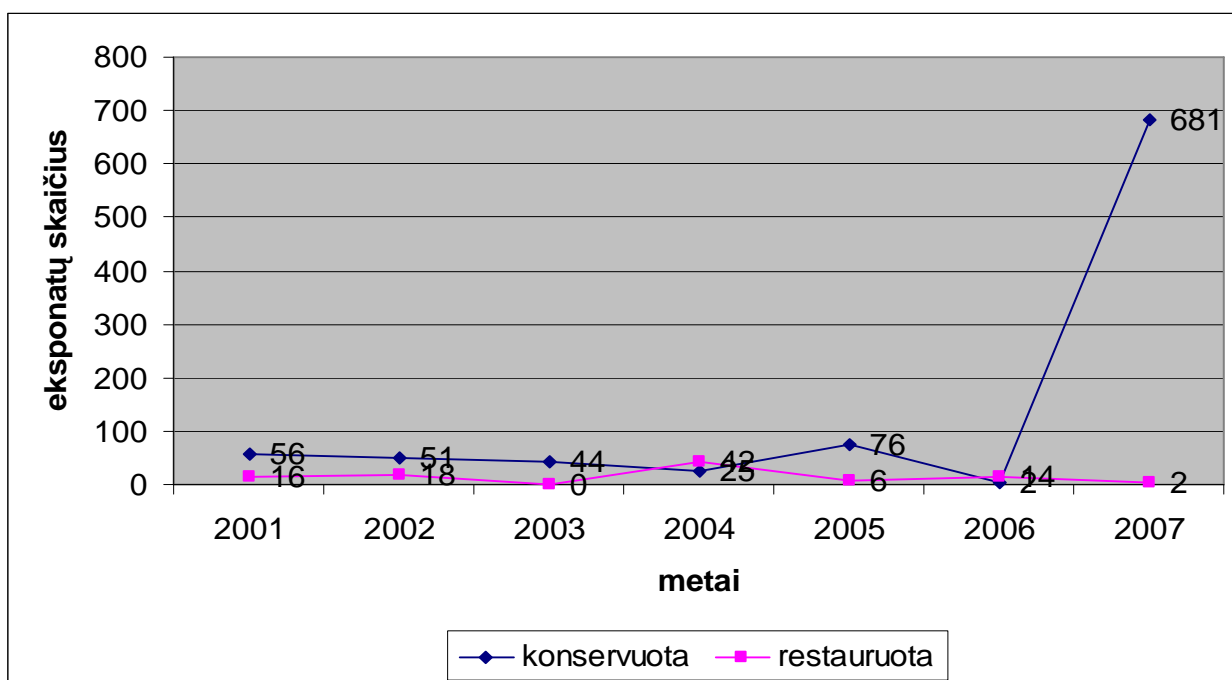
2 lentelė. Prienų krašto muziejaus rinkiniai: Spaudos – S – 4334, Fotografijos – F– 4241, numizmatikos – N –2105, Zdebskio – JZ –1545, Valūno – VK – 619, Archeologijos – Ar – 17, atvirukų – Ak – 1154, etikečių – Ek –563, kalendorių – KK –190, vokų, kvietimų rinkimams, atvirlaiškių – VK – 770, filatelijos – FIL - 12, bažnyčios – B – 192, dokumentų – D – 525, taikomojo meno – Tm – 298, meno – M – 230, etnografijos – E – 221, buities – Bt – 210, daiktų – Dk – 248, dovanų – Dov – 6, garsajuosčių – Gj – 2, videokasečių – Vk – 1, iš viso pagrindinio rinkinio – 17483, pagalbinio rinkinio – 376, iš viso – 17859 eksponatai.

Iš pateiktų duomenų galime spręsti, kad Prienų krašto muziejuje daugiausiai yra to krašto istorinių eksponatų. Įdomu pastebėti, kad nūdienos įamžinimas nėra vykdomas – neskaitant 1 vaizdajuostės ir 2 garsajuosčių.

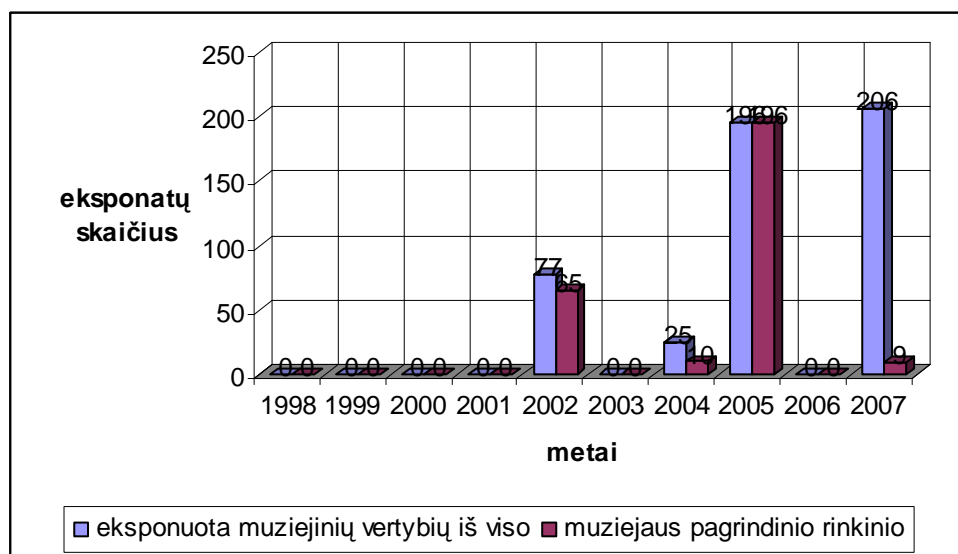
Prienų krašto muziejus sukauptus eksponatus eksponuoja ekspozicijose: krašto istorijos, tautodailės, etnografijos; kultūros ir švietimo; rašytojų, mokslo ir meno veikėjų; sakralinėje ekspozicijoje; iškiliausių kraštiečių – keliautojų ir kooperacijos pradininkų Lietuvoje Mato ir Petro Šalčių atminties kambaryje; tarptautinio lygio kalbininko baltisto Jono Kazlausko; poeto, akademiko eseisto Justino Marcinkevičiaus kūrybos; rašytojo Vytauto Bubnio, kunigo Juozo Zdebskio, Cezario Pšemeneckio; lietuvių skleidėjo daktaro Juozo Brundzos.

Apibendrinant galima sakyti, kad ir Kaišiadorių muziejuje, ir Prienų krašto muziejuje daugiausiai yra istorinių tų vietovių eksponatų, kas atitinka lokalaus muziejaus tipą.

3.3.1.1. Eksponatų apsauga ir priežiūra

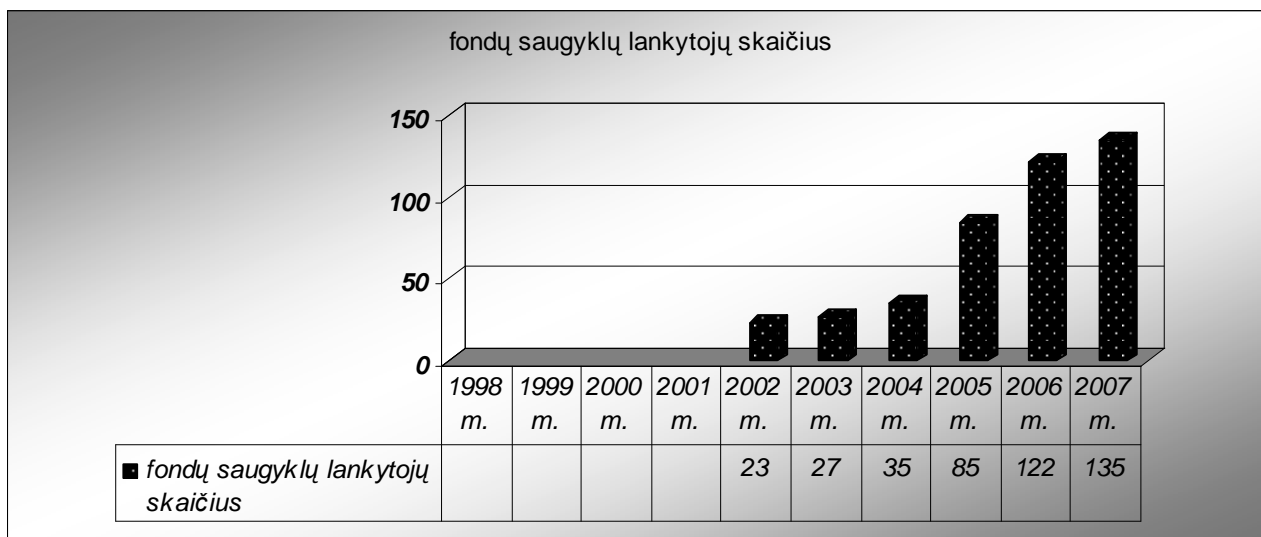

4 diagrama. Konservuotų ir restauruotų eksponatų kiekis Kaišiadorių muziejuje

5 diagrama. Kaišiadorių muziejaus eksponuotos muziejinės vertybės

2001 metais muziejui perduotose saugyklų patalpose eksponatai sugrupuoti pagal jų medžiagines savybes, tačiau sąlygos eksponatams iš medžio, tekstilės, popieriaus, odos nėra tinkamos (per aukšta temperatūra (iki 30° C, vasarą iki 35° C) ir per maža santykinė oro drėgmė (iki 35 % RH) (pokalbis su Kaišiadorių muziejaus vyr. fondų saugotoja D. Tomkuvienė 2008 m. balandžio 22 d. Užrašė G. Meilutienė).

6 diagrama. Kaišiadorių muziejaus fondų saugyklų lankytojų skaičius

Apibendrinant diagramą galima sakyti, kad muziejaus fondus atranda vis daugiau tyrinėtojų – per paskutinius penkis metus lankytojų skaičius išaugo beveik 6 kartus.

3.3.1.2. Mokslinis-tiriamasis darbas

Vienas iš svarbiausių Kaišiadorių muziejaus uždavinių yra Kaišiadorių rajono istorijos ir kultūros tyrinėjimai. Muziejus nuo pat įsikūrimo sistemingai ir kryptingai tyrinėja Kaišiadorių miesto ir rajono materialųjį ir nematerialųjį paveldą, o taip pat kaupia kitų institucijų (aukštųjų mokyklų, institutų) bei pavienių tyrinėtojų kultūrologinius bei istorinius tyrimus, surinktą medžiagą saugodamas muziejaus moksliniame archyve (inventorizuotos 561 byla). Specialiems tyrinėjimams pasitelkiami specialistai iš kitų institucijų. Plačiausiai tyrinėtoms temoms yra urbanistikos ir gyvenviečių raida, bažnyčių istorija, rezistencinis judėjimas, tremtis, žydų tautinė mažuma. Pagal vietas daugiausiai ištyrinėta Paparčių, Žaslių, Darsūniškio apylinkės, Kaišiadorys ir Žiežmariai.

Istorinių-kultūrinių tyrinėjimų tikslas – pažinti Kaišiadorių rajono kultūrinę, socialinę, ūkinę ir politinę raidą. Muziejaus eksponatų ir jų istorinio konteksto atskleidimui tyrimai taip pat būtini. Sistemingi rajono tyrinėjimai leistų ilgainiui parengti apibendrintą Kaišiadorių miesto ir rajono istorinę apžvalgą, paremtą kritine istorinių šaltinių analize, atitinkančią šiuolaikinio istorijos mokslo reikalavimus ir vietos visuomenės poreikius (pokalbis su Kaišiadorių muziejaus direktoriumi O. Lukoševičiumi 2008 m. balandžio 22 d. Užrašė G. Meilutienė).

1999–2000 metais Rolandas Gustaitis surinko ir apibendrino duomenis apie visas esančias ir istoriškai dabartinio rajono teritorijoje egzistavusias (iš viso 752) gyvenvietes. Surinkta istorinė-statistinė medžiaga paskelbta knygoje „Kaišiadorių rajono gyvenviečių žinynas“. 2003 m. šią

medžiagą papildė gyvenviečių vietovardžiai, užrašyti 1935–1939 m. ir saugomi Lietuvių kalbos institute.

Rolando Gustaičio iki 2001 m. rinkta suregistruota publikuota istorinė, etnografinė ir kita kraštotyrinė medžiaga apie Kaišiadorių rajoną paskelbta „Kaišiadorių rajono kraštotyrinėje bibliografijoje“ 2001 metais (CD). Tai leidinys, kuriame suregistruota iki tol publikuota istorinė, etnografinė ir kita kraštotyrinė medžiaga apie Kaišiadorių rajoną. Parengtos atskiros istorijos (R. Gustaitis), archeologijos (A. Asadauskas, A. Grinkevičiūtė) ir etnografijos (L. Žižliauskaitė) bibliografijos.

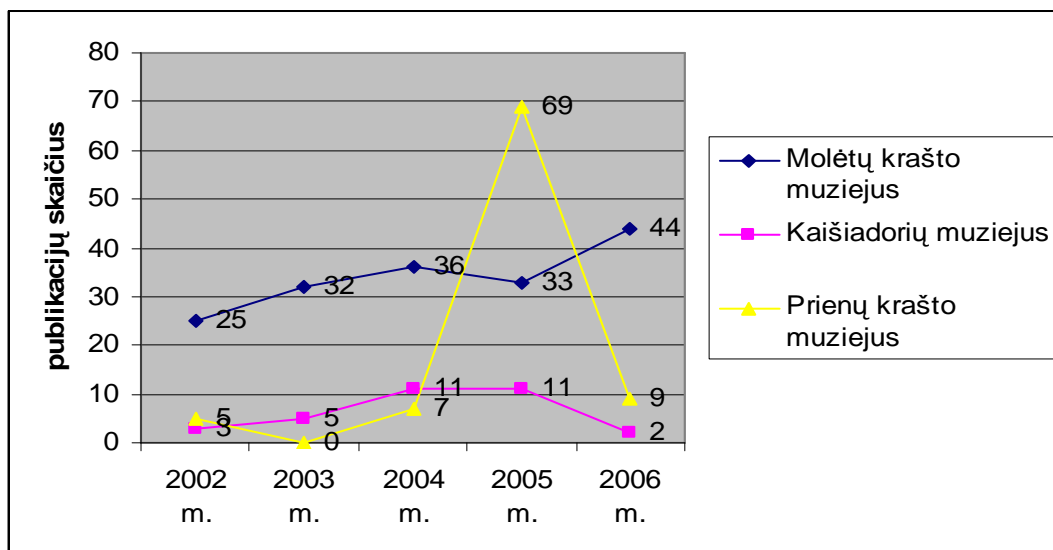
Surinkta istorinė medžiaga apie Kaišiadorių rajono žydų bendruomenės išleista leidiniu „Kaišiadorių regiono žydai“ 2006 metais.

2007 metais praritetiniais darbais buvo: atliekamas Kruonio seniūnijos kompleksinis istorinis-kultūrinis tyrinėjimas; regiono tautinio kostiumo rekonstrukcija; informacinės pažintinės medžiagos apie Žaslius rinkimas; tautinės mažumos; rajono archeologinis sąvadas; Kaišiadorių miesto istorija; eksponatų tyrimai.

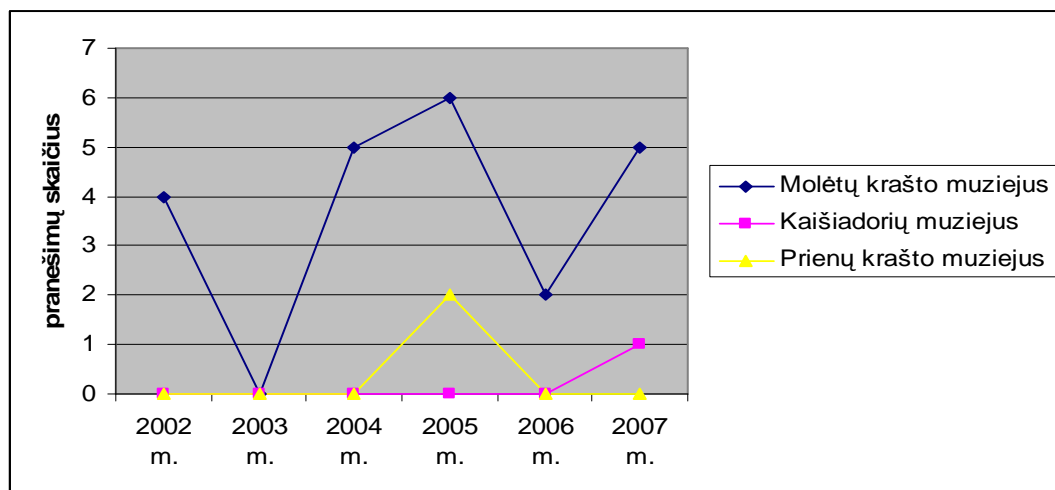
Kai kurių planuojamų tyrinėjimų temos yra reikšmingos ne tik mūsų rajono gyventojams – senojo vieškelio Vilnius – Kaunas fragmento istoriniai tyrimai, 2006 m. šventusios 80 metų sukaktį Kaišiadorių vyskupijos.

Tyrinėjimų temas ir apimtį dažnai lemia nauji projektai. 2003 metais pradėjus veikti muziejaus internetinei svetainei būtina pildyti esamą ir ruošti naują medžiagą. Šiuo metu prioritetas yra esamos istorinės aplinkos (kraštovaizdžio, architektūros, interjero, buties) bei išlikusios dvasinės kultūros (tautosakos, tarmės, papročių) fiksacija (skaitmeninėje fotografijoje, vaizdo ir garso įrašuose).

Nuo 2002 metų Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos informacinės visuomenės plėtros skyrius Lietuvos muziejams išsiuntinėjo ataskaitų formas, kuriose prašoma nurodyti paskelbtų publikacijų skaičių ir mokslinėse konferencijose skaitytų pranešimų skaičių. Palyginę paskelbtų publikacijų skaičių (žr. diagramą), matome, kad Molėtų krašto muziejus publikacijų skaičiumi ženkliai lenkia Prienų krašto ir Kaišiadorių muziejus. Tai daugiausiai Molėtų krašto muziejaus darbuotojo Jono Vaiškūno dėka.

7 diagrama. Publikacijų skaičiaus kitimas Prienų krašto, Molėtų krašto ir Kaišiadorių muziejuose 2002–2007 metais

8 diagrama. Mokslinių pranešimų skaičiaus kitimas Prienų krašto, Molėtų krašto ir Kaišiadorių muziejuose 2002–2007 metais

Iš diagramos, sudarytos pagal pateiktus muziejų ataskaitų duomenis Kultūros ministerijai matome, kad Kaišiadorių muziejus skaitęs tik 1 mokslinį pranešimą, tačiau pažiūrėję į Kaišiadorių muziejaus 2007 m. darbo ataskaitą, stebime, kad kovo 24 d. Kaišiadorių muziejus kartu su Žaslių vidurine mokykla surengė konferenciją Žasliuose, skirtą miestelio 550 metų jubiliejui ir joje pranešimus skaitė: R. Gustaitis – „Žaslių istorinė-urbanistinė raida“, O. Lukoševičius – „Atmintinos vietos ir jų įamžinimas Žaslių seniūnijoje“, A. Grinkevičiūtė – „Žaslių apylinkių kultūros paveldas, jo būklė ir išsaugojimo galimybės“, D. Tomkuvienė – „Žaslių apylinkių tautiniai drabužiai“.

2007 m. A. Grinkevičiūtė skaitė mokslinius pranešimus tarptautinėse konferencijose „Naujausi archeologiniai tyrinėjimai“ kartu su Vykintu Vaitkevičiumi tema „Bajorų kapinyno tyrimai“.

Visus mokslinės-tiriamosios veiklos rezultatus muziejaus darbuotojai stengiasi publikuoti leidiniuose.

3.3.1.3. Parodos

Nuo 2004 m. muziejus surengęs aštuoniolika parodų (iš jų keturios muziejaus internetinėje svetainėje, 2004 m. – „Gimnazistai“ vasario mėnesį, „Tautodailininkės Stasės Karčiauskienės paveikslai“ lapkričio mėn., „Naujametiniai atvirukai 1957–1967 metais“ gruodžio mėn. ir 2005 m. Kauno apskrities tautodailės paroda internetinėje muziejaus svetainėje rugsėjo 24 d.):

2004 m. – paroda „Kaišiadorių heraldika“ Kaišiadorių kultūros centre vasario mėn., Vilūnų kaimo salėje rugsėjo mėn. ir Kruonio seniūnijos patalpose spalio mėn.; Doros Pilianskienės piešinių paroda Žiežmariuose rugsėjo 11 d.; 2005 m. – Paroda „Pirmieji metai po vasario 16-osios“ Kaišiadorių kultūros centre vasario 16 d.; Kauno apskrities tautodailės paroda Kaišiadoryse, Sielovados centre rugsėjo 24 d. (dvi parodos); 2006 m. – R. Grigo fotografijų parodos eksponavimas sausio 12 d.; Dalyvauta įrengiant Pabaltijo liaudies dailės lietuvišką ekspoziciją Rygoje liepos 8–14 dienomis (dvi parodos); 2007 m. – paroda Kaišiadorių kultūros centre, skirta Lietuvos Nepriklausomybės dienai vasario 16 d.; Fotografijų paroda „Gražiausi kaišiadorietiški margučiai“ balandžio 4 d.; Margučių paroda pavasario šventėje Kaišiadoryse balandžio 14 d.; Rekonstruoti tautinių drabužių komplektai buvo eksponuoti Respublikinėje liaudies meno parodoje liepos 6–20 dienomis; Fotografijų paroda Žaslių miestelio salėje, skirta Žaslių 550 metų jubiliejui liepos mėn.; Fotografijų paroda Kruonio vidurinėje mokykloje, skirta Kruonio 535 metinėms liepos mėn. Kruonio liaudies meno paroda Kruonio vidurinėje mokykloje rugpjūčio 4 d.; Paroda, skirta Kruonio 535 metinėms „Kruonio dvarvietės archeologiniai tyrinėjimai“ liepos 28 – rugpjūčio 5 dienomis; Fotografijų paroda, skirta kardinolui V. Sladkevičiui Rožinio slėpinių parke (Guronių k., Žaslių sen.) rugpjūčio mėn.; Parengta kilnojama paroda „Susipažinkime su Kaišiadorių rajono kultūros paveldu“ lapkričio – gruodžio mėn.; Parengta paroda „Nemaitonių apylinkių tautiniai drabužiai“ lapkričio 28 d. (20 parodų per 2004–2007 metus).

Apibendrinant galime sakyti, kad Kaišiadorių muziejus, neturėdamas patalpų parodoms, jas ruošia ir eksponuoja kitose rajono vietose.

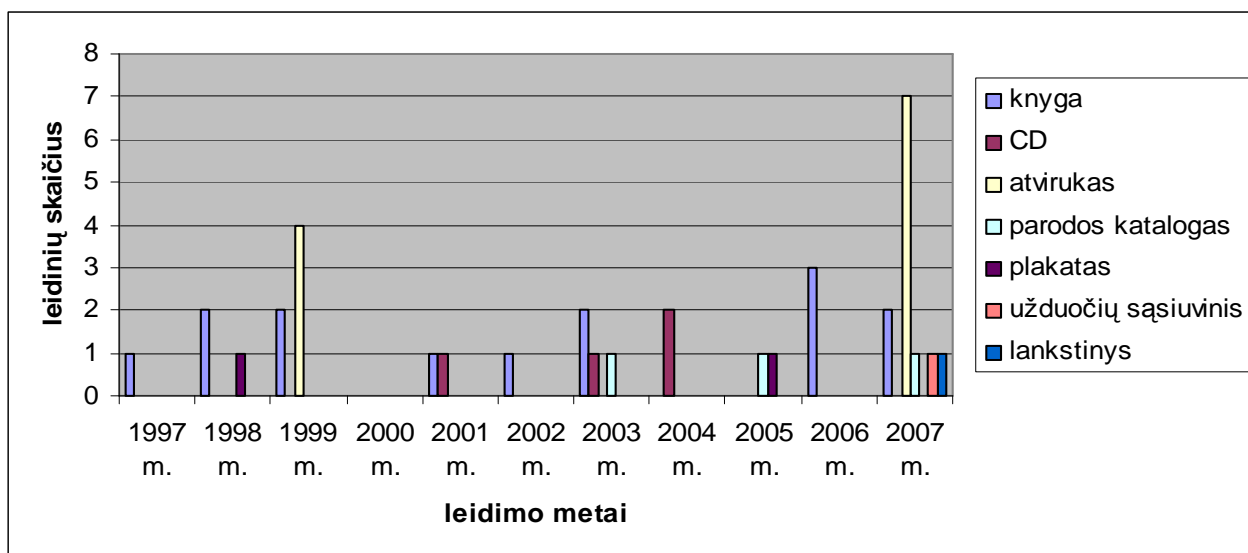
3.3.2. Leidybinė veikla

Viena iš svarbių muziejinės komunikacijos priemonių yra leidiniai. Leidiniai išplečia ryšius su visuomene ir atkreipia dėmesį į muziejų raštišką, vaizdinę ir garsinę medžiagą. Leidiniai ne tik

išplečia muziejaus siūlomą informaciją, bet ir suteikia žmonėms galimybę susipažinti su rinkiniais arba juos nagrinėti neinanč į patį muziejų.

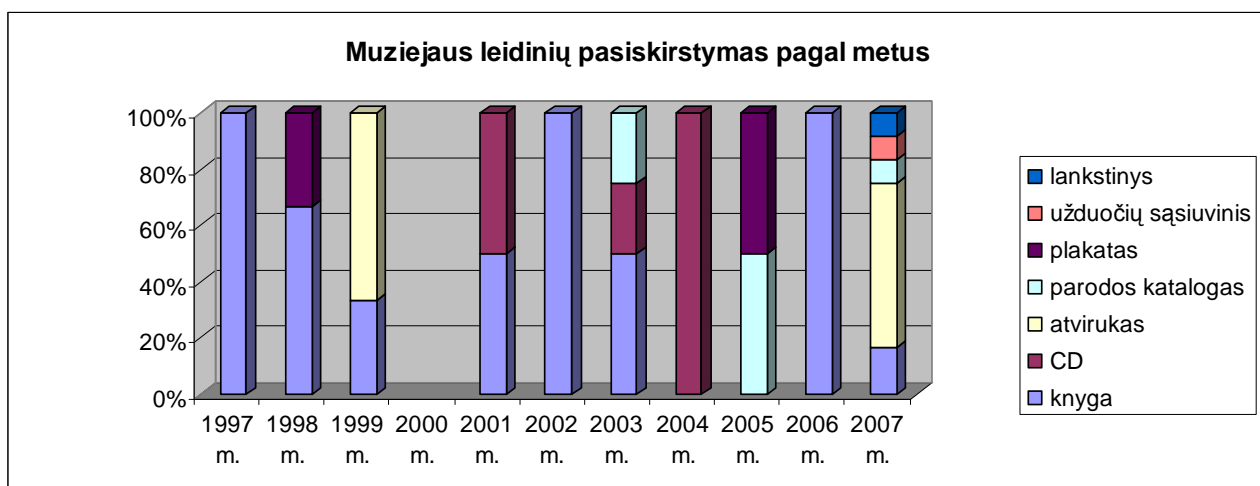
Pirmąjį išsamesnį leidinį apie Kaišiadorių rajoną 1989 metais išleido Stanislovas Buchaveckas (leidykla „Mintis“). Iki tol leidyba vyko rajoniniame laikraštyje „Į komunizmą“, dar anksčiau, prieškarįje, gimnazistai tiražudavo rotaprintu mažus leidinukus bei pokaryje buvo platinami pagrindiniai religiniai spaudiniai.

Kaišiadorių muziejus vykdo leidybinę veiklą, tačiau ji yra nereguliari. Tai priklauso nuo finansavimo (muziejus yra savivaldybės biudžetinė įstaiga). Leidybai atskiro padalinio nėra, neįkurtas joks skyrius, leidybinę veiklą vykdo muziejaus direktorius, padedant kitiems muziejaus darbuotojams – muziejininkams. Muziejus rengia leidinius apie rajono praeitį ir kultūrą, atskiras rajono vietas, skleidžia istorinę-kultūrinę informaciją, publikuoja sukaupią medžiagą ir tyrinėjimus (žr. 9 diagramą) (pokalbis su Kaišiadorių muziejaus direktoriumi Olijardu Lukoševičiumi 2008 m. kovo 17 d. Užrašė G. Meilutienė).

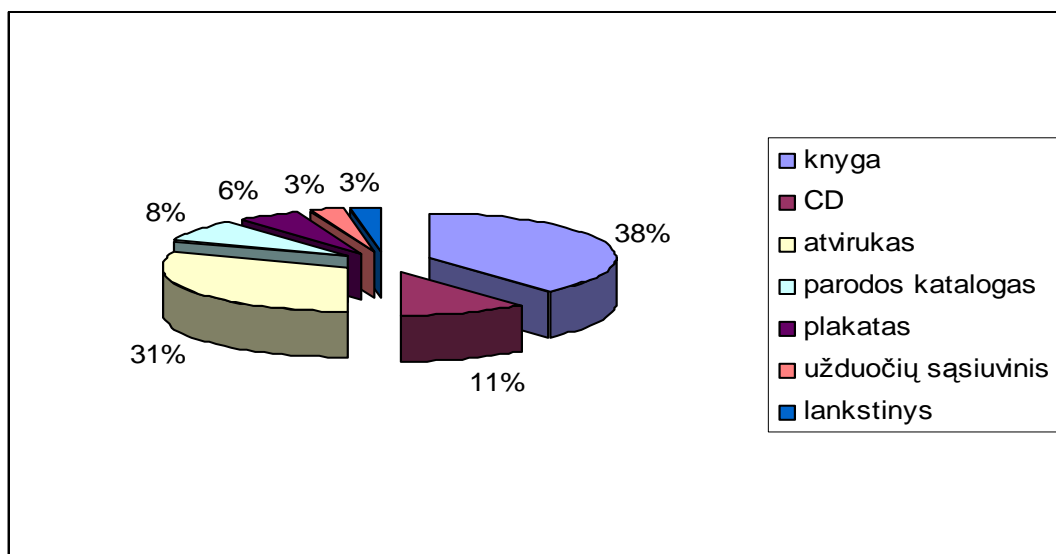
9 diagrama. Kaišiadorių muziejaus leidinių skaičiaus kitimas 1997–2007 metais

Per metus išleidžiama iki 10 leidinių – „apie penkis paruošiama ir apie penkis ruošama spaudai kitiems metams, išleidžiama 2–4 leidiniai“ (pokalbis su Kaišiadorių muziejaus direktoriumi Olijardu Lukoševičiumi 2008 m. kovo 17 d. Užrašė G. Meilutienė) (10 diagrama).

10 diagrama. Kaišiadorių muziejaus leidinių pasiskirstymas pagal metus

Leidinių formos įvairios: leidžiama smulki kultūros paveldą aktualinanti medžiaga (lankstiniai, atvirukai), knygos, albumai, plakatai, skaitmeniniai leidiniai (CD). Pagal leidinių rūšį leidžiami informaciniai-pažintiniai, informaciniai-reklaminiai, mokomieji, tiriamieji leidiniai (11 diagrama):

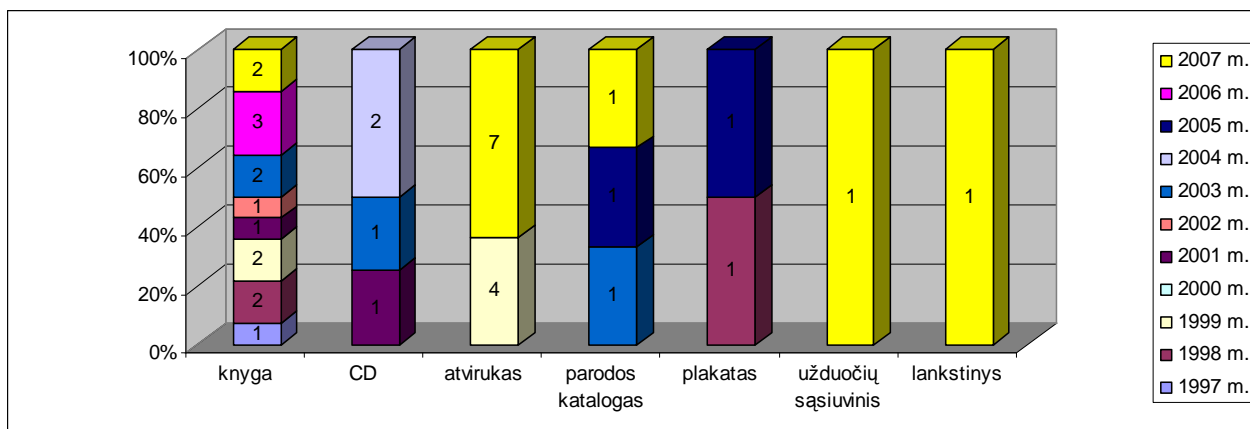
11 diagrama. Kaišiadorių muziejaus leidinių įvairovė 1997–2007 metais

Muziejus, vykdydamas leidybinę veiklą, bendradarbiauja su Lietuvos nacionaliniu muziejumi, Nacionaliniu M. K. Čiurlionio muziejumi, su spaustuvėmis („Petro ofsetas“, „Morkūnas ir Ko“, „BMK“), su leidinių platinimo įmone „Vaga“.

Muziejaus išleisti leidiniai platinami Kaišiadorių muziejuje, įvairiuose Lietuvos knygynuose, internetiniame knygyne ir knygų mugėse. Vilniaus knygų mugėse Kaišiadorių rajono savivaldybė, vienintelė iš visų savivaldybių, dalyvauja nuo 2003 metų (žr. 12 diagramą).

Muziejaus vykdomos leidybinės veiklos finansavimo šaltiniai yra LR valstybės biudžetas, steigėjo (Kaišiadorių rajono savivaldybės) biudžetas ir privatūs rėmėjai.

Leidžiant knygas orientuojamasi į skirtingas tikslines auditorijas, tačiau viename leidinyje pateikiama informacija, skirta skirtingoms muziejaus tikslinėms auditorijoms.

12 diagrama. Kaišiadorių muziejaus leidinių pagal materialinę konstrukciją rūšys 1997–2007 metais iš diagramos stebime, kad pagal leidinių rūšis:

- daugiausia yra informacinių: trys parodų katalogai (*Kaišiadorių liaudies meno paroda; Kauno apskrities tautodailės paroda; Kruonio seniūnijos liaudies dailės paroda*); *Paparčių ir Žaslių apylinkės; Žiezmariai; Kaišiadoriečių kančių keliai. 1940–1953; Kaišiadorių muziejus: 1998–2003*; skaitmeninis leidinys „*Kaišiadorių folklorinis ansamblis „Verpeta“* ir lankstinys „*Senuoju Vilniaus – Kauno keliu*“.
- žinynai, žodynai – *Kaišiadorių rajonas: elektroninis leidinys; Kaišiadorių rajono gyvenviečių žinynas; Kaišiadorių krašto žmonės: 100 biografijų; Kaišiadorių etnografinis žodynėlis.*
- istorija – *Kaišiadorių rajono kraštotylinė bibliografija; Kietaviškės; Kaišiadorys: miesto ir apylinkių praeitis; Kaišiadorių regiono žydai; Kaišiadorių miesto kronika (1590–2005); Gegužinės parapijos ir bažnyčios istorija.*
- atsiminimai – *Atmintis: tremtinių atsiminimų rinkinys; Atsimenantys Kaišiadorys.*
- ugdomieji – *Paukštelių linksmumas; Užduočių sąsiuvinis*

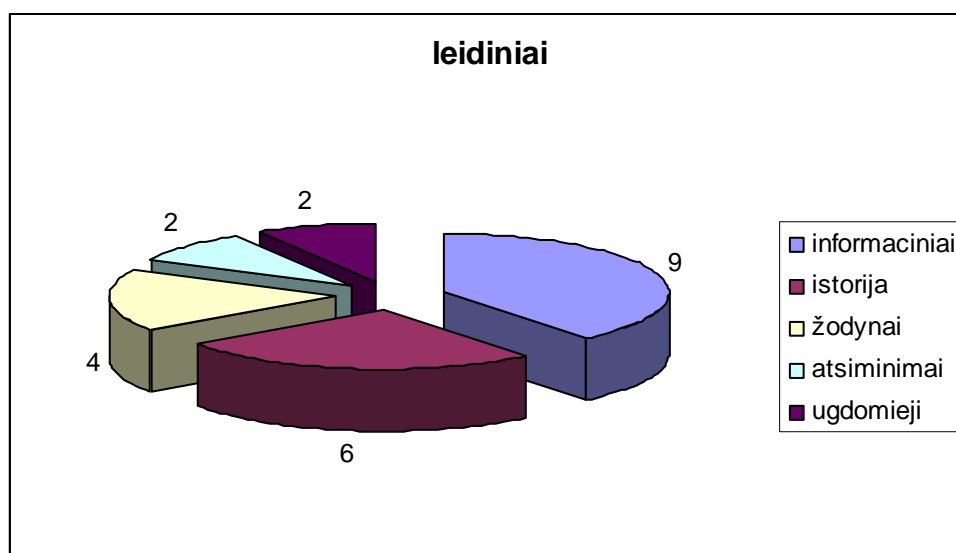

diagrama. Kaišiadorių muziejaus leidinių įvairovė pagal rūšis

Paveldo aktualinimui muziejus leidžia ir reklaminę medžiagą: 4 atvirukus (1999 m. visų didesnių rajono gyvenviečių (Kaišiadorių, Rumšiškių, Žaslių ir Žiežmarių), 2007-aisiais Žasliai šventė 550 metų jubiliejų (4 atvirukai) ir Kruonis šventė miestelio 535 metų sukaktį (3 atvirukai, jų tarpe vienas su pirmuoju miestelio herbu), 2 plakatus (*Kaišiadorių savivaldai – 80* ir *Kaišiadorių rajonas*).

Visų skaitmeninių leidinių autoriai – Kaišiadorių muziejaus darbuotojai – muziejininkas Rolandas Gustaitis, direktorius Olijardas Lukoševičius, folklorinio būrelio vadovė – Valerija Jankauskienė ir kraštotyros būrelio vadovė Vita Braziulienė. Tam buvo rašomi projektai Kaišiadorių rajono savivaldybės skelbiamiems kultūros projektų konkursams ir LR Kultūros ministerijai (3000 Lt – *Kaišiadorių rajono kraštotyrinei bibliografijai*, 5000 Lt – *Kaišiadorių rajonas*).

Leidinių, straipsnių autoriai – taip pat muziejaus darbuotojai – aukščiau paminėtieji Rolandas Gustaitis ir Olijardas Lukoševičius (jų leidinių yra daugiausia), muziejininkė Marija Marcevičienė (2 knygos), muziejininkė Diana Tomkuvienė (parodų katalogai ir plakatai, knygų viršeliai), muziejininkė Lina Žižliauskaitė kartu su Lietuvos liaudies buities muziejaus moksliniu bendradarbiu Vingaudu Baltrušaičiu. Lankstinio autorė muziejininkė Augustina Grinkevičiūtė.

Muziejaus darbuotoja Jūratė Jonaitytė surinko tekstus knygoms: *Kietaviškės, Kaišiadoriečių kančių keliai, Kaišiadorių rajono gyvenviečių žinynas, Kaišiadorių krašto žmonės..., Kaišiadorių liaudies meno paroda, Kaišiadorių muziejus..., Kauno apskrities tautodailės paroda, Kaišiadorių miesto kronika..., Atsimenantys Kaišiadorys*.

Išskirti kiekvieno indėlį yra sunku, kadangi kiekvieno leidinio rengimas dažniausiai būna kolektyvinis darbas (pokalbis su Kaišiadorių muziejaus direktoriumi Olijardu Lukoševičiumi 2008 m. kovo 17 d. Užrašė G. Meilutienė).

Muziejus, vykdydamas leidybinę veiklą, bendradarbiauja su Lietuvos nacionaliniu muziejumi, Nacionaliniu M. K. Čiurlionio muziejumi, su spaustuvėmis („Petro ofsetas“, „Morkūnas ir Ko“, „BMK“), su leidinių platinimo įmone „Vaga“.

Muziejaus išleisti leidiniai platinami Kaišiadorių muziejuje, įvairiuose Lietuvos knygynuose, internetiniame knygyne ir knygų mugėse. Vilniaus knygų mugėse Kaišiadorių rajono savivaldybė, vienintelė iš visų savivaldybių, dalyvauja nuo 2003 metų.

Muziejaus vykdomos leidybinės veiklos finansavimo šaltiniai yra LR valstybės biudžetas, steigėjo – Kaišiadorių rajono savivaldybės – biudžetas ir privatūs rėmėjai.

Leidžiant knygas orientuojamasi į skirtingas tikslines auditorijas, tačiau viename leidinyje pateikiama informacija, skirta skirtingoms muziejaus tikslinėms auditorijoms.

Išimtis, nebūdinga muziejaus veiklai, – 4 pagalbinės anglų kalbos mokymo priemonės:

- *Exam techniques. Practice book with key* (sudarė L. Lenkauskienė 2000 metais) – pagalbinė mokymo priemonė – anglų kalbos vartosenos pratybų sąsiuvinis.
- *Write right. Essential English writing skills* (sudarė B. Barsėnienė, S. Bogatko, M. Gylienė, D. Leščinskienė 2001 metais) – mokymo priemonė rašymo įgūdžiams tobulinti.
- *14 English topics* (sudarė D. Guščiuvienė, L. Lenkauskienė, D. Leščinskienė, A. Nastajienė 2002 metais) – mokymosi priemonė, skirta vidurinės mokyklos vyresniųjų klasių mokiniams, besimokantiems anglų kalbos ir besiruošiantiems laikyti šio dalyko egzaminą;
- *14 tests and exercises for grammar revision* (sudarė D. Guščiuvienė, L. Lenkauskienė, D. Leščinskienė, A. Nastajienė 2003 metais) – pagalbinė mokymo priemonė anglų kalbos gramatikos kartojimui;

Šiuo atveju Kaišiadorių muziejus buvo kaip tarpininkas Kaišiadorių mokyklų anglų kalbos mokytojoms, kad šios galėtų išleisti mokymo priemones, suteikė ISBN (nes mokytojai neturi leidybinių teisių).

Trumpai apžvelgsime leidinius (žr. 2 priedą).

Skaitmeniniai leidiniai

Kompaktinėje plokštelėje *Kaišiadorių rajono kraštotyrinė bibliografija* – Kaišiadorių rajoną aprašančių kraštotyrinių leidinių ir straipsnių bibliografija. Joje pateikiama apie 4000 bibliografinių aprašų, kurie apima XIX–XX amžių laikotarpio publikacijas. Publikacijų temos – archeologija, architektūra, urbanistika, dailė, etnografija, gamta, geografija, istorija, kalba, kultūra, kultūros paveldas, literatūra, religija, sportas, švietimas, žmonės ir kt.

Elektroniniame leidinyje *Kaišiadorių rajonas* pateikta medžiaga apie rajono administraciją, įstaigas, 652 gyvenvietes, gamtą, istoriją, kultūros paveldą, žmones, taip pat rajono bibliografija,

istorinė chronologija, vietovardžiai, žemėlapiai, videofilmas, fotografijos, muzikiniai įrašai ir žaidimas.

Kompaktinėje plokštelėje *Kaišiadorių folklorinis ansamblis „Verpeta“* pateiktos 29-ios jau ketvirtį amžiaus gyvuojančio ansamblio atliekamos Kaišiadorių rajono dainos ir šokių muzika.

Elektroniniame leidinyje – mokomojoje vaizdinėje priemonėje *Paukštelių linksmumas. Kaišiadorių krašto vaikų dainos ir žaidimai*, sukurtoje remiantis archyvine medžiaga, randame vaikų dainų, skaičiuočių ir žaidimų. CD skirta mokytojams, darželių auklėtojams, folkloro ansamblių vadovams bei visiems, besidomintiems lietuvių tradicine kultūra.

Knygos

Monografijoje *Paparčių ir Žaslių apylinkės* parengtoje pagal Lietuvos kraštotyros draugijos surinktą kompleksinės ekspedicijos medžiagą, rašoma apie tų apylinkių istoriją, gamtą, etnografiją, dvasinę ir materialinę kultūrą, kalbą, tautosaką.

Leidinyje *Kietaviškės* plačiai pasakojama apie Kietaviškių apylinkių gamtą, geografiją, priešistorę ir istoriją, tradicijas ir tautosaką.

Leidinyje *Žiežmariai* pateikiama Žiežmarių miestelio ir apylinkių raida nuo XIII a. iki šių laikų.

Straipsnių rinkinyje *Kaišiadorys: miesto ir apylinkių praeitis* publikuojama 1997 m. vykusios istorinės konferencijos medžiaga ir vėliau papildomai knygai parengti straipsniai apie Kaišiadorių apylinkių istoriją, etnografiją ir kultūros paveldą.

Knygoje *Kaišiadoriečių kančių keliai. 1940–1953* rašoma apie tais metais nuo okupacijų nukentėjusius tremtinius ir politinius kalinius.

Enciklopedinio pobūdžio *Kaišiadorių rajono gyvenviečių žinyne* aprašytos 752 gyvenvietės, esančios arba anksčiau egzistavusios Kaišiadorių rajono teritorijoje iki 2000 m. Apibūdinama gyvenviečių geografinė-gamtinė aplinka, istorinės-kultūrinės raidos bruožai.

Kaišiadorių krašto žmonės: 100 biografijų pateikiama 100 žymiausių Kaišiadorių krašto žmonių biografijų.

Kataloge *Kaišiadorių liaudies meno paroda* pristatomi 83 liaudies menininkai ir jų darbai, kurie buvo eksponuojami Kaišiadorių kultūros centre 2003 m. kovo 11–17 d.

Knygoje *Atmintis: tremtinių atsiminimų rinkinys* pateikiami 1941–1953 metų kaišiadoriečių tremtinių ir politinių kalinių atsiminimai, kuriuose atsispindi to meto istoriniai įvykiai ir asmeniniai išgyvenimai.

Knygoje *Kaišiadorių muziejus: 1998–2003*, išleistoje muziejaus penktųjų metinių proga, pristatomas Kaišiadorių muziejus, jo veikla ir rinkiniai.

Kataloge *Kauno apskrities tautodailės paroda* pristatomi 67 Kauno apskrities visų aštuonių savivaldybių tautodailininkai ir jų darbai. Ši paroda – vienas iš Kauno apskrities dienos, vykusios

2005 m. rugsėjo 24 d. Kaišiadoryse, renginių. Taip pat parodoje buvo išrinkti vaizdinės ir taikomosios dailės sričių regioninio turo laimėtojai, kuriems suteikta teisė dalyvauti respublikinėje tautodailininkų parodoje, siekiant Geriausio metų liaudies meistro vardo ir Aukso vainiko.

Leidiny *Kaišiadorių regiono žydai* skirtas Kaišiadorių regione keletą šimtmečių gyvavusioms Kaišiadorių, Darsūniškio, Kruonio, Rumšiškių, Žaslių, Žiežmarių miestelių ir kitoms žydų bendruomenėms. Aprašoma jų istorija, religinis, visuomeninis ir kultūrinis gyvenimas, tradicijos, holokaustas.

Kaišiadorių etnografinis žodynėlyje pateikiama 412 Kaišiadorių apylinkėse naudotų etnografinių terminų, iš kurių beveik pusė iliustruota piešiniais. Leidinys skiriamas besidomintiems etnine kultūra ir Kaišiadorių apylinkių kultūros istorija.

Kaišiadorių miesto kronikoje (1590–2005) aprašomi Kaišiadorių įvykiai ir datos nuo 1590 iki 2005.

Gegužinės parapijos ir bažnyčios istorija aprašoma to patie pavadinimo knygoje.

Knygoje *Atsimenantys Kaišiadorys* sudėti tarpukario ir vėlesnių metų Kaišiadorių senbuvių pasakojimai apie gimtąjį miestą, žmones, jų likimus ir istorinius įvykius.

Kruonio seniūnijos liaudies dailės paroda: kataloge pristatomi parodos, skirtos Kruonio 535 metinėms, Kruonio apylinkių liaudies dailininkų darbai.

Užduočių sąsiuvinis skirtas pradinių klasių mokiniams, išleistas Pilietinio ugdymo ir tautinio ugdymo projektų rėmimo konkurso lėšomis 2007 metais.

Lankstinys *Senasis Vilniaus – Kauno kelias* kviečia keliauti senuoju Vilniaus – Kauno keliu, atkreipdamas dėmesį į lankytinas vietas.

Kiekvieno leidinio išleidimas palydimas pristatymu rajono gyventojams. Neturint patalpų renginiams, naudojamos Kaišiadorių bibliotekos prieglobsčiu. Vilniaus kaišiadoriečių klubo dėka knygos pristatomos ir sostinėje, Vilniuje.

Lentelėje apžvelgsime Kaišiadorių muziejaus leidinių kainą, tiražą ir jo likučius.

1 lentelė. Kaišiadorių muziejaus leidiniai 1998–2008 metais

Eil. Nr.	Leidinio pavadinimas	Puslapių	Kaina, Lt	Tiražas, vnt.	Likę, vnt.
1.	<i>Kaišiadorių rajono kraštotylinė bibliografija</i>	CD	19,81	200	24
2.	<i>Kaišiadorių rajonas: elektroninis leidinys</i>	CD	10	500	6
3.	<i>Kaišiadorių folklorinis ansamblis „Verpeta“</i>	CD	10	500	10
4.	<i>Paukštelių linksmumas</i>	CD	10	500	4
5.	<i>Paparčių ir Žaslių apylinkės</i>	438	15	1500	346
6.	<i>Kietaviškės</i>	296	10	1000	155
7.	<i>Žiežmariai</i>	248	8	500	2
8.	<i>Kaišiadorys: miesto ir apylinkių praeitis</i>	216	13,70	1000	68
9.	<i>Kaišiadoriečių kančių keliai. 1940–1953</i>	176	8	1000	504
10.	<i>Kaišiadorių rajono gyvenviečių žinynas</i>	364	17	1000	210

11	<i>Kaišiadorių krašto žmonės: 100 biografijų</i>	256	8	1000	378
12	<i>Kaišiadorių liaudies meno paroda</i>	40	padalinta	100	0
13	<i>Atmintis: tremtinių atsiminimų rinkinys</i>	192	7,98	500	11
14	<i>Kaišiadorių muziejus: 1998–2003</i>	80	15,10	400	220
15	<i>Kauno apskrities tautodailės paroda</i>		4,95	100	59
16	<i>Kaišiadorių regiono žydai</i>	344	10	600	260
17	<i>Kaišiadorių etnografinis žodynėlis</i>	200	8	500	24
18	<i>Kaišiadorių miesto kronika (1590–2005)</i>	150	8	100	36
19	<i>Gegužinės parapijos ir bažnyčios istorija</i>	95	7	50	15
20	<i>Atsimenantys Kaišiadorys</i>	248	15	400	142
21	<i>Užduočių sąsiuvinis</i>	20 lapų	1,88	500	230
22	<i>Lankstinys Senasis Vilniaus – Kauno kelias</i>	A3	padalinti	1000	
23	<i>Kaišiadorys: atvirukas 1999</i>		0,35	1500	0
24	<i>Žiežmariai: atvirukas 1999</i>		0,35	1500	800
25	<i>Rumšiškės: atvirukas 1999</i>		0,35	1500	800
26	<i>Žasliai: atvirukas 1999</i>		0,35	1500	800
27	<i>Žasliai: atvirukas 2007</i>		0,89	300	168
28	<i>Žasliai: atvirukas 2007</i>		0,89	300	190
29	<i>Žasliai: atvirukas 2007</i>		0,89	300	188
30	<i>Žasliai: atvirukas 2007</i>		0,89	300	180
31	<i>Kruonis: atvirukas 2007</i>		0,89	300	76
32	<i>Kruonis: atvirukas 2007</i>		0,89	300	75
33	<i>Kruonis: atvirukas 2007</i>		1,20	300	156
34	<i>Kaišiadorių savivaldai – 80: plakatas</i>		3	100	59
35	<i>Kaišiadorių rajonas: plakatas</i>		1,37		10
36	<i>Kruonio seniūnijos liaudies dailės paroda: katalogas</i>	33	padalinta	70	10

Iš 1 lentelės duomenų pastebime, kad pirmieji leidiniai (Paparčių ir Žaslių apylinkės, Kietaviškės) buvo išleisti per dideliu tiražu, tačiau tai buvo pirmieji muziejaus leidiniai, ir dar buvo nežinomas tokių leidinių poreikis. *Kaišiadoriečių kančių keliai. 1940–1953* autorius būtinai pageidavo (o tai buvo prieš mirtį) tūkstantinio tiražo, ir buvo atsižvelgta į jo pageidavimą (pokalbis su Kaišiadorių muziejaus vyr. fondų saugotoja Diana Tomkuvienė balandžio 22 d. Užrašė G. Meilutienė). 1999 metų leidimo atvirukų taip pat per didelis kiekis – nežinotas poreikis. 2007 metų leidimo atvirukai jau mažesnio tiražo, atsižvelgiant į tikėtinus poreikius miestelių šventėse. *Kaišiadorių savivaldai – 80* plakatas buvo užsakytas Kaišiadorių rajono savivaldybės irgi neturint leidybinės patirties (pokalbis su Kaišiadorių muziejaus vyr. fondų saugotoja Diana Tomkuvienė balandžio 22 d. Užrašė G. Meilutienė). Itin pavykęs leidinys, D. Tomkuvienės su dukrele Vita bendras kūrinys – informatyvus, linksmas, spalvingas, žaismingas, jau išpirktas (ir dar būtų perkama) *Kaišiadorių rajonas: plakatas*. Parodų katalogai leidžiami parodų dalyviams prisiminimui, tik *Kauno apskrities tautodailės parodos* katalogas likęs, kadangi nežadėjo pažadų Lietuvos tautodailininkų sąjungos Kauno skyriaus pirmininkas Valentinas Jezerskas (pokalbis su Kaišiadorių muziejaus vyr. fondų saugotoja Diana Tomkuvienė balandžio 22 d. Užrašė G. Meilutienė).

Apibendrinant galima teigti, kad:

- leidybinė veikla glaudžiai susijusi su muziejinės medžiagos kaupimu ir tyrinėjimais, kuriais siekiama pažinti Kaišiadorių rajoną, jo politinę, socialinę, ūkinę ir kultūrinę raidą;
- sprendžiant iš 1 lentelės duomenų, lokalinio pobūdžio leidiniai rajono gyventojams yra reikalingi;
- didžioji dalis didžiųjų Kaišiadorių rajono gyvenviečių jau tyrinėtos;
- muziejaus leidinių rūšys yra įvairios, tačiau populiariausi yra informaciniai leidiniai ir tradicinė knyga.

3.3.3. Muziejaus internetinė svetainė

Ypač sparčiai vystantis informacinėms technologijoms, atsiveria daug naujų galimybių muziejams.

Muziejai, vykdydami savo misiją – kaupti, saugoti istorijos ir kultūros, meno vertybes, jas populiarinti ir padaryti visuomenei labiau prieinamas, siekia įvairiapusiškai panaudoti informacines technologijas – kurdami interneto svetaines, diegdami kompiuterinę eksponatų dokumentaciją. Palengvėja informacijos valdymas tiek paties muziejaus tikslams, tiek skirtingų lankytojų grupių poreikiams. Tačiau Lietuvoje muziejai susiduria ir su didelėmis finansinėmis problemomis norėdami kurti interaktyvias multimedijos sistemas.

Muziejaus informacija turi būti pasiekiamą ir nelankant muziejaus. Dauguma besidominčiųjų siekia autentiškos mokymosi medžiagos lengvai pasiekiamomis formomis – kompaktiniais diskais, videofilmais, interneto svetainėmis, vėliau tai juos gali paskatinti apsilankyti muziejuje, idant galėtų iš arčiau susipažinti su muziejine autentika.

Bet kuris muziejus, populiarindamas savo fonduose sukauptas vertybes, komunikuoja su visomis gyventojų grupėmis – ir tais, kurie lanko muziejus, ir tais, kurie galbūt per visą savo gyvenimą nė karto jame neapsilankys. Tarp nelankančiųjų yra tokių, kurie mano, kad šiais, naujausių informacinių technologijų laikais, nebūtina eiti į muziejų, kad operatyviai gautum kokią nors juos dominančią informaciją – tai tikisi rasti muziejų svetainėse. Muziejų interneto leidiniai tarnauja visiems interneto vartotojams ir potencialiems muziejaus lankytojams.

Kaišiadorių muziejus, neturėdamas patalpų ekspozicijoms, parodoms, edukacinei veiklai ir renginiams, stengiasi išnaudoti visas kitas galimas darbo su muziejaus lankytojais formas. Viena iš jų yra Kaišiadorių muziejaus svetainė www.kaisiadoriumuziejus.lt. Ji pradėta rengti 2001 m. (sudaryta svetainės struktūra, pradėti rengti projektai finansavimui). Lėšos svetainės finansavimui gautos 2002 metais, svetainė pradėjo veikti 2003-aisiais metais ir jau tais pačiais metais VIII-ame Lietuvos www čempionate respublikoje iš 7000 interneto puslapių kūrėjų laimėjusi II vietą kategorijoje „dailė, fotografija, literatūra, kinas, kiti kultūros reiškiniai“ (Suslavičienė, 2003, p. 5).

Svetainės turinį rengė muziejaus darbuotojai, nuo 2003 m. iki 2005 m. administravo Lina Žižliauskaitė, nuo 2005 m. administruoja sekretorė Jūratė Jonaitytė.

Atsiliepimai, kurie pasiekė muziejų darbuotojus, apie muziejų svetainę teigiami (tiek rajono gyventojų, tiek iš kitų Lietuvos vietovių bei institucijų, kurios ieškomos istorinės-kultūrinės informacijos apie Kaišiadorių rajoną remiasi muziejaus internetine svetaine, pvz., vakar buvo 254 lankytojai). (Pokalbis su Kaišiadorių muziejaus direktoriumi Olijardu Lukoševičiumi 2008 m. balandžio 22 d. Užrašė G. Meilutienė)

Kaišiadorių muziejus internetinėje svetainėje siekia:

- pateikti informaciją apie muziejų, jo rinkinius, veiklą,
- pateikti istorinę-kultūrinę informaciją apie miestą ir regioną,
- nesant ekspozicinių patalpų pristatyti muziejaus rinkinius ir parodas,
- pradėti kurti Kaišiadorių kultūros paveldo informacinę sistemą.

Kaip pastebėjusi N. Keršytė (Keršytė, 2005, p. 5) *vyrauja kelios virtualių muziejų pobūdžio tendencijos:*

- *vadinamos „interneto brošiūros“ – skelbiamos muziejaus kolekcijos,*
- *„turinio muziejai“ – fizinių muziejų reprodukcijos trimatėje erdvėje,*
- *struktūros pagal temines koncepcijas.*

Kaišiadorių muziejaus svetainėje duomenys yra struktūruoti, svetainės turinys grupuojamas į dvi pagrindines dalis. Pirmoje pateikiama informacija apie muziejų ir jo veiklą. Antroje – medžiaga kiekvienam, ieškančiam istorinės-kultūrinės informacijos apie Kaišiadoris ir Kaišiadorių rajoną, jo kultūros istoriją ir paveldą.

Svetainės struktūra:

Apie muziejų:

- istorija – trumpa muziejaus istorija, žmonės, prisidėję prie jo įkūrimo,
- veikla – muziejaus funkcijos, veiklos kryptys ir rezultatai,
- kontaktai – muziejaus darbuotojų adresai, telefonai,
- apie projektą – internetinės svetainės tikslai, struktūra,

- rinkiniai – muziejuje kaupiamų archeologijos, istorijos, etnografijos, dailės, gamtos rinkinių apžvalga,
- ekspozicijos – norėta, kad tai būtų Kaišiadorių rajono kultūros ir istorijos teminis pristatymas, šiuo metu kviečiama aplankyti ekspoziciją apie Joną Aistį Rumšiškėse, Jono Aisčio skyriuje.
- parodos – laikinos, teminės parodos,
- archyvas – supažindinama su muziejaus moksliniu archyvu ir jame sukaupta medžiaga,
- leidiniai – muziejuje išleistų ir platinamų leidinių pristatymas.

Apie Kaišiadorys ir Kaišiadorių rajoną:

- Kaišiadorys – miesto istorijos bruožai,
- seniūnijos – Kaišiadorių rajono seniūnijų istorija,
- kultūros paveldas – kultūros paminklų sąrašas ir jų apžvalga,
- žmonės – Kaišiadorių rajone gimusių ir čia dirbusių žymių žmonių biografijos,
- kalendorius – miesto ir rajono kalendorius, atspindintis istorinius faktus ir etnografinius papročius,
- chronologija – istorinė miesto ir rajono raida (tik gaila, kad chronologija baigiasi 2004-04-02 NATO vėliavos pakėlimo ceremonija),
- skaitykla – Kaišiadorių muziejinių straipsniai kultūros istorijos temomis.

Naujienos ir kita aktuali informacija pateikiama svetainės tituliniam puslapyje. Svetainėje duomenys atnaujinami kartą per mėnesį.

Kaišiadorių muziejaus svetainė yra „draugiška“ lankytojui, ją lengva perprasti; patogiu, kai skaitančiajam galima padidinti tekstą. Skoningas, profesionalus dizainas, gerai apgalvota struktūra, aukšta nuotraukų kokybė, žinoma, kas kuria leidinį, leidinys informatyvus. Nepaisant privalumų, trūkumas – turi tik vieną (lietuvišką) versiją, pasitaiko viena kita gramatinė klaida.

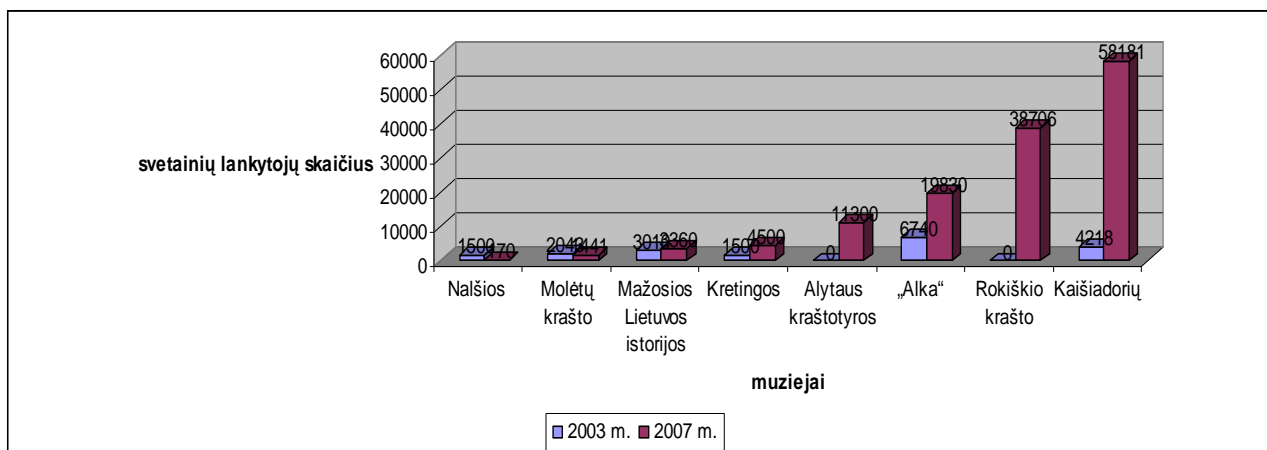
Galėtų būti edukacijai skirtas leidinys ir (ateityje) sudaryta galimybė gauti muziejaus naujienas.

Molėtų krašto muziejaus svetainėje yra: ir angliška versija (ko nėra Kaišiadorių svetainėje); ekspozicija (ne viena, kaip Kaišiadorių svetainėje); parodos (čia galima surasti 56 parodas nuo 2001 metų), renginiai (su nuotraukomis, ypač daug JORĖS šventės nuotraukų), publikacijos (jų labai daug, ir daugiausiai muziejaus darbuotojo Jono Vaiškūno), kraštiečiai (14 žymių krašto žmonių, Kaišiadorių svetainėje jų daugiau); edukacinė veikla (yra kelios gramatinės klaidos); parodų salė nuo 1995 m. (paminėtos visos parodos, nuo 2005 metų – virtualios 8); Galerija Akcija M (44 tautodailininkai, kiekvienas pristatomas, trumpai, su nuotraukomis, aprašyta jų kūrybinė veikla).

Išanalizavus Molėtų krašto muziejaus svetainę galima teigti, kad daugiausia dėmesio muziejus skiria parodų organizavimui (kas savaitę nauja paroda).

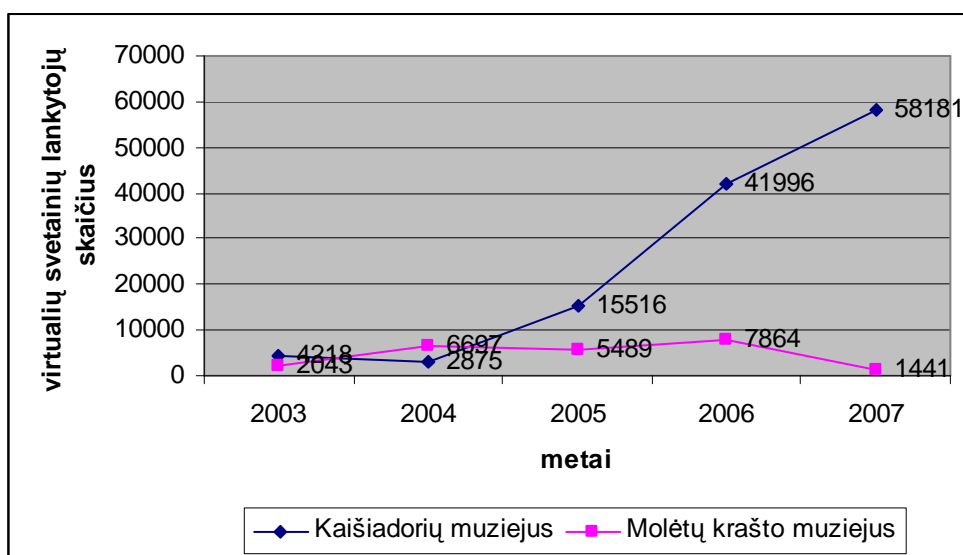
2003 metais iš savivaldybių muziejų (be memorialinių) virtualias svetaines turėjo 8 muziejai: Birštono muziejus (3450 lankytojų), Kretingos muziejus ir Nalšios muziejus (kiekvienas po 1500 lankytojų), Mažosios Lietuvos istorijos muziejus (3010 lankytojų), Molėtų krašto muziejus (2043 lankytojai), Panevėžio kraštotyros muziejus (1965 lankytojai), Žemaičių muziejus „Alka“ svetainę aplankė daugiausia lankytojų – 6740, Kaišiadorių muziejus pagal svetainių lankytojų skaičių liko antras – 4218 lankytojų.

2007 metais iš savivaldybių muziejų (be memorialinių) virtualias svetaines irgi turėjo 8 muziejai (žr. 13 diagramą):

13 diagrama. Virtualių svetainių lankytojų skaičius 2003–2007 metais

Lyginant virtualių svetainių lankytojų skaičius 2003–2007 metais savivaldybių muziejuose, aiškėja, kad Kaišiadorių muziejaus lankytojų skaičius kasmet auga, manytume, dėl pateikiamos informacijos gausos.

14 diagrama. Virtualių svetainių lankytojų skaičiaus palyginimas Kaišiadoryų ir Molėtų krašto muziejuose 2003–2007 metais

Palyginę virtualių svetainių lankytojų skaičius Kaišiadorių ir Molėtų krašto muziejuose 2003–2007 metais (diagrama) matome, kad Molėtų krašto muziejaus svetainės lankytojai neviršija 10000 ribos. Vadinasi, kai yra „gyvos“ ekspozicijos, ne taip dažnai užsukama į virtualią svetainę.

Prienu krašto muziejus savo virtualią svetainę dar tik kuria ir žada dar šiais metais ją „atidaryti“ lankytojams.

Apibendrinant galima teigti, jog:

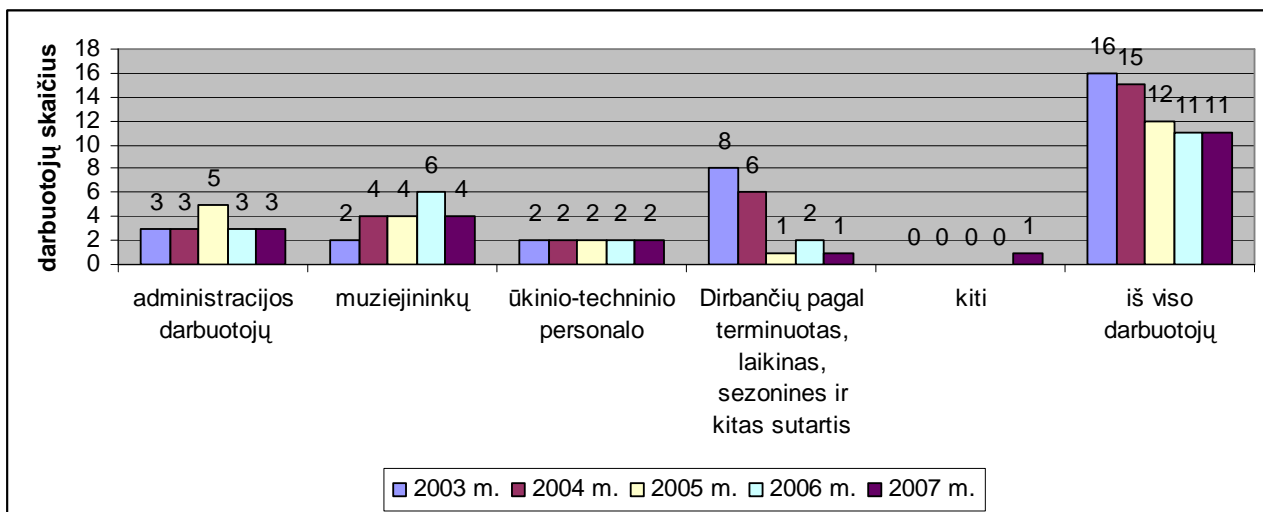
- Kaišiadorių muziejus savo veikloje naudoja informacines technologijas, tačiau trūkstant žmogiškųjų ir finansinių išteklių, jos visapusiškai ir turiningai nepanaudojamos;
- Kaišiadorių muziejus nėra įtrauktas į Lietuvos muziejų modernizavimo programą (neturi patalpų), todėl sunku tikėtis pagerėjimo informacinių technologijų srityje;
- Kaišiadorių muziejus turi neišnaudotų galimybių efektyvesnei informacijos klaidai;
- Apibendrintai galima sakyti, kad virtualus muziejus, yra perspektyvus bei naudingas ir nurungia fizinius (realius) muziejus prieinamumo atžvilgiu.

3.3.4. Muziejaus darbuotojai

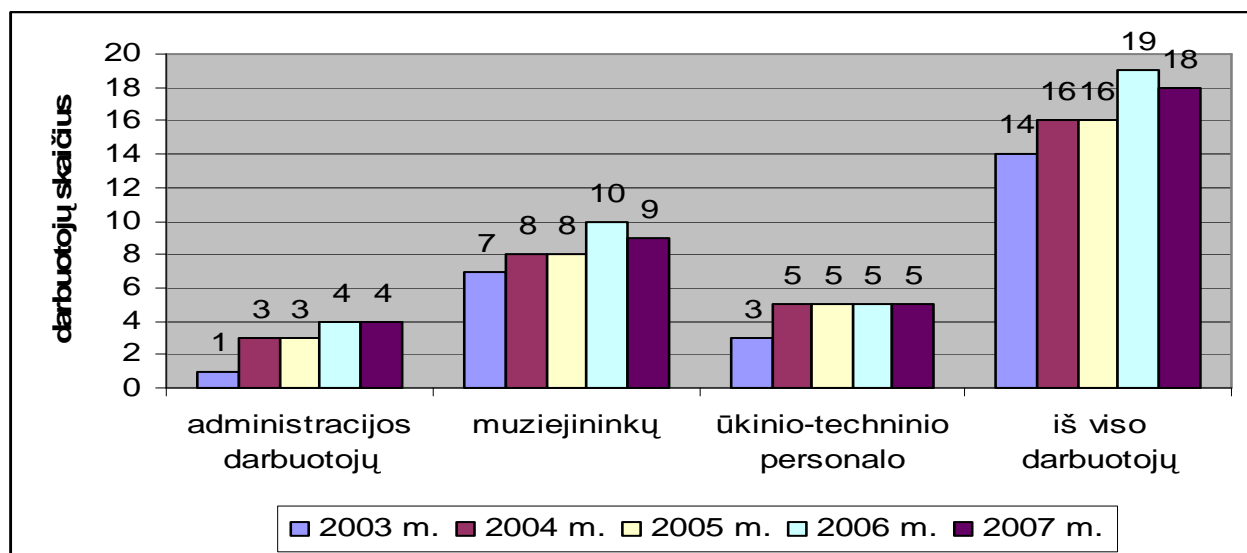
Muziejai dažniausiai yra organizacijos, kurių darbo negalima standartizuoti ir kurie labiau nei kitos organizacijos priklauso nuo bendradarbių panaudojimo ir kvalifikacijos. Bendradarbiai – tikrasis muziejaus kapitalas, kurio galimybės geriau realizuojamos, kai visi dirba kaip viena komanda, o ne hierarchinė organizacija (Waidacher, 2007, p. 212).

Muziejams reikalingi aitingai pasirėngę, savo profesiją išmokę žmonės, kurie ją mėgsta ir nuolat tobulinasi. 2000 m. Vilniaus universiteto Komunikacijos fakultete buvo sukurtos muziejininkystės magistro ir Šiaulių universitete – istorijos su paveldo specializacija bakalauro studijų programos. Darbuotojai savo kvalifikaciją taip pat kelia seminaruose Lietuvos kultūros darbuotojų tobulinimosi centre Vilniuje.

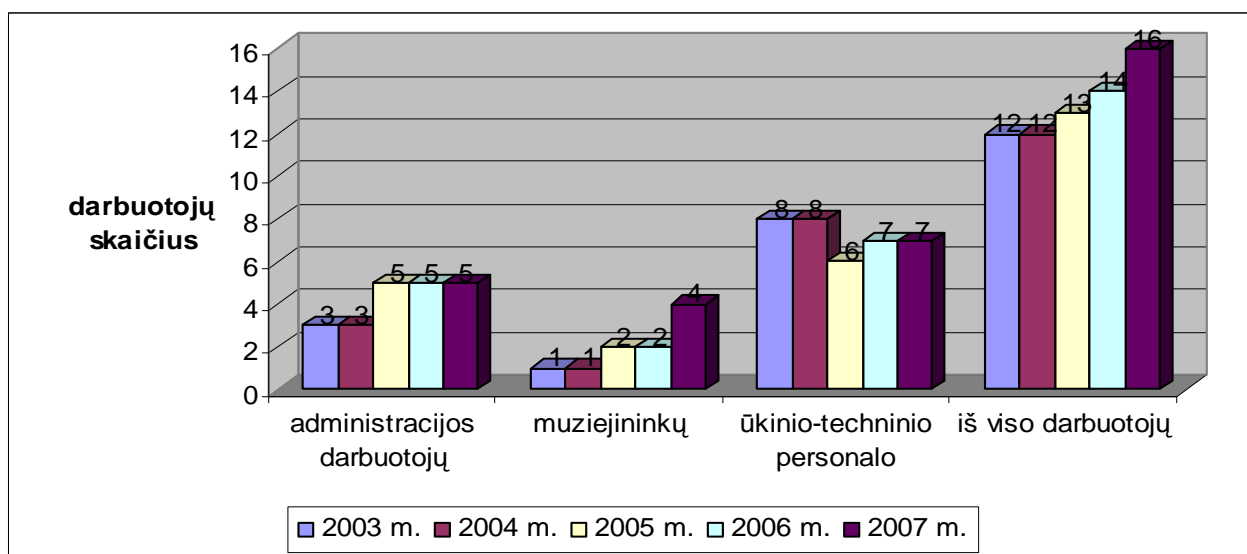
Palyginkime trijų muziejų darbuotojų sudėtį 2003–2007 metais (žr. 15–17 diagramas).

15 diagrama. Kaišiadorių muziejaus darbuotojų sudėtis 2003–2007 metais

16 diagrama. Molėtų krašto muziejaus darbuotojų sudėtis 2003–2007 metais

17 diagrama. Prienų krašto muziejaus darbuotojų sudėtis 2003–2007 metais

Palyginę 15–17 diagramas pastebime, kad administracijos darbuotojų skaičius mažiausias Kaišiadorių muziejuje, didžiausias Prienų krašto muziejuje; didžiausias muziejininkų skaičius Molėtų krašto muziejuje; daugiausia ūkinio-techninio personalo Prienų krašto muziejuje; Kaišiadorių muziejus turi 1 projektų vadovą (pokalbis su Kaišiadorių muziejaus direktoriumi Olijardu Lukoševičiumi 2008 m. kovo 22 d. Užrašė G. Meilutienė).

Kaišiadorių muziejaus darbuotojų pagrindinės veiklos:

Direktorius – Olijardas Lukoševičius. Istorikas (1989 m. baigė Vilniaus pedagoginio instituto Istorijos-pedagogikos fakultetą, 2004 m. – Vilniaus universiteto Komunikacijos fakultetą (muziejininkystės studijų programą), darbo stažas – 17 metų, muziejuje – nuo 1998 m.

Vyr. fondų saugotoja – Diana Tomkuvienė. Dailininkė-dizainerė (1993 m. baigė Vilniaus dailės akademijos Taikomosios dailės fakultetą), darbo stažas – 13 metų, muziejuje – nuo 1998 m.

Muziejininkas – Rolandas Gustaitis. Studijuoja Vilniaus universiteto Istorijos fakulteto neakivaizdiniame skyriuje, muziejuje – nuo 1998 m.

Muziejininkė – Augustina Grinkevičiūtė. Archeologė (2004 m. baigė Vilniaus universiteto Istorijos fakultetą), muziejuje – nuo 2004 m. 2005-02-21 – 2005-03-04 stažavosi Lietuvos Dailės muziejuje, P. Gudyno restauravimo centre archeologinių radinių ir keramikos pirminės priežiūros, konservavimo bei restauravimo. Ji taip pat nuo 2006 m. spalio 2 dienos dirba Kaišiadorių rajono savivaldybės administracijoje Švietimo, kultūros, sporto ir socialinių reikalų departamento Švietimo ir kultūros skyriaus vyresniąja specialiste (kultūros paveldui).

Muziejininkė-restauratorė Eglė Staninaitė muziejuje nuo 2007 m.

Skyriaus vedėja Gražina Meilutienė, muziejuje nuo 2005 metų, studijuoja Vilniaus universiteto Komunikacijos fakultete muziejininkystės studijų programą.

Kiti muziejininkai ir projektų vadovai dirba pagal terminuotas sutartis.

Muziejininkas yra pagrindines muziejaus veiklos funkcijas atliekantis darbuotojas, kuris renka, inventorizuoja, tvarko, eksponuoja rinkinius, tyrinėja ir populiarina Kaišiadorių rajono kultūros istoriją.

Pagrindinės ir nuolatinės muziejininkų pareigybės funkcijos: rinkti Kaišiadorių regiono kultūrinę raidą atspindinčius eksponatus ir kitą medžiagą; vykdyti eksponatų apskaitą; inventorinti eksponatus, sudaryti eksponatų kartotekas (inventoriaus, topografines, kitas – pagal pasirinkimą); eksponatus tvarkyti, dezinfekuoti, rūpintis jų konservavimu ir restauravimu, vykdyti planinį eksponatų tikrinimą; ruošti ekspozicijas, parodas ir kitus renginius, rengti paskaitas, pranešimus, publikacijas, edukacines programas, vesti ekskursijas; teikti kultūrinę-istorinę informaciją muziejaus interesantams; organizuoti ir dalyvauti ekspedicijose.

Šalia bendrųjų muziejininko pareigų darbuotojas atsako už vienos specializuotos rinkinių grupės (archeologinės, istorinės, etnografinės arba dailės) komplektavimą ir tvarkymą – renka

ekspوناتus ir kitą informacinę medžiagą, rūpinasi jų būkle ir saugojimu, ekspozicijos planavimu ir rengimu, bibliotekos, mokslinio-kraštotyryninio ir kitų archyvų kaupimu, pildo bibliografinę kartoteką, rengia publikacijas, perima eksponatus į materialinę atsakomybę, vykdo planinį eksponatų tikrinimą.

Kiti darbuotojai:

Genovaitė Bičkauskienė – vyr. buhalterė.

Jūratė Jonaitytė – sekretorė.

Jonas Bačiulis – vairuotojas, stažavosi Lietuvos Dailės muziejuje, P. Gudyno restauravimo centre metalo pirminės priežiūros, konservavimo bei restauravimo.

Vyda Vaicekauskienė – valytoja.

2005 m. įvykę svarbiausi struktūriniai pasikeitimai – Rumšiškių Jono Aisčio muziejaus prijungimas prie Kaišiadorių muziejaus (nuo 2005 m. sausio 1 d.) ir muziejaus folkloro ansamblių perdavimas Kaišiadorių kultūros centrui (nuo 2005 m. vasario mėn.).

Darbas muziejuose apima įvairias profesijas ir specializacijas, pvz.: archeologo, istoriko, etnografo, dailėtyrininko, kultūrinės ir edukacinės veiklos organizatoriaus, ekskursijų vadovo, dizainerio, fotografo, archyvaro, konservatoriaus-restauratoriaus, informacinių technologijų inžinieriaus ir kt. Šiuo metu muziejaus darbuotojų skaičius beveik atitinka institucijos darbo pobūdį. Tačiau, keičiantis darbo pobūdžiui, susijusiam su rinkinių priežiūra ir apsauga, ekspozicijų lankytojų bei interesantų aptarnavimu ir renginių organizavimu, darbuotojų etatų struktūrą tektų peržiūrėti. Šiuo metu reikėtų informacinių technologijų inžinieriaus. Yra laisvas etatas muziejininkui-etnografui, tačiau nėra ką priimti. Įrengus patalpas ekspozicijoms, parodoms, edukacinei veiklai ir renginiams reikėtų ūkvedžio, salės prižiūrėtojo, edukacinės veiklos organizatoriaus, gido, valytojo etatų (pokalbis su Kaišiadorių muziejaus direktoriumi Olijardu Lukoševičiumi 2008 m. balandžio 22 d. Užrašė G. Meilutienė).

Apibendrinant galime teigti, kad Kaišiadorių muziejuje dirba aukštos kvalifikacijos muziejininkai.

3.3.5. Muziejaus patalpos

Dabartinis pastatas, kuriame įsikūręs Kaišiadorių muziejus, Gedimino g. 85, Kaišiadoryse, Kaišiadorių rajono savivaldybės patikėjimo teise atiduotas valdyti Kaišiadorių muzikos mokyklai. Planuojama renovacija. Nuo muziejaus įkūrimo buvo planuojama virš šio pastato pastatytoje mansardoje, pritaikyti patalpas ir įkurdinti muziejų, tačiau muzikos mokykla išaugo iki meno mokyklos, patalpos jai reikalingos. Šiuo metu pastate įsikūrusios 6 įstaigos: UAB „Vermė“ (konditerijos cechą), Vaikų dienos centras, Pedagoginės psichologinės pagalbos tarnyba, Kūno

kultūros centro administracija, Kaišiadorių meno mokykla ir Kaišiadorių muziejus. Buvo planuojama muziejų įkurdinti buvusio banko pastate, tačiau nebuvo laiku sutvarkyti dokumentai, ir buvęs banko pastatas jau priklauso jį įsigijusiam verslininkui, kuris neplanuoja jo vėl parduoti.

„Svajojame padaryti muziejų labai funkcionalų, jis kartu taptų ir turizmo, informacijos centru. Kaišiadoryse daugiau kaip 3000 moksleivių“ (O. Lukoševičius).

„Buvo siūlymas įsikurti Rumšiškėse, tačiau muziejus Kaišiadorių, ir tai netgi pavojinga. O jei bus administracinis persikirstymas ir Rumšiškės atiteks Kaunui?“ (Rita Janušaitytė).

Įsikūrus Stasiūnų dvare – Stasiūnų dvaras nėra miesto centre, tai nėra palanki vieta, be to, dvaras labai apleistas, būtų reikalingos milžiniškos lėšos. Žiežmariuose būtų galima renovuoti žydų sinagogą, ten žydų bendruomenės nėra, sinagoga galėtų atitekti muziejinėms reikmėms. Tačiau yra planų tokiu atveju ten perkelti Žiežmarių biblioteką. Norint panaudoti kino teatro pastatą Kaišiadoryse – reikėtų renovuoti, reikėtų perdengimų, bet pastato sienos perdengimų neatlaikytų. Miesto generaliniame plane buvo numatyta vieta naujo muziejaus pastato statybai tarp buvusio banko ir Vyskupijos.

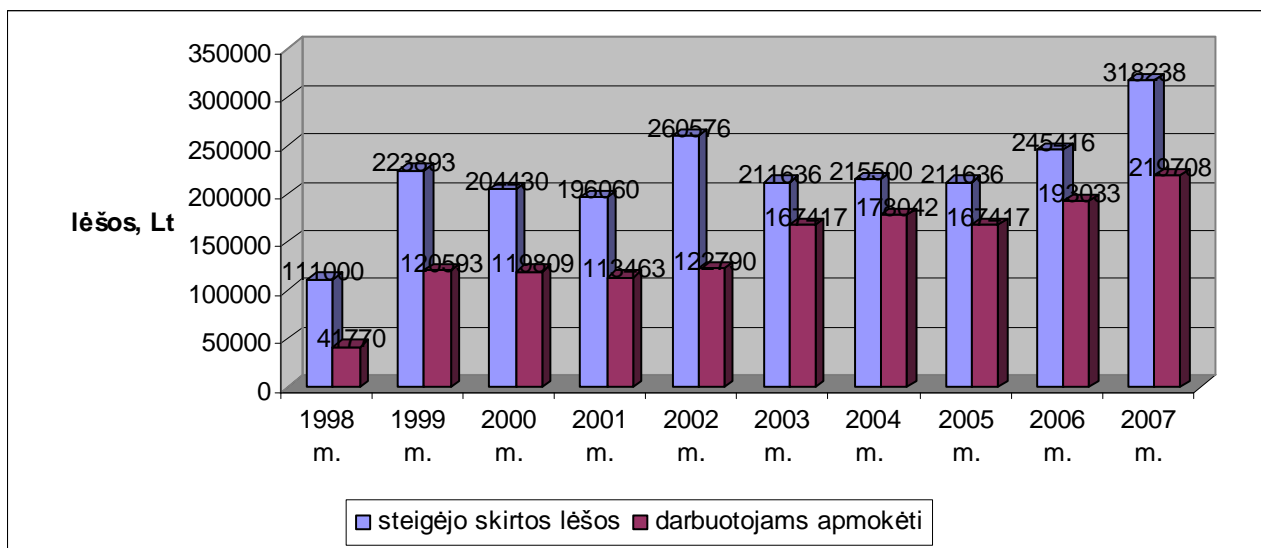
2005 m. Kaišiadorių muziejaus direktorius Olijardas Lukoševičius buvo parengęs 7 muziejaus patalpų vietos variantus ir poreikius.

Paskutinis variantas – priestatas prie renovuojamos Kaišiadorių bibliotekos jau pradėtas realizuoti – š. m. balandžio 29 d. Kaišiadorių rajono savivaldybės taryba priėmė nutarimą dėl Kaišiadorių bibliotekos renovacijos.

3.3.6. Lėšos

Kaišiadorių muziejus yra Kaišiadorių rajono savivaldybės biudžetinė įstaiga ir jo finansavimas nėra tolygus, pvz., 2006 m. rajono biudžetas buvo 62108090 Lt, o 2007 m. – 67815000 Lt, iš jų Kaišiadorių muziejui skirta atitinkamai 245416 Lt ir 318238 Lt (kas nesudarė nė 1 % savivaldybės biudžeto). Kaišiadorių rajono savivaldybės 2005 m. biudžeto išlaidų pagal valstybės funkcijas didžiausią dalį sudarė išlaidos švietimo sferai (53,6 %), ekonomikai išlaidos sudarė 5,2 %.

2006 metais beveik pusė rajono biudžeto buvo skirta švietimo reikmėms; 7,6 mln. – investicijų ir statybos programai, apie 5 mln. – savivaldybės veiklos pagrindinių funkcijų vykdymui; apie 400 000 Lt – sveikatos programai, 810 000 – kūno kultūros ir sporto plėtros programai, 2 mln. 800 660 Lt – kultūrai ir pan. Rajono kultūros įstaigoms skiriama apie 8 % viso savivaldybės biudžeto, tačiau daugiausiai lėšų skiriama Kaišiadorių kultūros centrui, nes tai didžiausia kultūros įstaiga rajone (Pokalbis su Kaišiadorių rajono savivaldybės administracijos Švietimo, kultūros, sporto ir socialinių reikalų departamento Švietimo ir kultūros skyriaus vyresniąja specialiste Rita Janušaityte 2008 m. balandžio 28 d. Užrašė G. Meilutienė).

18 diagrama. Kaišiadorių muziejui savivaldybės skiriamų lėšų kitimas 1998–2007 metais

Nagrinęjant Kaišiadorių muziejui savivaldybės skiriamas lėšas aiškėja, kad vis didesnė lėšų dalis skiriama darbuotojams apmokėti (nuo 38 % 1998 metais iki 69 % 2007 metais) (žr. 18 diagramą).

Ekspонатams įsigyti skiriama 0–2 % visų muziejui skirtų biudžetinių lėšų kiekio (1998 metais, 2000 metais ir 2001 metais tai nesudarė 1 % visų lėšų; 2002 metais, 2003 metais, 2005 metais ir 2006 metais ekspонатams įsigyti buvo skiriama 1 % lėšų; 1999 metais, 2004 m. ir 2007 m. tai sudarė 2 % visų muziejui skirtų biudžetinių lėšų).

Įdomu pastebėti, kad patalpų remontui buvo skirta lėšų tik 2 kartus: 5640 Lt pirmaisiais metais (1998 m. – įsikuriant įdėtos naujos durys į saugyklas) ir 301 Lt 2000 metais – 32 m² patalpa pritaikyta ekspонатų saugojimui (pokalbis su Kaišiadorių muziejaus vyr. fondų saugotoja Diana Tomkuvienė 2008 m. balandžio 22 d. Užrašė G. Meilutienė).

Jau nuo 2003 m. muziejaus darbuotojai pradėjo rašyti projektus į įvairius Lietuvos fondus programiniam finansavimui (2003 m. buvo parengti 2 projektai – kilnojamai parodai (Švietimo kaitos fondui) ir etnografinio žinyno rengimui (Kultūros ministerijai); 2004 m. parengti du kultūrinės veiklos projektai Kultūros ministerijos leidybos ir Regionų kultūros projektų konkursams, 2005 m. – Kauno apskrities viršininko administracijai – „Kaišiadorių etnografinio žodynėlio“ išleidimui, Kultūros ministerijai – dėl knygos „Kruonio apylinkės“ parengimui ir dėl Žaslių tautinių drabužių atkūrimo ir pagaminimo; 2006 m. – Kultūros ministerijai – „Kaišiadorietišku tautinių drabužių atkūrimas“ ir „Knygos apie Kruonio apylinkes išleidimas“ ir Kultūros ir sporto rėmimo fondui – „Kaišiadorių rajono archeologijos sąvado išleidimas“; 2007 m. – Kultūros paveldo departamentui – „Senasis Vilniaus – Kauno kelias“ ir 3 projektai Kultūros ministerijai – „Savivaldybių muziejų darbuotojų stovykla-seminaras“ (su Lietuvos savivaldybių muziejų direktorių bendrija), „Kaišiadorių katedra: architektūros, dailės ir kultūros istorijos pažinimas“ ir iliustracijų parengimas leidiniui „Kaišiadorių apylinkių tautiniai drabužiai“.

2007 m. parengtas ir įgyvendintas projektas „Senuoju Vilniaus – Kauno keliu“konkurso Kultūros paveldo departamentui prie Kultūros ministerijos Nekilnojamojo kultūros paveldo pažinimo sklaidos ir atgaivinimo programų projektų rėmimo valstybės biudžeto lėšomis.

Taigi, galima išvada, jog muziejaus finansavimas didėja nežymiai, vis daugiau lėšų skiriama darbuotojams apmokėti. Eksponatams įsigyti muziejus skiria 0–2 % visų muziejui skirtų biudžetinių lėšų. Kultūrinei veiklai vystyti muziejus rašo projektus įvairiems Lietuvos fondams.

3.4. Kaišiadorių muziejaus socialinis vaidmuo

Apžvelgę Kaišiadorių muziejaus dešimties metų veiklą, galime konstatuoti, kad muziejaus veikla yra daugiašakė, orientuota į įvairaus amžiaus grupių Kaišiadorių rajono gyventojus. Neturint patalpų ekspozicijoms, parodoms, edukacinei veiklai ir renginiams, sunku kalbėti apie muziejaus socialinį vaidmenį. Muziejus, įrengus patalpas lankymui, savo veiklos programoje yra numatęs tokias lankytojams aktualias veiklos sritis ir funkcijas (pokalbis su Kaišiadorių muziejaus direktoriumi O. Lukoševičiumi 2008 m. balandžio 22 d. Užrašė G. Meilutienė):

- muziejinę:
 - 1) kaupti muziejines vertybes, taip pat priimti archeologinių kasinėjimų metu rastus radinius (muziejus – kaip savivaldybės kilnojamųjų kultūros vertybių kaupimo vieta ir saugykla);
 - 2) užtikrinti sukauptų muziejinių vertybių apskaitą ir apsaugą (tinkamai įrengtas pastatas – kaip išliekamąją vertę turinčių daiktų apsaugos garantas);
 - 3) tyrinėti muziejaus rinkinius ir regiono visuomeninius bei gamtos raidos procesus (muziejuje sukauptų vertybių ir kitos informacijos naudojimas mokslo, krašto tyrinėjimo ir pažinimo tikslais);
 - 4) muziejinių vertybių tvarkymas ir konservavimas (muziejus – kaip rajono kilnojamųjų kultūros paveldo vertybių pirminės priežiūros ir konservavimo vieta);
 - 5) visuomenės supažindinimas su muziejinėmis vertybėmis bei jų rinkiniais: rengti nuolatinės ir laikinos ekspozicijas, parodas; publikuoti tyrinėjimų rezultatus, katalogus, rengti populiariančius leidinius (muziejus – kaip Kaišiadorių rajono muziejinės komunikacijos centras).
- kultūrinę: maždaug 100–150 m² dydžio salė sudarytų sąlygas kameriniams kultūriniais renginiams – koncertams, susitikimams, vakarams, proginiams minėjimams ir parodoms.
- edukacinę: paprastai moksleiviai sudaro apie pusę muziejų lankytojų. Maždaug 40 m² patalpoje įrengus edukacinę klasę čia galėtų vykti ne tik ekskursijos, bet ir teminės

pamokos, meno pažinimo programos, taip pat švietėjiškos programos suaugusiems, seminarai ir pan.

- informacinę: muziejus atidarytas ne tik darbo, bet ir poilsio bei švenčių dienomis, todėl jis tampa turizmo informacijos centru gyventojams ir miesto svečiams. Kita informacinė funkcija siejasi su muziejuje sukaupta regiono istorine-kultūrine informacija, todėl įrengus skaityklą lankytojai galėtų naudotis muziejaus biblioteka ir archyvu (kraštotyrine-mokslinė, taip pat video, audio ir foto medžiaga).
- laisvalaikio: aplink pastatą esanti erdvė galėtų tarnauti ir būti formuojama kaip gyventojų ir svečių laisvalaikio praleidimo vieta. Muziejaus aplinka ir jame teikiamos paslaugos ne tik darbo metu, bet ir savaitgaliais bei švenčių dienomis sudarytų sąlygas pažintiniam laisvalaikiui šeimoms, ekskursijų grupėms ir pavieniams lankytojams.

Muziejaus veikla galėtų teikti ir socialinę-ekonominę naudą – kuriant miesto kaip administracinio ir kultūrinio centro vaizdinį, svetingesnę aplinką, pritraukiant lankytojus ir turistus, socialiai integruojant skirtingų amžiaus grupių ir istorinės patirties rajono gyventojus, sukuriant palankesnę vietovės aplinką.

Muziejaus veikla galėtų teikti ir tiesiogines pajamas – už bilietus, ekskursijas, parduotus suvenyrus, leidinius ir kitas paslaugas. Netradicinė muziejaus erdvė galėtų tarnauti ir reprezentacinėms miesto ir savivaldybės reikmėms – salėje galėtų vykti priėmimai ir kitos iškilmingos ceremonijos (pokalbis su kaišiadorių muziejaus direktoriumi Olijardu Lukoševičiumi 2008 m. balandžio 22 d. Užrašė G. Meilutienė).

Apibendrinant galima daryti išvadą, kad:

Kaišiadorių muziejus yra lokalus muziejus, nes jo tikslai yra kaupti, saugoti ir populiarinti Kaišiadorių rajono kultūros bei gamtos vertybes, derinant vertybių saugojimą su visuomenės švietimu ir kultūrinių paslaugų teikimu.

IŠVADOS

1. Apibendrinus atliktą tyrimą galima konstatuoti, kad Kaišiadorių muziejus, nuo savo kūrimosi pradžios kaupdamas ir autentiškus kultūros paminklus, ir įvairiapusišką informaciją apie Kaišiadorių rajoną, turi potencialių galimybių tenkinti pagrindinius rajono žmonių kultūrinius ir socialinius poreikius.
2. Muziejus, planuodamas tolimesnę veiklą, privalo atsižvelgti į bendruomenės poreikius, kuriuos galėtų išsiaiškinti sociologiniu tyrimu.

SUMMARY
Kaišiadorys Museum as a case of the local museum
Gražina Meilutienė

The goal of Kaišiadorys Museum is to store, preserve and popularize the cultural and nature values of the municipality of Kaišiadorys region. The preservation of values is being coordinated with the education and cultural service for the society. The main *problem* of this museum is *how* to realize the activities of the modern museum which are connected with the development of the functions of culture, education and information and how to become the part of the infrastructure of culture and heritage together with the library because of the complicated local conditions. The activity of the local museum which has no rooms for exhibitions, displays, educational programs and other events has not being investigated in Lithuania yet.

Two similar local museums are being compared with the activity of Kaišiadorys Museum: Museum of Prienai region (founded in 1995) as one more museum from Kaunas district and Museum of Molėtai region (founded in 1991, opened for visitors in 1997) which has it's own internet pages. The activity of the recent ten years is being compared.

Subject of investigation: Kaišiadorys Museum as an example of the local museum.

Goal of investigation: to determine the particularity of one local museum of Lithuania and it's importance to the culture of the region.

Tasks of investigation: 1. to analyse the activities of Kaišiadorys Museum, 2. to compare the forms of activities of the local museums.

Methods of investigation: 1. analysis of the scientific literature, 2. analysis of the documents conditioned by the activity of the museums, 3. case study, 4. interview, 5. analysis and summing-up of the material of the investigation.

Using the analysis of the documents conditioned by the activity of the museums, the pages of internet of Kaišiadorys Museum, the material from the web portal of the Museums of Lithuania, the analysis of funds and activity of Kaišiadorys Museum and *methods* of comparison as well it was arrived at the *conclusion* that Kaišiadorys museum, from its foundation collecting authentic monuments of culture and various information about Kaišiadorys region as well has the potential possibilities to satisfy the main cultural and social demands of people living in this region.

The investigation may be important to the activities of the local museums, communications of the local society and the development of it's culture. The study will be useful for workers of municipal museums, for researchers of cultural history and museum theory, as well as for students of museology.

BIBLIOGRAFINIŲ NUORODŲ SĄRAŠAS

1. ÅGREN, Per-Uno. Administrative, Social and Cultural Space – Three aspects of a regional museum dilemma. Study series 6. *ICOM's International Committee for Regional Museums*, 1999, p. 23–24.
2. ANDERSSON, B. Įsivaizduojamos bendruomenės. Apmąstymai apie nacionalizmo kilmę ir plitimą. Vilnius: Baltos lankos, 1999, p. 51.
3. BALTRŪNAITĖ, Renata. Mokymosi muziejuose galimybės ir formos. *Lietuvos muziejai*, 2003, nr. 3, p. 6–10.
4. BARŠAUSKIENĖ, Viktorija; ir LELIŪGIENĖ, I. *Sociokultūrinis darbas bendruomenėje (Užsienio šalių patirtis)*: Monografija. Kaunas, Technologija, 2001. 375 p.
5. Bendruomeniškumas ir savivalda, 2000, p. 18.
6. BOGUŠIENĖ, Irena. *Muziejų politika Lietuvos nepriklausomybės laikotarpiu 1990–2002 metais*: magistro darbas [mašinėraštis]. Vilniaus universitetas, Komunikacijos fakultetas, Bibliotekininkystės ir informacijos mokslų institutas. Vilnius, 2003.
7. BŪČYS, Žygintas. Rinkinių valdymas: formavimas ir dokumentavimas. Muziejų vadyba: seminarai, teorija, praktika. Straipsnių rinkinys, Vilnius, 2002, p. 46. ISBN 9955-9394-3-5.
8. BUGAILIŠKIS, Peliksas. Provincijos muziejai ir jų būklė. *Gimtasai kraštas*, 1935, nr. 3–4, p. 380–391.
9. DOBRANSKIENĖ, Romualda. Mokyklos bendruomenės vadyba. Klaipėda, 2002, p. 8. ISBN 9955-456-85-X.
10. Ekspонатas kaip komunikacinis artefaktas: VI mokslinė konferencija [Šiaulių “Aušros” muziejus, 2003 m. gegužės 6 d.]: straipsnių rinkinys. Šiauliai, 2003. 86 p.
11. GAIŽUTIS, Algirdas. Žvilgsnis. Kaunas, Santara, 2001, p. 28, 36.
12. GALAUNĖ, Paulius. Kaip šiandien suprantami muziejaus uždaviniai ir darbai. *Naujoji Romuva*, 1932, nr. 3, p. 32.
13. ICOM-Lietuva: Tarptautinės muziejų tarybos Lietuvos nacionalinis komitetas [interaktyvus]. 2008 [žiūrėta 2008 m. sausio 15 d.]. Prieiga per internetą: <http://lithuania.icom.museum/leidiniai.htm>.
14. ICOM Statutas. Lietuvos nacionalinis muziejus. Vilnius, 2003. 49 p.
15. INGEMANN, Bruno. Ten theses on the Museum in society. *Nordisk Museologi*, 2000/1, p. 47–55.

16. JOHANSEN, Anders. Museum studies as museum development. *Nordisk Museologi*, 2000/2, p. 59–68.
17. JOKŠAS, Leonardas. Ar kultūra – penkta koja? 2007-12-27 [interaktyvus] [žiūrėta 2008 m. balandžio 22 d.] Prieiga per internetą:
< <http://www.atspindziai.lt/index.php?id=1815> >
18. JOVAIŠA, Leonas. Hodegetika. Vilnius: Agora, 1996, p. 79.
19. KASPERAVIČIUS, Julius. *Lietuvos TSR muziejai*. Vilnius: Mintis, 1968, 94 p.
20. Kaišiadorių muziejaus svetainė [interaktyvus] 2008 [žiūrėta 2008 m. sausį–balandį] Prieiga per internetą: <<http://www.kaisiadoriumuziejus.lt>>
21. Kaišiadorių muziejaus veiklos programa. Kaišiadorių muziejus, 2007 (tik tarnybiniam naudojimui).
22. Kaišiadorių muziejus: 1998–2003. Sudarė Olijardas Lukoševičius. Kaišiadorys, 2003. 80 p. ISBN 9986-646-24-3.
23. KERŠYTĖ, Nastazija. *Lietuvos muziejai iki 1940 metų. Lietuvos muziejų raida XVI–XX amžiaus ketvirtajame dešimtmetyje*. Vilnius: Lietuvos nacionalinis muziejus, 2003. 232 p.: iliustr., santr. anglų k. ISBN 9955-415-29-0.
24. KERŠYTĖ, Nastazija. Muzeologija Lietuvos mokslo kontekste. *Knygotyra*, 40, Vilniaus universitetas, 2003, p. 10–23, ISSN 0204-2061.
25. KERŠYTĖ, Nastazija. Muziejinė edukacija ir mokymas(is). Muziejų edukacinės programos. Teorija, praktika. Vilnius, 2005, p. 2–6. ISBN 9955-9816-01-1.
26. KERŠYTĖ, Nastazija. Muziejai ir kultūros paveldo globos strategija. *Lietuvos muziejai*, 2003, nr. 1, p. 5–6. ISSN 1648-7109.
27. KERŠYTĖ, Nastazija. Muziejus ir visuomenė: jų tarpusavio sąveika. *Muziejininkystės biuletenis*, 2001, nr. 2–3, p. 7.
28. Knygotyra: vadovėlis. Vilniaus universitetas, komunikacijos fakultetas, knygotyros ir dokumentotyros institutas [sudarytojas ir ats. redaktorius Domas Kaunas]. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2006, p. 67–87. ISBN 9986-19-928-X.
29. LEWIS, Richards D. Kultūrų sandūra. Kaip sėkmingai bendrauti su kitų tautų ir kultūrų atstovais. Vilnius: Alma littera, 2002, p. 69–70. ISBN 1-85788-087-0.
30. Lietuvos gyventojų kultūriniai poreikiai. Vilnius, 2004. 118 p.
31. Lietuvos kultūros politikos nuostatos. *Valstybės žinios*. 2001, nr. 42-1454.
32. Lietuvos muziejų mokslinė veikla: V konferencija [Kėdainiai, 2002 m. balandžio 26 d.]: mokslinių straipsnių rinkinys. Kėdainiai: Kėdainių krašto muziejus, 2002, nr. 1. 50 p.
33. Lietuvos muziejų svetainė. Vilnius: Lietuvos Respublikos kultūros ministerija [žiūrėta 2008 m. kovo 4 d.]. Prieiga per internetą: < <http://www.muziejai.lt/> >

34. Lietuvos muziejų svetainės, tinklapiai internete. Vilnius: Lietuvos Respublikos kultūros ministerija, [žiūrėta 2008 m. kovo 5 d.]. Prieiga per internetą:
< http://www.muziejai.lt/lietuvos_muzieju_svetaines.htm >
35. Lietuvos Respublikos muziejų įstatymas. *Valstybės žinios*. 1995, Nr. 53-1292; 1997, Nr. 65-1546.
36. Lietuvos Respublikos muziejų įstatymo pakeitimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 59-2638.
37. Lietuvos Respublikos regionų plėtros programa. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 82-3521.
38. Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 91-2832.
39. Litanistika muziejuose: faktai, sampratos, procesai. Lietuvos muziejų asociacijos rinkinių mokslinio tyrimo sekcijos VII mokslinė konferencija [Kauno medicinos ir farmacijos istorijos muziejus, 2004 m. balandžio 30 d.]: straipsnių rinkinys. Kaunas, 2004, nr. 3. 87 p.
40. LORENTZ, S. Guide to Museums and Collections in Poland. Warsaw, 1974, 28 p.
41. LUKOŠEVIČIUS, Olijardas. *Lietuvos savivaldybių kraštotyros muziejai: raidos ir tipologinės ypatybės*. Magistro darbas [mašinėraštis]. Vilniaus universitetas, komunikacijos fakultetas, bibliotekininkystės ir informacijos mokslų institutas. Vilnius, 2004.
42. LUKOŠEVIČIUS, Olijardas. Regioniniai muziejai: paskirtis ir reikšmė. *Lietuvos muziejai*, 2003, Nr. 4, p. 5–8.
43. MAŽEIKIENĖ, Ona. Muziejininkas – tarnautojas, mokslininkas ar techninis darbuotojas? V konferencija [Kėdainiai, 2002 m. balandžio 26 d.]: mokslinių straipsnių rinkinys. Kėdainiai: Kėdainių krašto muziejus, 2002, nr. 1, p. 8–9.
44. MAŽIULIS, A. Kraštotyros muziejai Lietuvoje ir svetur. Litanistikos instituto 1973 metų suvažiavimo darbai. Čikaga, 1975, p. 235–246.
45. Mokomasis anglų kalbos žodynas. Vilnius: Alma littera, 2000, p. 388. ISBN 9986-02-874-4.
46. Mokomasis anglų kalbos žodynas. Vilnius: Alma littera, 2000, p. 815. ISBN 9986-02-874-4.
47. Museums in Finland. [interaktyvus] [žiūrėta 2008 m. kovo 5 d.] Prieiga per internetą
< <http://www.museums/fi/english/pages/organization/museums.html> >
48. REKLAITIS, P. Muziejus. Lietuvių enciklopedija. T. 19 (1959), p. 438.
49. SALATKIENĖ, Birutė. Muziejų mokslinė veikla. Lietuvos muziejų rinkiniai: konferencija [Kėdainiai, 2002 m. balandžio 26 d.]: mokslinių straipsnių rinkinys. Kėdainiai, 2002, nr. 1. p. 5–7.
50. SALATKIENĖ, Birutė. Muziejus kaip mokslo įstaiga. Lietuvos muziejų rinkinių kaupimas ir tyrimas. Atradimai, problemos, perspektyvos. IV konferencija [Trakai, 2001 m. gegužės 3–4 d.]: mokslinių straipsnių rinkinys. Trakai, 2001, p. 5.

51. SALATKIENĖ, Birutė. Švedai klausia – kas yra muziejus? Tarptautinė konferencija „Museum – 2000“ Stokholme. *Muziejininkystės biuletenis*, 2001, nr. 4, p. 4–7.
52. SARŽICKIENĖ, BIRUTĖ. Icom – Barselona – 2001. *Muziejininkystės biuletenis*. 2001, nr. 4, p. 6–7.
53. SCHEIFFERS, Sue. *The role of the small museum in preserving South Australia's local and specialist history* [interaktyvus] [žiūrėta 2008 m. kovo 31 d.] Prieiga per internetą < http://www.history.sa.gov.au/chu/programs/history_conference/SueScheiffers.pdf >
54. SENAPĖDIS, Romanas. Lietuvos muziejai 1988–1996 metais. *Muziejininkystės biuletenis*. 1997, nr. 3, p. 2.
55. SENAPĖDIS, Romanas. Muziejai tarp švenčių ir kasdienybės. *Muziejininkystės biuletenis*. 2000, nr. 2, p. 3.
56. Sociologijos žinynas. Vilnius, 1993, p. 278.
57. SUSLAVIČIENĖ, Romualda. Kaišiadorių muziejaus leidiniai: vakar, šiandien ir rytoj. *Atspindžiai*, 2007 m. vasario 16 d., p. 10–11.
58. SUSLAVIČIENĖ, Romualda. Ko nežinojo mamutas. *Atspindžiai*, 2003 m. gruodžio 5 d., p. 5.
59. Tarptautinis žodžių žodynas. Vilnius: Vyriausioji enciklopedijų redakcija, 1985. 528 p.
60. Tarptautinis žodžių žodynas. Sudarė BENDORIENĖ, A.; ir BOGUŠIENĖ, V.; ir DAGYTĖ, E.; ir kt. Atsakomasis redaktorius KINDERYS, A. Vilnius: Alma littera, 2003. 792 p. ISBN 9955-08-100-7.
61. Tarptautinės muziejų tarybos profesinės etikos kodeksas. Lietuvos nacionalinis muziejus. Vilnius, 2003. 27 p.
62. The directory of world museums, edited by K. Hudson, A. Nicholls. New York, 1975, p. 431–442.
63. TIRRUL-JAMES, James. Regional Museums Save Their Communities. ICOM News. Community Museums. New York, 1995, Nr. 3, p. 3–4.
64. TYLA, Antanas. Dėl regiono pavadinimo lietuviško atitikmens. [interaktyvus] [žiūrėta 2008 m. gegužės 2 d.]. Prieiga per internetą: < http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=2231
65. TRETER, Mieczyslaw. *Muzea wspolczesne. Studium muzeologiczne*. Kijow, 1917, p. 15.
66. Valstybinio muziejaus nuostatai. *Valstybės žinios*. 1996, Nr. 79-1896.
67. WAIDACHER, Friedrich. *Bendrosios muzeologijos metmenys*. Vilnius: Lietuvos nacionalinis muziejus, 2007. 533 p. ISBN 978-9955-415-69-5.
68. ИОНОВА, О. В. Создание сети краеведческих музеев РСФСР в первые десять лет советской власти. *История музейного дела в СССР*. Сборник статей. Москва, 1957, с. 37–57.

69. РАЗМУСТОВА, Т. О.; ФРОЛОВ А. И. Краеведческий музей. *Российская музейная энциклопедия*. Москва, Т. 1 (2001), с. 298–301.
70. РАВИКОВИЧ, Д. А. Классификация музеев. *Российская музейная энциклопедия*. Москва, Т. 1 (2001), с. 273.
71. *Российская музейная энциклопедия*. Москва, Т. 1 (2001), с. 401.
72. ЮРЕНЕВА, Т. Ю. *Музееведение: учебник для высшей школы*. М.: Академический проект, 2003. 560 с. ISBN 5-8291-0263-3.
73. Les missions des musees. [interaktyvus] [žiūrėta 2008 m. vasario 2 d.]. Prieiga per internetą: < <http://www.bms.edu.lv/resources/1Muziejai-prancuz-LT.pdf> >
74. Lower East Side Tenement Museum, New York, United States. [interaktyvus] [žiūrėta 2008 m. gegužės 2 d.]. Prieiga per internetą: < <http://www.tenement.org>>
75. The Norwegian Emigrant Museum and Research Center, Ottestad, Norway. [interaktyvus] [žiūrėta 2008 m. gegužės 2 d.]. Prieiga per internetą: < <http://www.hamarnett.no/emigrantmuseum/>>
76. Kaišiadorių savaitė. Kaišiadorių rajono portretas. 2007-01-31 [interaktyvus] [žiūrėta 2008 m. balandžio 16 d.]. Prieiga per internetą: < http://www.bernardinai.lt/index.php?url=articles/57832_>

KAIŠIADORIŲ MUZIEJAUS STATUTAS

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Kaišiadorių muziejus (toliau – Muziejus) - savivaldybės biudžetinė įstaiga, kaupianti, sauganti, tirianti, konservuojanti ir populiarinanti Kaišiadorių miesto ir rajono kultūros istoriją bei gamtą atspindinčias muziejines vertybes.

2. Muziejaus steigėjas – Kaišiadorių rajono savivaldybės taryba. Muziejus įkurtas 1998 m. gegužės 27 d. Kaišiadorių rajono tarybos sprendimu Nr. 258.

3. Muziejaus statutą tvirtina Kaišiadorių rajono savivaldybės taryba.

4. Muziejus yra juridinis asmuo, turintis antspaudą su savo pavadinimu.

5. Muziejaus adresas: Gedimino g. 85, LT-56155 Kaišiadorys.

6. Muziejaus pavadinimas:

6.1. Visas muziejaus pavadinimas – Kaišiadorių muziejus;

6.2. Muziejaus pavadinimo santrumpa – KŠM.

7. Muziejaus veikla grindžiama Lietuvos Respublikos Konstitucija, Lietuvos Respublikos muziejų įstatymu, kitais įstatymais ir Lietuvos Respublikos Seimo priimtais teisės aktais, Lietuvos Respublikos tarptautinėmis sutartimis, Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintais valstybinio muziejaus nuostatais ir kitais nutarimais, Kultūros ministerijos teisės aktais ir šiuo Muziejaus statutu.

8. Muziejus savo veikloje atsižvelgia į Tarptautinės muziejų tarybos (ICOM) dokumentus bei rekomendacijas.

II. MUZIEJAUS VEIKLOS TIKSLAI IR FUNKCIJOS

9. Pagrindiniai Muziejaus tikslai – kaupti, saugoti ir populiarinti Kaišiadorių rajono savivaldybės kultūros bei gamtos vertybes, derinant vertybių saugojimą su visuomenės švietimu ir kultūrinių paslaugų teikimu.

10. Įgyvendindamas tikslus, Muziejus vykdo šias funkcijas:

10.1. kaupia, saugoja ir tiria Kaišiadorių miesto ir rajono kultūros istoriją bei gamtą atspindinčius muziejinių vertybių rinkinius, taip pat kitą archeologiniu, istoriniu, etnografiniu, meniniu, religiniu, memorialiniu arba kitokiu kultūros požiūriu vertingą medžiagą;

10.2. rūpinasi sukauptų muziejinių vertybių apskaita, tinkamomis saugojimo sąlygomis, apsauga, konservavimu ir restauravimu;

10.3. ruošia nuolatinės ir laikinas ekspozicijas, parodas, organizuoja kitus su muziejine veikla susijusius kultūros renginius;

10.4. dalyvauja bendrose Kauno apskrities ir Lietuvos muziejinėse programose;

10.5. bendradarbiauja su rajono švietimo įstaigomis ir rengia muziejines moksleivių ugdymo programas;

10.6. rengia, leidžia ir platina tyrinėjimų rezultatus ir vietovės kultūros istoriją atspindinčius leidinius;

10.7. pristato Muziejų, jo rinkinius ir vietovės kultūros istoriją interneto svetainėse;

10.8. teikia pagalbą kilnojamųjų kultūros vertybių savininkams, naudotojams ir savivaldybės teritorijoje esantiems nevalstybiniais muziejams;

11. Muziejuje gali būti formuojami specializuoti skyriai.

III. MUZIEJAUS FONDO RINKINIAI

12. Muziejaus fondo rinkiniai suskirstyti į:

12.1. pagrindinį fondą;

12.2. pagalbinį fondą.

13. Muziejaus rinkinių komplektavimo kryptys:

13.1. archeologija;

13.2. istorija;

13.3. etnografija;

13.4. dailė;

13.5. gamta.

14. Chronologiniu požiūriu Muziejaus rinkiniai apima laikotarpį nuo akmens amžiaus iki dabarties. Geografiniu požiūriu pirmiausia orientuojamasi į Kaišiadorių rajono teritorijoje esančias kultūros vertybes, taip pat į istoriškai su Kaišiadorių rajonu susijusius rinkinius.

15. Muziejaus rinkinių šifrai: A – archeologijos (AA – akmens amžius; AG – geležies amžius), I – istorijos (IN - numizmatika; IR – raštija; IF – fotografija), E – etnografijos, D – dailės, G – gamtos, VR – Viktoro Ruokio memorialinis rinkinys, JA – Jono Aisčio memorialinis rinkinys.

16. Muziejuje taip pat komplektuojama muziejaus biblioteka, mokslinis archyvas ir garso, vaizdo, foto archyvas.

IV. MUZIEJAUS VALDYMAS

17. Muziejui vadovauja direktorius, kurį skiria ir atleidžia Kaišiadorių rajono taryba. Su direktoriumi darbo sutartį pasirašo Kaišiadorių rajono savivaldybės administracijos direktorius. Kaišiadorių rajono savivaldybės taryba skiria ir atleidžia Muziejaus vyriausiąjį fondų saugotoją.

18. Muziejaus direktoriaus kompetencija ir darbo funkcijos nustatomos pareigybės aprašyme, kurį tvirtina Savivaldybės taryba.

19. Muziejaus direktorius:

19.1. organizuoja visą muziejaus veiklą ir atsako už ją;

19.2. tvirtina muziejaus organizacinę struktūrą, struktūrinių padalinių nuostatus, etatų sąrašą, vidaus darbo tvarkos taisykles ir darbuotojų pareigybių aprašymus;

19.3. ekspozicijų ir parodų tematinę struktūrą, parengtus publikuoti leidinius;

19.4. leidžia įsakymus, privalomus visiems darbuotojams;

19.5. įstatymų nustatyta tvarka priima ir atleidžia iš darbo Muziejaus darbuotojus, skatina juos ir skiria jiems drausmines nuobaudas;

19.6. sudaro sutartis, išduoda įgaliojimus;

19.7. be atskiro įgaliojimo atstovauja Muziejui teisme arba kitose valstybės ar savivaldybės institucijose;

19.8. sudaro komisijas Muziejaus veiklos problemoms spręsti.

20. Sudaroma 5 narių Muziejaus taryba, turinti patarimojo balso teisę. Jos nuostatus, sudėtį tvirtina direktorius, kuris yra Muziejaus tarybos pirmininkas. Į Muziejaus tarybos sudėtį įeina steigėjo atstovas. Į Tarybos posėdžius kaip konsultantai bei ekspertai gali būti kviečiami įvairūs specialistai iš kitų institucijų, įmonių ar organizacijų.

21. Muziejaus taryba svarsto:

21.1. metines ir perspektyvines muziejaus veiklos programas ir jų įgyvendinimo rezultatus;

21.2. ekspozicijų ir parodų planus, parengtus publikuoti leidinius;

21.3. Muziejaus organizacinę struktūrą, etatų sąrašą;

21.4. Muziejaus statuto, vidaus darbo tvarkos taisyklių bei darbuotojų pareigybių aprašymų projektus;

21.5. kandidatus į muziejaus struktūrinių padalinių vadovų pareigas;

21.6. Muziejaus pajamų ir išlaidų sąmatą ir ūkinės-finansinės veiklos ataskaitas.

22. Muziejaus tarybos sprendimai įgyvendinami direktoriaus įsakymais.

23. Muziejuje veikia Rinkinių komplektavimo komisija, kurios veiklą reglamentuoja Valstybinių muziejų rinkinių apsaugos, apskaitos ir saugojimo instrukcija (Žin., 1999, Nr. 76 - 2296).

V. MUZIEJAUS TURTAS IR LĖŠOS

24. Muziejus finansuojamas iš Savivaldybės biudžeto pagal asignavimų valdytojo patvirtintas sąmatas.

25. Muziejaus turta sudaro:

25.1. ilgalaikis materialusis ir nematerialusis turtas, trumpalaikis turtas, atsargos, finansiniai ištekliai ir kitas su Muziejaus veikla susijęs turtas. Muziejus šį turta valdo patikėjimo teise, naudojasi juo neatlygintinai, jį tausoja ir saugo;

25.2. muziejinės vertybės, kurių apskaitą, saugojimą, restauravimo ir naudojimo tvarką bei saugojimo sąlygas reglamentuoja Valstybinių muziejų rinkinių apsaugos, apskaitos ir saugojimo instrukcija ir kiti teisės aktai.

26. Muziejaus lėšas sudaro:

26.1. Savivaldybės biudžeto lėšos;

26.2. lėšos, skirtos tikslinėms programoms vykdyti;

26.3. lėšos, gautos už mokamas paslaugas;

26.4. fizinių ir juridinių asmenų parama;

26.5. kitos teisėtai įgytos lėšos.

VI. MUZIEJAUS TEISĖS IR PAREIGOS

27. Muziejus turi teisę:

27.1. turėti einamąsias nacionalinės ir užsienio valiutos sąskaitas viename iš pasirinktų Lietuvos Respublikos bankų, taip pat, steigėjui leidus, po vieną užsienio valiutos sąskaitą bet kurioje užsienio valstybėje;

27.2. steigėjo leidimu steigti filialus, turinčius savo atskirą buveinę ir galinčius turėti einamąsias sąskaitas;

27.3. teikti mokamas paslaugas, kurių sąrašą ir įkainius tvirtina steigėjas;

27.4. nustatyti išleistų leidinių pardavimo kainas;

27.5. priimti ir saugoti depozitus;

27.6. Muziejaus darbuotojų darbo rezultatus naudoti ir saugoti pagal Autorių teisių ir kitus Lietuvos Respublikos įstatymus;

27.7. teisės aktų nustatyta tvarka ir sąlygomis valdyti, naudoti, saugoti valstybės jam pasitikėjimo teise perduotą turta bei juo disponuoti;

27.8. tvarkyti savo ūkinės-finansinės veiklos apskaitą ir teikti steigėjui bei kitoms įstatymuose nustatytoms institucijoms jai reikiamą informaciją, garantuoti ataskaitų teisingumą;

27.9. steigėjo leidimu sudaryti sutartis ir priimti įsipareigojimus, susijusius su Muziejaus turto naudojimu;

27.10. atsiskaityti už pateiktas prekes, suteiktas paslaugas ir atliktus darbus bet kuria sutarta forma, neprieštaraujančia Lietuvos Respublikos įstatymams ir kitiems teisės aktams;

27.11. gauti paramą.

28. Muziejus privalo:

28.1. naudoti iš Savivaldybės biudžeto gaunamas lėšas tik Muziejaus statute numatytiems tikslams įgyvendinti ir tik pagal asignavimų valdytojo patvirtintas išlaidų sąmatas;

28.2. užtikrinti Muziejaus darbuotojams saugias darbo sąlygas;

28.3. teikti steigėjui ir kitoms teisės aktuose numatytioms institucijoms savo veiklos ataskaitas bei perspektyvinius darbo planus;

28.4. garantuoti įstaigos finansinių, statistinių ir rašytinių ataskaitų teisingumą.

29. Muziejus gali turėti kitas įstatymuose ir kituose teisės aktuose numatytas teises ir pareigas.

VII. DARBO SANTYKIAI IR DARBO APMOKĖJIMAS

30. Muziejaus darbuotojų darbo santykius ir darbo apmokėjimą reglamentuoja Lietuvos Respublikos darbo kodeksas (Žin., 2002, Nr. 64-2569) bei kiti teisės aktai.

31. Įstatymų ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka sudaromos individualios materialinės atsakomybės sutartys su Muziejaus rinkinių saugotojais bei kitais materialiai atsakingais darbuotojais.

VIII. MUZIEJAUS FINANSINĖS VEIKLOS KONTROLĖ

32. Muziejaus finansinės veiklos kontrolę vykdo steigėjas ir kitos valstybinės institucijos ar įstaigos įstatymų ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka.

IX. BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS

33. Muziejus įstatymų ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka gali turėti emblemą ir kitą atributiką.

34. Muziejus reorganizuojamas ir likviduojamas Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka.

Kaišiadorių muziejaus leidiniai

Skaitmeniniai leidiniai

KAIŠIADORIŲ RAJONO KRAŠTOTYRINĖ BIBLIOGRAFIJA. Sudarė R. Gustaitis. Kaišiadorys, 2001. 1 komp. plokštelė. (CD-ROM). ISBN 9986-646-19-7.

KAIŠIADORIŲ RAJONAS: elektroninis leidinys / sudarė R. Gustaitis, O. Lukoševičius. Kaišiadorys: Kaišiadorių muziejus, 2004. (CD-ROM). ISBN 9986-646-25-1.

KAIŠIADORIŲ FOLKLORINIS ANSAMBLIS „VERPETA“. Vilnius, 2003. (CD-ROM).
PAUKŠTELIŲ LINKSMUMAS. KAIŠIADORIŲ KRAŠTO VAIKŲ DAINOS IR ŽAIDIMAI: elektroninis leidinys. Sudarė V. Braziulienė. Kaišiadorys, 2004. (CD-ROM). ISBN 9986-646-26-X

Knygos

PAPARČIŲ IR ŽASLIŲ APYLINKĖS. Sudarė J. Mačiokienė, red. kol.: I. Seliukaitė ir kt. Kaišiadorys, 1997. 438 p.: iliustr. ISBN 9986-646-02-2.

KIETAVIŠKĖS. Sudarė D. Gudelienė, R. Janušaitytė, O. Lukoševičius, A. Bernatonis. Kaišiadorys, 1998. 296 p.: iliustr. ISBN 9986-646-08-1.

Juozas Briliauskas, Gediminas Tamošiūnas. ŽIEŽMARIAI. Kaišiadorys, 1998. 248 p.: iliustr. ISBN 9986-646-11-1.

KAIŠIADORYS: MIESTO IR APYLINKIŲ PRAEITIS: straipsnių rinkinys. Sudarė O. Lukoševičius. Kaišiadorys, 1999. 216 p.: iliustr. ISBN 9986-646-13-8.

Vincas Lozoraitis. KAIŠIADORIEČIŲ KANČIŲ KELIAI. 1940-1953. Kaišiadorys, 1999. 176 p.: iliustr. ISBN 9986-646-15-4.

Rolandas Gustaitis. KAIŠIADORIŲ RAJONO GYVENVIEČIŲ ŽINYNAS. Kaišiadorys, 2001. 364 p.: iliustr. ISBN 9986-646-18-9.

Jonas Laurinavičius. KAIŠIADORIŲ KRAŠTO ŽMONĖS: 100 BIOGRAFIJŲ. – Kaišiadorys, 2002. 256 p.: iliustr. ISBN 9986-646-20-0.

KAIŠIADORIŲ LIAUDIES MENO PARODA. Sudarė D. Tomkuvienė. Kaišiadorys, 2003. 40 p., iliustr. ISBN 9988-646-21-9.

ATMINTIS: tremtinių atsiminimų rinkinys. Sudarė M. Marcevičienė. Kaišiadorys, 2003. 192 p.: 77 iliustr. ISBN 9986-646-22-7.

KAIŠIADORIŲ MUZIEJUS: 1998-2003. Sudarė O. Lukoševičius. Kaišiadorys, 2003. 80 p. : 148 iliustr. ISBN 9986-646-24-3.

KAUNO APSKRITIES TAUTODAILĖS PARODA. Sudarė O. Lukoševičius, D. Tomkuvienė. Kaišiadorys, 2005. 36 p., 64 iliustr. ISBN 9986-646-27-8.

Rolandas Gustaitis. KAIŠIADORIŲ REGIONO ŽYDAI. Kaišiadorys, 2006. 344 p., 162 iliustr. Santr. angl. Bibliogr. išnašose. – Šaltiniai ir lit. sąr.: p. 284–325. ISBN 9986-646-29-4.

Vingaudas Baltrušaitis, Lina Žižliauskaitė. KAIŠIADORIŲ ETNOGRAFINIS ŽODYNĖLIS. Kaišiadorys, 2006. 200 p., 160 iliustr. ISBN 9986-646-28-6.

Jonas Laurinavičius. KAIŠIADORIŲ MIESTO KRONIKA (1590–2005). Kaišiadorys, 2006. 150 p., iliustr. ISBN 9986-646-30-8.

Lankstinys. SENASIS VILNIAUS – KAUNO KELIAS.

UŽDUOČIŲ SAŠIUVINIS